

AGENCIJA ZA ZAŠTITU
ŽIVOTNE SREDINE
CRNE GORE

Agencija za zaštitu životne sredine

STUDIJA REVIZIJE ZA ZAŠTIĆENO PODRUČJE „RATAC SA ŽUKOTRLICOM“, OPŠTINA BAR

Nacrt

KNJIGA 1 - TEKSTUALNI DIO STUDIJE

Podgorica, Bar, 16. decembar 2022. godine

NARUČILAC: Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
OBRADIVAČ: Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore, Podgorica
VRSTA PROJEKTA: Studija zaštite (član 28. Zakona o zaštiti prirode, „Sl. list CG“ br 054/16)

KOORDINATOR IZRADE STUDIJE: dr Milka Rajković – Mitrović dipl.biolog

SARADNICI U IZRADI STUDIJE:

<i>dr Natalija Čađenović dipl. biol., (herpetofauna)</i>	<i>mr Vasilije Bušković dipl.biolog(GIS)</i>
<i>dr Dragan Roganović dipl. biol.,(entomofauna)</i>	<i>mr Nataša Stanišić dipl. biol. (održivi razvoj)</i>
<i>dr Zlatko Bulić, dipl. biol., (vegetacija)</i>	<i>mr Biljana Telebak dipl. biol. (malakofauna)</i>
<i>dr Gordana Kasom, dipl.biolog (gljive)</i>	<i>mr Neda Milačić Bogdanović</i>
<i>dr Marija Ćosović, pejzažni arhitekta (pejzaž)</i>	<i>turizmolog(turizam)</i>
<i>dr Aleksandar Mijović,</i>	<i>mr Izrta Trubljanin, dipl.biolog (</i>
<i>mr Jelica Gazdić, ing šumarstva (dendroflora)</i>	<i>Nikola Raičević, spec.zaštite život.sredine</i>
<i>mr Luka Mitrović dipl.geograf (fizičko-geografske</i>	<i>Boban Stanišić dipl.economist(soc.eko.analiza)</i>
<i>karakteristike,seizmologija, klima)</i>	<i>Tijana Samardžić, dipl arheolog(kulturna</i>
<i>Aleksandar Radovanović</i>	<i>baština)</i>

AUTORI FOTOGRAFIJA: *Zlatko Bulić, Jelica Gazdić, Natalija Čađenović*
KARTOGRAFSKA OBRADA GRANICA ZAŠTIĆENOG PDRUČJA: *Izeta Trubljanin*

PREPORUČENO CITIRANJE U LITERATURI: Agencija za zaštitu životne sredine (2022): Studija revizije za zaštićeno područje “ Ratac sa Žukotrlicom”, Podgorica.

Podaci koji su dati u ovoj Studiji namijenjeni su isključivo za potrebe naručioca i ne smiju se kopirati, umnožavati ili koristiti u druge svrhe bez dozvole naručioca.

Direktor
Agencije za zaštitu životne sredine
Dr Milan Gazdić ing. šumarstva

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	OSNOVNI PODACI O ZAŠTIĆENOM PODRUČJU - IDENTIFIKACIONA LISTA	3
2.1.	Inentifikaciona lista	3
2.2.	Pravni i planski osnov zaštite	3
2.3.	Osnovne vrijednosti zaštićenog područja	3
2.4.	Nacionalna kategorija zaštićenog područja	3
2.5.	Kategorija upravljanja zaštićenim područjem prema klasifikaciji IUCN-a	4
2.6.	Međunarodni status zaštite	4
2.7.	Prethodna zaštita	4
2.8..	Geografski položaj i površina	6
2.9.	Istorijat zaštite	6
2.10.	Položaj zaštićenog područja	7
2.10.1.1.	Opis granice zaštićenog područja	7
2.10.1.2.	Vlasništvo u okviru zaštićenog popdručja	8
3.	PRIRODNE, STVORE I PREDIONE ODLIKE ZAŠTIĆENOG PODRUČJA	9
3.1.	Fizičke karakteristike zaštićenog područja	9
3.1.1.1.	Geografski položaj	9
3.1.1.2.	Geološke karakteristike	9
3.1.1.2.1.1.	Osnovne geološke karakteristike	9
3.1.1.2.1.2.	Geotektonika šireg područja	10
3.1.1.3.	Geomorfološke karakteristike	10
3.1.1.3.1.1.	Istorijat stvaranja terena šireg područja	10
3.1.1.4.	Hidrološke i hidrografske karakteristike	12
3.1.1.5.	Pedološke karakteristike	12
3.1.1.6.	Klimatske karakteristike	13
3.2.	Karakteristike biodiverziteta zaštićenog područja	17
3.2.1.	Biodiverzitet kopnenog dijela zaštićenog područja	17
3.2.1.1.	Flora i vegetacija	17
3.2.1.1.1.	Flora	17
3.2.1.1.2.	Vegetacija	19
3.2.1.2.	Habitati	19
3.2.1.3.	Gljive	24
3.2.1.4.	Fauna	24
3.2.1.4.1.	Entomofaune	24
3.2.1.4.2.	Malakofauna	25
3.2.1.4.3.	Herpetofauna i batrahofauna	25
3.2.1.4.4.	Ornitofauna	26
3.2.1.4.5.	Mamalia	27
3.2.2.	Biodiverzitet morskog dijela zaštićenog područja	28
3.2.2.1.	Diverzitet morskih vrsta značajnih za zaštitu	28
3.2.2.2.	Morska staništa značajna za zaštitu	34
3.3.	Pejzažne vrijednosti	37
3.4.	Kulturna baština	40
3.5.	Naselja i stanovništvo	47
4.	DRUGA ZAŠTIĆENA PODRUČJA U OKVIRU GRANICE ZAŠTIĆENOG PODRUČJA	48
5.	MEĐUNARODNI STATUS ZAŠTITE ZAŠTIĆENOG PODRUČJA	48
6.	POSTOJEĆE STANJE RESURSA SA PROCJENOM NJIHOVE VALORIZACIJE	49
6.1.	Poljoprivreda	49

6.2.	Šumarstvo	49
6.3.	Turizam	49
6.4.	Energetika	56
6.5.	Lovstvo	51
6.6.	Ribarstvo	51
6.7.	Ostale privredne djelatnosti koje su prisutne na području	52
6.8.	Ugroženost područja i problemi zaštite prirode	55
		60
7.	KONCEPT ZAŠTITE	60
7.1.	Vrednovanje zaštićenog područja	60
7.2.	Ciljevi zaštite u zaštićenom području	61
7.3.	Razvrstavanje i kategorizacija zaštićenog područja	61
7.3.1.	Vrsta zaštićenog područja	61
7.3.2.	Kategorija zaštićenog područja	61
7.3.3.	Kategorija zaštićenog područja prema klasifikaciji Međunarodne unije za očuvanje prirode (IUCN)	61
7.4.	Opis granice zaštićenog područja	62
7.5.	Režimi i zone zaštite	63
7.5.1.	Režim zaštite II stepena- aktivna zaštita	64
7.5.2.	Režim zaštite III stepena- održivo korišćenje	64
8.	SMJERNICE I USLOVI ZAŠTITE PRIRODE U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU	66
8.1.	Opšte smjernice zaštite i očuvanja zaštićenog područja	66
8.2.	Posebne smjernice očuvanja zaštićenog područja	67
8.2.1.1.	Smjernice za upravljanje ključnim vrstama i staništima	67
8.2.1.2.	Smjernice za privredne djelatnosti i	67
8.2.1.3.	Smjernice za održivi razvoj	68
8.3.	Smjernice upravljanja i zaštite u okviru zona zaštite (režima zaštite)	68
8.3.1	Zabranjene i dozvoljene aktivnosti u okviru II stepena zaštite	69
8.3.2	Zabranjene i dozvoljene aktivnosti u okviru III stepena zaštite	70
9.	UPRAVLJANJE I FINANSIRANJE ZAŠTIĆENIM PODRUČJEM	72
9.1.	Međunarodna i nacionalna prava i obaveze upravljača	72
9.2.	Finansijska sredstva potrebna za uspostavljanje zaštićenog područja	75
10.	POSljedICE KOJE ĆE PROISTEĆI ZAŠTITOM PODRUČJA	78
10.1.	Posljedice na postojeće privredne aktivnosti	78
10.2.	Posljedice na vlasnička prava	79
11.	PRILOZI	80
I.	Prostorni raspored sa kartografskim prikazom rasprostranjenja najznačajnijih staništa i vrsta	80
I. 1.	Kartografski prikaz rasprostranjenja kopnenih staništa i vrsta značajnijih za zaštitu	80
I. 2.	Kartografski prikaz rasprostranjenja morskih staništa i vrsta značajnijih za zaštitu	83
II.	Kartografski prikaz granica i zona zaštite zaštićenog područja i zonama zaštite,	85
III.	Pregled vlasništva i prava svojine i korišćenja, uključujući prava susvojine i sukorišćenja.	86
IV.	Koordinate tačaka S.P. Ratac sa žukotrlicom w6s84	89
V.	Anketni list za zaštićenu prirodnu baštinu (br 01-2916-120324 od 1. 12 1977) za zaštićeni objekat „Ratac sa Žukotrlicom“	91
	LITERATURA	95

Elektronska verzija priloga za kartografski prikaz granica (Prilog 2) nasnimljeni su na CD-u (Knjiga 2)1.

1. UVOD

Postupak revizije nekog (postojećeg) zaštićenog područja pokreće se podnošenjem **zahtjeva** Agenciji za zaštitu životne sredine (član 35, stav 6. Zakona o zaštiti prirode, "Službeni list Crne Gore", br. 054/16 od 15.08.2016, 18/19) za **izradu Studije revizije**, koji je u ovom slučaju, shodno prostornom položaju zaštićenog područja¹ podniet od strane Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, dopis br. 01-144/61 od 05. maja 2021.godine.

Nakon izrade Studije revizije, a shodno odredbama iz člana 32 Zakona o zaštiti prirode, za zaštićeno područje za koje se u Studiji revizije utvrdi da ima svojstva zaštićenog područja/zaštićenog prirodnog dobra donosi se **Odluka o proglašavanju kategorije, granica, statusa i režima zaštite u spomeniku prirode** u kome su sadržani podaci o: prostornim granicama zaštićenog područja sa zonama i režimima zaštite; opisu osnovnih ciljnih vrijednosti područja; načinu zaštite i razvoja zaštićenog područja; radnjama, aktivnostima i djelatnostima koje su zabranjene i koje se mogu vršiti u zaštićenom području; mjerama i uslovima zaštite područja; kartografskom prikazu sa ucrtanim granicama područja; nazivu upravljača, kao i eventualno određenom zaštitnom pojasu izvan zaštićenog područja sa mjerama njegove zaštite.

Predlagač akta o reviziji zaštićenog područja (u konkretnom slučaju Ministarstvo turizma, ekologe, održivog razvoja i razvoja sjevera), u skladu sa zakonom u obavezi je da o predlogu akta o proglašavanju zaštićenog područja obavijesti javnost, te da obezbijedi uvid u Studiju revizije zaštite i predlog akta, kao i da organizuje javnu raspravu, te da u pisanoj formi obavijesti vlasnike nepokretnosti o reviziji zaštićenog područja i omogući uvid u studiju revizije zaštite.

Nakon sprovedenog postupka u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti prirode, predlagač **će Akt o proglašenju uputiti na usvajanje Vladi Crne Gore** (član 34, stav 5), s obzirom na to da se radi o morskome zaštićenom području čija teritorija djelimično ili potpuno zalazi u zonu morskog dobra.

Studija revizije zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom” urađena je po prethodno utvrđenom sadržaju koji Agencija za zaštitu životne sredine primjenjuje za izradu studija zaštite i studija. Ipak, taj sadržaj je morao da bude dopunski prilagođen zahtjevima koji proističu iz Zakona o zaštiti prirode i karakteru predmetnog zaštićenog područja

Izrada ove i ostalih studija revizije na Primorju finansirana je od strane UNEP / GEF-ovog projekta „Promovisanje upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i priobalnih ekosistema u obalnom području Crne Gore“ (C/MPA)”, kroz ugovor između Agencije i UNOPS-a.

Zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom” u prostorno-planskoj dokumentaciji

Svi zaštićeni objekti prirode u skladu sa važećim propisima unose se u odgovarajuću prostorno- plansku dokumentaciju kojom se predviđaju i mjere zaštite i unapređivanja zaštićenih prirodnih dobara.

Područje Ratac sa Žukotrlicom kod Bara (površine 30 ha) je Prostornim planom područja posebne namjene za morsko dobro (2008) prepoznato je kao rezervat prirodnog predjela i istovremeno svrstano u okviru kategorije „spomenik prirode“. Plan ne predviđa reviziju statusa ovog područja, niti promjenu njegovih granica. Takođe, smjernice za zaštitu ovog područja su: očuvanje prirodnog izgleda stjenovite obale i mediteranske vegetacije.

Prostorni plan Opštine Bar (2006) i Generalni urbanistički plan Opštine Bar (2007) takođe prepoznaju zaštićeno prirodno dobro „Ratac sa Žukotrlicom“ kao „predio posebnih prirodnih odlika“, svrstavajući ga istovremeno u ekvivalentnu IUCN kategoriju upravljanja III. Oba plana tretiraju granicu tog zaštićenog objekta prirode kao „prirodnu granicu brda sa njegovim biljnim pokrivačem“ i preporučuju ga kao teren koji je povoljan za sport i rekreaciju. Istovremeno daju mogućnost ukopavanja javnih garaža u Ratac sa Žukotrlicom.

U Prostornom planu područja posebne namjene za Obalno područje Crne Gore (2018) nalazi se više zaštićenih područja koja su ranije (1968) stavljena pod zaštitu za koja nije sproveden postupak revizije: Među njima je i kategorija (vrsta)- rezervat prirodnog predjela Poluostrvo Ratac sa Žukotrlicom. Područje

¹ Predloženo zaštićeno područje se nalazi u okviru granica Morskog dobra

Poluostrvo Ratac sa Žukotrlicom zajedno sa ostalim zaštićenim područjima je u ovom prostornom planu prepoznato kao lokacije za park šume i izletišta

Poluostrvo Ratac sa Žukotrlicom je u *Prostornom planu Crne Gore (2008)* prepoznato kao „predio posebnih prirodnih odlika“ i to pod nazivom Ratac sa Žukotrlicom, između Bara i Sutomora. Predjele posebnih prirodnih odlika Plan tretira kao zone od javnog interesa.

U *Prostorno – urbanističkim planom Opštine Bar (2020.)* navedena je analiza ranjivosti životne sredine i područja najveće ranjivosti u kom je zona Šušanj je planirana za turističko naselje; područje je značajno sa aspekta zaštite prirode (spomenik prirode Ratac sa Žukotrlicom); predstavlja područje veoma visoke seizmičke ranjivosti. Predlaže se izgradnja u rezervama prostora naselja, a zonu u zapadnom dijelu ka Ratcu sačuvati od izgradnje.

Prema *Strateškom planu razvoja Opštine Bar 2021-2025.*, opština Bar se širi i razvija, ukazuje se potreba da se sačuvaju postojeća zaštićena područja i da se formiraju nova, kako u užem gradskom jezgru, tako i u širem području.

Zakonom o zaštiti prirode predviđa se obaveza naknade štete vlasniku nekretnina u zaštićenom prirodnom dobru za organičenja prava svojine srazmjerno umanjenju prihoda koje ima zbog nametnutih zabrana korišćenja i raspolaganja imovinom. Realno je očekivati da će vlasnici nekretnina u ovom kao i ostalim zaštićenim prirodnim dobrima insistirati na zaštiti privatne svojine i obavezi Države da istu poštuje.

U zaštićenim područjima prirode, posebno onim sa strožijim režimom zaštite prirode (rezervati prirode, spomenici prirode i sl.) preporučuje se od strane IUCN-a da zemljište bude u državnoj svojini ili svojini lokalnih zajednica (komunika), s obzirom da je vlasništvo relevantno za postizanje ciljeva upravljanja zaštićenim područjima prirode.

Problemi u očuvanju prirodnih vrijednosti koji su nastali na području Ratca sa Žukotrlicom, jednim dijelom potiču od namjere vlasnika nepokretnosti na tom atraktivnom dijelu crnogorske obale grade turističke i stambene objekte, dok su drugim dijelom posljedica nedovoljne efikasnosti u sprovođenju zakonske regulative u oblasti zaštite prirode.

Zaštićeno područja „Ratac sa Žukotrlicom“ u predloženim granicama, u pogledu svojinsko pravnih odnosa, čine:

- a) vlasništvo Države Crne Gore 1/1; sa pravima raspolaganja i korišćenja datim Vladi Crne Gore i Opštini Bar
- b) privatno vlasništvo na katastarskim parcelama sa različitim vidovima svojine i pravima korišćenja

2. OSNOVNI PODACI O ZAŠTIĆENOM PODRUČJU - IDENTIFIKACIONA LISTA

2.1. Identifikaciona lista

Naziv zaštićenog područja	Integrirano obalno i morsko zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“	
Vrsta zaštićenog područja	Spomenik prirode	
Zone zaštite	II	III
Površina po zonama	251558 m ² 25,16 ha more	1297997m ² 129,80 ha Površina morske cjeline III zone zaštite iznosi: 1133291 m ² 113,33 ha Površina kopnene cjeline III zone zaštite iznosi: 164706 m ² , 16,47 ha
Ukupna površina zaštićenog područja	1551803 m ² 155,18 ha	
%	16,21 % II zona	83,64 % III zona u odnosu na ukupnu površinu zaštićenog područja 73,03 % more III zona u odnosu na ukupnu površinu 10,61 % kopno III zona u odnosu na ukupnu površinu

2.2 Pravni i planski osnov revizije

Pravni osnov: - ne postoje podaci o granicama zaštićenog područja, ciljnim staništima i vrstama (član 35, stav 6. Zakona o zaštiti prirode, "Službeni list Crne Gore", br. 054/16 od 15.08.2016 - <https://epa.org.me/wp-content/uploads/2017/12/zakon-o-zastiti-prirode.pdf>)

Planski osnov: PUP i GUP opštine Bar (2006, 2007), Prostorni plan posebne namjene za Obalno područje (2018), Prostorni plan Crne Gore (2008).

2.3. Osnovne vrijednosti zaštićenog područja

Obalni i morski biodiverzitet sa vrstama i staništima značajnim za zaštitu: (a) u morskom dijelu: naselja / staništa morske trave, murave (*Posidonia oceanica*) i (b) u kopnenom dijelu: treba izdvojiti *a priori* Natura stanišne tipove **9540** - Mediteranske šume primorskih borova i **1240** – Mediteranske stjenovite obale obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium*, kao i EUNIS stanišni tip **B2.2** - Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa pokrivenošću vegetacijom manje od 10% na lokalitetu poluostrvo Ratac gdje je njihova reprezentativnost B (good / dobra). Zbog fragmentisanosti i fizičkih promjena terena (izgradnja objekata, puteva i druge infrastrukture, duboki iskopi i dr) i ostali Natura i EUNIS stanišni tipovi slabije reprezentativnosti (C: significant / značajni i D: not representative / nijesu reprezentativni) i B: good / dobri)) na području Žukotrlice treba da budu izdvojeni u III zonu zaštite.

2.4. Nacionalna kategorija zaštićenog područja

Zaštićeno područje kategorije IV (član 30 Zakona o zaštiti prirode, "Službeni list Crne Gore", br. 054/16 od 15.08.2016 - <https://epa.org.me/wp-content/uploads/2017/12/zakon-o-zastiti-prirode.pdf>): „zaštićeno područje kategorije IV u koju spadaju područja u kojima su zaštićene **divlje vrste biljaka**, životinja i gljiva i njihova staništa i kojima se upravlja **radi njihove zaštite**“

Određivanje nacionalne kategorije zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“, kao spomenika prirode, regulisano je kroz prelazne i završne odredbe (član 115) novijih verzija Zakona o zaštiti prirode (2016, 2019), kao i za ostala zaštićena područja koja su ranije, dosta davno stavljena pod zaštitu u kategorije zaštite kojih danas nema (vidi objašnjenje u okviru tačke 2.8.).

Po Zakonu o zaštiti prirode ("Sl. list CG", br. 54/16, 18/19) definicija kategorije **Spomenik prirode** glasi: „Spomenik prirode je područje kopna ili mora, odnosno kopna i mora u kojem se nalazi jedan ili više prirodnih ili prirodno –kulturnih oblika, koji imaju ekološku, naučnu, estetsku, kulturnu ili obrazovnu vrijednost”.

Ograničenja i zabrane za ovu kategoriju glase: “U Spomeniku prirode zabranjeno je vršiti radnje, aktivnosti i djelatnosti koje ugrožavaju obilježja, vrijednosti i uloga zaštićenog prirodnog dobra.”

Kao i u slučajevima drugih kategorija zaštićenih područja koja su potpuno ili djelimično u zoni Morskog dobra proglašava Vlada Crne Gore. Zaštićena područja se proglašavaju Aktom - Odlukom o proglašavanju, po prethodno dobijenom mišljenju Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstva nadležnog za poslove poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i poslove kulture (član 34 Zakona o zaštiti prirode).

2.5. Kategorija upravljanja zaštićenim područjem prema klasifikaciji Međunarodne unije za zaštitu prirode- IUCN

Po zvaničnim uslovima iz IUCN-ovih definicija za kategorije upravljanja zaštićenim područjima (IUCN-PAG 021: [Dudley, N. \(Editor\) \(2008\). Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland: IUCN. x + 86pp.](#) [WITH Stolton, S., P. Shadie and N. Dudley \(2013\). IUCN WCPA Best Practice Guidance on Recognising Protected Areas and Assigning Management Categories and Governance Types, Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 21, Gland, Switzerland: IUCN. xxpp.](#)) zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ ne ispunjava uslove za kategoriju III (Category III: Natural monument or feature) (vidi PAG 021 strana 17-18.) koja bi trebala da se primjeni (zbog identičnog naziva) za njegovu zakonom / administrativno određenu kategoriju zaštite „Spomenik prirode“ (član 115 Zakona o zaštiti prirode („Službeni list CG”, broj 54/16)..

Suštinski, zbog osnovnog – glavnog cilja zaštite ovog zaštićenog područja : zaštita obalnih i morskih staništa i vrsta znalajnih za zaštitu, odgovarajuća kategorija upravljanja ovim zaštićenim područjem prema IUCN-ovoj klasifikaciji je **Kategorija IV** (Category IV: Habitat/species management area) (vidi PAG 021 strana 19-20.).

2.6. Međunarodni status zaštite Zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ nema međunarodni status zaštite

2.7. Prethodna zaštita

Zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ stavljeno je pod zaštitu [Rješenjem o zaštiti objekata prirode 01-959, Republički zavod za zaštitu prirode, „Službeni list SRCG“ br. 30/1968, strana 2., tačka III, podtačka a\) alineja / paragraf 2](#)). Upravljač zaštićenog područja je JP za upravljanje Morskim dobrom Crne Gore. Koje je zajedno sa Opštinom Bar 2010 godine pokrenulo postupak revizije (član 35, Zakona o zaštiti prirode, "Sl. list C G" br. 054/16) kojom prilikom je samo urađena (prva) Studije zaštite / revizije koju je uradio Zavod za zaštitu prirode (novembar 2011). Sprovođenje tog postupka revizije statusa i kategorije zaštite ovog zaštićenog područja vršeno je u skladu sa odredbama iz čl. 53. tadašnjeg Zakona o zaštiti prirode („Sl. list CG“, br. 51/08), a po Zakonom predviđenom postupku koji je isti kao i postupak proglašavanja novih zaštićenih prirodnih dobara (čl. 55. do 61. Zakona).

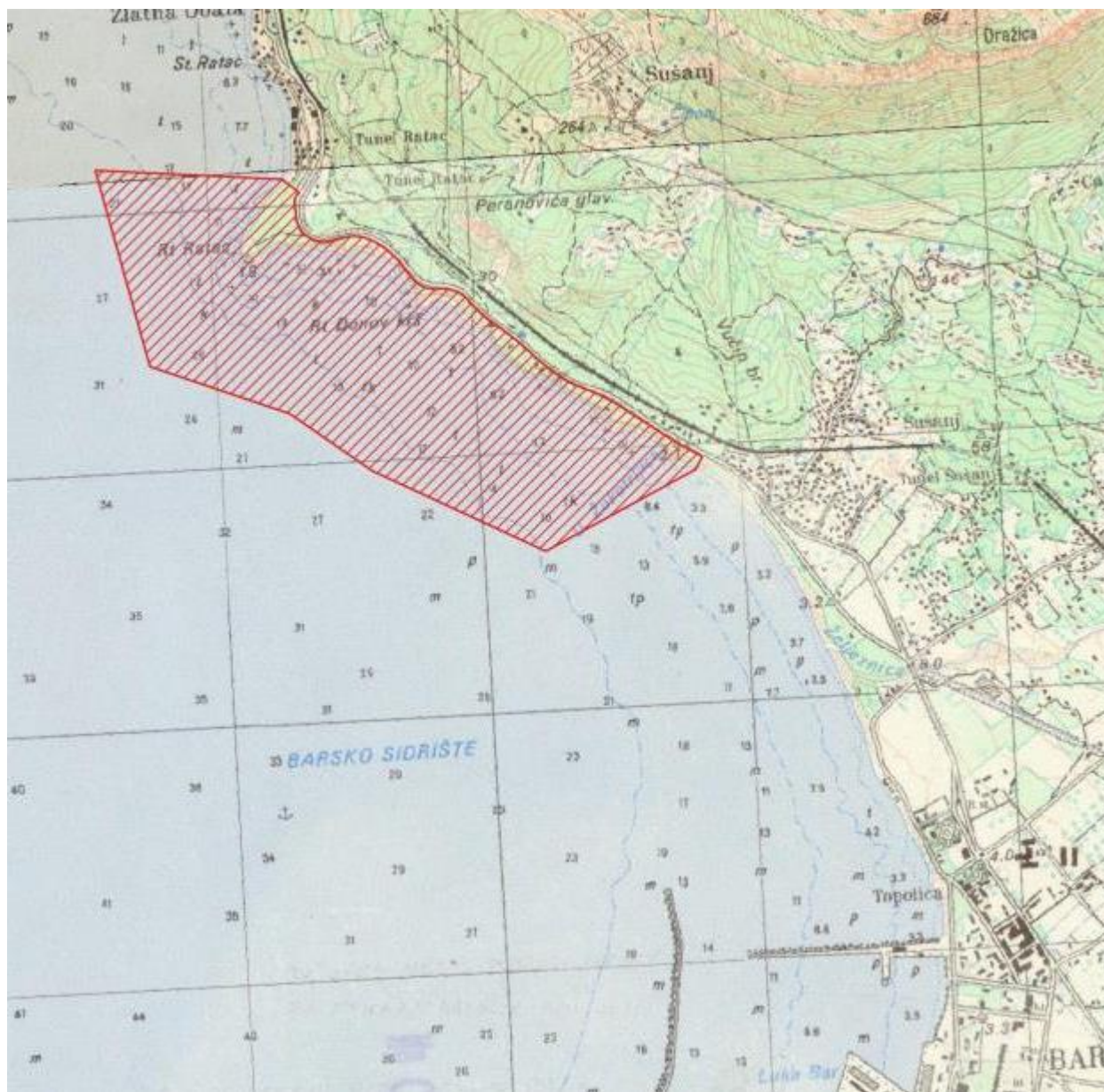
Određivanje nacionalne kategorije zaštićenog područja

Zaštićeno prirodno dobro Ratac sa Žukotrlicom je u osnovnom aktu o stavljanju pod zaštitu (Rješenje o zaštiti objekata prirode, „Sl. list SRCG“ br. 30/68) svrstano u kategoriju „rezervat prirodnog predjela“, u tački III pomenutog Rješenja, pa je revizija njegove kategorije i statusa zaštite neophodna, jer važeći Zakon o zaštiti prirode ovakve rezervate ne predviđa. Po starom Anketnom listu za zaštićenu prirodnu baštinu (br 01-2916-120324 od 1, 12 1977) među razlozima za stavljanje ovog područja pod zaštitu navodi se da je na ovom području prisutno klizište preko koga prolaze željeznička pruga i Jadranska magistrala. Predmetno zaštićeno prirodno dobro u tom dokumentu nije grupisano - klasifikovano kao „spomenik prirode“, već kao „ostala zaštićena područja prirode (značajni krajolik, značajni vidikovac, predeli prirodnih lepota, posebnih prirodnih odlika i karakteristika, karakteristični pejzaži, park-šume i slično)“. Kopija pomenutog Anketnog lista data je u Prilogu III ove Studije.

Zaštićeni objekti prirode zaštićeni na osnovu prvobitnog Zakona o zaštiti prirode („Sl. list SRCG“, br. 17/61) smatraju se zaštićenim i po odredbama kasnije donijetih Zakona kojim se reguliše predmetna oblast. Zakon o zaštiti prirode („Sl. list CG“, br. 54/16 i 18/19) u članu 115 propisuje da se zaštićena područja, koja su do stupanja na snagu ovog Zakona upisana u registar kao rezervat prirodnog predjela, upišu kao spomenici prirode.

Ratac sa Žukotrlicom se nalazi u zoni Morskog dobra. Članom 55. stav 5, Zakona o zaštiti prirode ("Sl. list CG", br. 54/16 i 18/19) definisano je da "zaštićenim područjima, osim nacionalnih parkova, koja se nalaze na području morskog dobra upravlja pravno lice nadležno za upravljanje morskim dobrom".

Prostornim planom područja posebne namjene za morsko dobro (Sl. list RCG 30/07) za zaštićena područja u zoni morskog dobra predložena je revizija statusa zaštite zbog promjene njihovih ekoloških vrijednosti (izvornost, raritet, reprezentativnost), kao i dat predlog za stavljanje pod zaštitu novih područja na kopnu i u moru.

Slika 1. - Položaj zaaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ na topografskoj karti VGI 1:25.000

2.8. Geografski položaj i površina

Zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ (P = 155,18 ha) nalazi se u jugozapadnoj morskoj padini Rumije, između Brca na sjeveru i Šušnja na jugoistoku (vidi sliku 1, poglavlje 1.1.).

Sam rt / poluostrvo Ratac predstavlja istureni dio kopna u Jadranskom moru koji sa zapadne i južne strane razdvaja Spičanski ili Sutomorski zaliv od Barskog sidrišta / uvale. Prema sjeveru, iznad Rataca sa Žukotrlicom se uzdižu padine Vrsute (k 1183 m.n.m.) i Sutormana (k. 1185 m.n.m. Široka strana), i njihove niže kote Mala Vrsuta (k 666 m.n.m.), Jelica (k 426 m.n.m.), Grbavca (k 684 m.n.m.), Petilje (k 716 m.n.m.) i Stola (k 852 m.n.m.). Prema istoku i jugoistoku položeni su tereni okolnih brda Peranovića glavice (k 254 m.n.m.) i Vučinog brda (k 210 m.n.m.).

Slika 2 – Pogled na Ratac i njegovo zaleđe sa padina Vrsute

Površina zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ koja je dobijena kroz postupak njegove revizije iznosi 1551803 m² 155,25 ha) došlo je do povećanja površine zbog zaštite prostora u moru.

Prije postupka revizije, za ovo zaštićeno područje je na zvaničnom sajtu Agencije za zaštitu životne sredine korišćen podatak (vidi na ovom [linku](#)) da je njegova površina 30 ha (300000m²). Navedena površina se odnosila samo za kopneni dio.

Informacije o zaštićenom području

Poluostrvo Ratac sa Žukotrljicom

Vrsta zaštićenog područja	Spomenik prirode
Kategorija zaštićenog područja	III
IUCN kategorija zaštićenog područja	III
Broj registra	32
Nacionalni kod	MNE062812196832
Površina zaštićenog područja	30.00 ha
Površina zaštitnog pojasa	0.00 ha
Površina zaštićenog područja sa zaštitnim pojaskom	30.00 ha

O zaštićenom području -

2.9. Istorijat zaštite

U aktu o stavljanju pod zaštitu koji je donijet 1968 godine ([Rješenje o zaštiti objekata prirode 01-959, Republički zavod za zaštitu prirode, „Službeni list SRCG“ br. 30/1968, strana 2., tačka III, podtačka a\) alineja / paragraf 2\)](#)) nije data bilo kakva stručna elaboracija ciljeva zaštite, odnosno razloga za stavljanje

ovog područja pod zaštitu. U nazivu zaštićenog područja dodata je odrednica njegovog prostornog položaja: „Zatim poluostrvo Ratac sa Žukotrlicom, između Bara i Sutomora...“.

Pored istraživanja urađenih za izradu gore navedene (prve) Studije revizije / zaštite, za predmetno zaštićeno područje su urađena i sljedeća značajna istraživanja i studije:

- Studija zaštite prirode zaštićenog prirodnog dobra „Ratac sa Žukotrlicom“ (Institut za biologiju i ekologiju, Novi Sad, septembar 2013)
- Studije i idejnih rješenja za revitalizaciju plaže Žukotrlica u opštini Bar po partijama - partija 2 studija biodiverziteta mora i plaže Žukotrlica (Institut za biologiju mora iz Kotora, 2019)
- Tehnički izvještaj i Kartografski prikazi ze područja Platamuni i Ratac : (a) [Summary report of the available knowledge and gap analysis](#), (b) [Mapping of marine key habitats and initiation of monitoring network](#) i (c) [Mapping appendixes](#), urađeni u okviru MedKeyHabitats Projekta (UNEP, RAC/SPA 2016).
- Inventarizacija kopnenih staništa i vrsta značajnih za zaštitu (Natura) obrađena u okviru GIS bazu u okviru UNEP / GEF-ovog projekta „Promovisanje upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i priobalnih ekosistema u obalnom području Crne Gore“ (C/MPA)”. U okviru navedenog projekta su podaci koji su sakupljeni na terenu dodatno verifikovani i integrisani u GIS bazu, a urađeni su i ekspertske izvještaji o procjeni stanja staništa i vrsta značajnih za zaštitu, a odnose se na njihovo recentno / **zatečeno stanje** na terenu (2019-2021)

2.10. Položaj zaštićenog područja

Zaštićeno područje se nalazi u Mediteranskom biogeografskom regionu. Administrativno pripada opštini Bar. Po podacima sa <https://geoportal.bar.me/geoportal> predmetno zaštićeno područje jednim svojim dijelom (poluostrvo Ratac) pripada Mjesnoj zajednici Brca (Sutomore), a drugim dijelom (Žukotrlica) Mjesnoj zajednici Bar.

2.10.1 Opis granice zaštićenog područja

Integrisano obalno i morsko zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ se prostire od južne ograde hotelskog kompleksa Zlatna obala do javnog parkinga na kraju Žukotrlice prema Šušanjskoj plaži (u pravolinijski mjerenoj dužini od 1940m), obuhvatajući priobalnu morsku zonu udaljenosti do oko 520 – 670metara (izobate 22-26m) i kopnenu obalnu zonu do Jadranske magistrale. Najveća relativna dubina granicne linije u moru iznosi 30 m i nalazi se na udaljenosti od 528m jugozapadno od samog Rta Ratac. Najveća relativna visina granicne linije na kopnu iznosi 36 m, a nalazi se na zapadnoj ivici proširenja (zaustavne trake) Jadranske magistrale na dugačkoj krivini tog puta kod borove šume na Ratcu.

U morskom dijelu zaštićenog područja, graničnu liniju prema otvorenom moru određuje zona rasprostranjenja staništa visoke reprezentativnosti koja su vezana za livade i zajednice morske trave *Posidonia oceanica*. Formiranje zaštićenog područja u priobalnoj zoni neće ometati plovidbu i druge aktivnosti na moru. Površina morskog dijela zaštićenog područja iznosi **251558 m²; 25,16 ha (II zona) 16,21%**; a površina morske cjeline III zone zaštite iznosi: **1133291 m² 113,33 ha; 73,03 %**.

U kopnenom dijelu zaštićenog područja granica linearno prati jadransku magistralu, i površina kopnene cjeline iznosi: **164706 m², 16,47 ha; 10,61%**

Opis administrativne granice - Granica počinje sa obalne linije na južnoj strani hotelskog kompleksa Zlatna obala, od tačke sa koordinatama 6588296, 4665103 na zapadnoj graničnoj liniji katastarske parcele 2517/1u KO Sutomore, odakle granica presijecajući k.p. 2517/1 KO Sutomore izlazi na tromeđu k.p. 2517/1, 2413/10, 2520/1 sve u KO Sutomore, odakle granica nastavlja u pravcu jugoistoka, sjeverositočnom graničnom linijom k.p. 2520/1 KO Sutomore do tromeđe k.p. 2520/1,2542/1, 2413/9 i 2415/1 pdakle granica oštro skreće jugozapada i juga istočnom graničnom linijom k.p. 2520/1 (Park šuma Ratac) u KO Sutomore do tromeđe k.p. 2520/1, 2523 (makadamski put), 2542/1 (jadranska magistrala) sve u KO Sutomore, do tačke sa koordinatama 6588701,4664784 na graničnoj liniji između 2542/1 (jadranska magistrala) i 2529/4 obje u KO Sutomore, odakle granica prelazi do granične linije zapadne ivice jedranske magistrale na tački sa koordinatama 6588707, 4664783 pa dalje preko tačke sa koordinatama 6588719, 4664770 dolazi do međnog biljega između KO Sutomore i KO Novi Bar koja ima koordinate 6588720, 4664768 i od nje nastavlja u pravcu jugo istoka zapadnom graničnom linijom jadranske magistrale preko

tačkama sa sljedećim koordinatama 6588730, 4664760; 6588738, 4664749; 6588757, 4664719; 6588757, 46644718; 6588764, 46644708; 6588773, 4664697; 6588775, 4664694; 6588782, 4664686; 6588792, 4664676 odakle nastavlja u pravcu jugoistoka zapadnom i južnom graničnom linijom jadranske magistrale u okviru k.p. 6448/1 u KO. Novi Bar, do tačke sa koordinatama 6589857,4663950 gdje granica oštro skreće u pravcu jugozapada do tačke sa koordinatama 6589854, 4663946 na sjeveroistočnom kraju k.p. 3466/4 da bi granica potom nastavila u pravcu jugozapada istočnom graničnom linijom 3466/4 do njenog južnog kraja – tačke sa koordinatama 6589835, 4663918 odakle granica nastavlja u pravcu jugozapada presijecajući k.p. 3466/1 i 3447/1 tako da granica izlazi na obalnu liniju na tački sa koordinatama 6589828, 4663902 sa koje granica nastavlja u pravcu jugozapada i zapada morskim akvatorijumom do tačke sa koordinatama 6589233, 4663616 koja je udaljena od obale 513 m i na kojoj se granica lomi i ide u pravcu sjeverozapada preko tačkama sa koordinatama 6588579,4663961; 6588274, 4664198; 6587743, 4664408 i 6587572, 4665176 odakle granica oštro skreće u pravcu istoka do polazne tačke granične linije zaštićenog područja na k.p. 2517/1 na obalnoj liniji na tački sa koordinatama 6588296, 46645103. Površina zaštićenog područja iznosi **1551803 m² 155,18 ha**

2.10.1.2. Vlasništvo u okviru zaštićenog područja

U zaštićenom području „Ratac sa Žukotrlicom“ u predloženim granicama zastupljena su obje vrste vlasništva, i to (i) državno vlasništvo (Država Crna Gora, sa pravima raspolaganja i korišćenja datim Vladi Crne Gore i Opštini Bar, a u pojedinim slučajevima se kao nosilac prava sukorišćenja javlja i J.P.Morsko Dobro i (ii) privatno vlasništvo sa različitim vidovima svojine i pravima korišćenja

3. PRIRODNE, STVORE I PREDIONE ODLIKE ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

3.1. Fizičke karakteristike zaštićenog područja

3.1.1.1. Geografski položaj

Po svom geografskom položaju zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ se nalazi između Bara i Sutora, između Brca na sjeveru i Šušnja na jugoistoku (vidi sliku 1, poglavlje 2.10.). Šire geografsko područje ovog zaštićenog područja čine padine masiva Rumije (Vrsuta, Sutorman) sa njegove SI strane i Jadransko more sa JZ strane u kome Rt Ratac razdvaja Spičanski ili Sutomorski zaliv od Barskog sidrišta / uvale.

Centralna koordinata samog zaštićenog područja ima sljedeće geografske koordinate u DKS sistemu: 6588587, 4664544.

3.1.1.2. Geološke karakteristike

3.1.1.2.1.1. Osnovne geološke karakteristike

Ratac sa Žukotrlicom i okolni tereni su složenog stratigrafskog i litološkog sastava. Te terene izgradjuju sedimentne stijene mezozoika i kenozoika. Građa terena pripada sklopu izdvojenih geotektonskih jedinica: Paraautohtona i zone Budva.

Rt / manje poluostvo Ratac, u cjelini, izgrađuju, uglavnom stijenske mase koje, po starosti pripadaju tercijaru i kvartaru. *Tercijalne* tvorevine registovane su, kao izdanak, samo na jednom relativnom malom lokalitetu ispod zadnjih kuća naselja „Zlatna obala“. To su klasične stijene gornjeg eocena predstavljene glincima, laporcima i pješčarima, a rjeđe i drugim litostratigrafskim članovima. Fliš se pojavljuje ispod relativno moćnog kompleksa brečastih stijena i proteže se u pravcu Sutomora. Između „vidikovca“ i zidina manastira, na zapadnoj obali rta Ratac, otkriveni su izdanci tankoslojevitih, pločastih i laporovitih krečnjaka sa proslojcima glinaca, koji vjerovatno, takođe pripadaju klastičnoj faciji eocenskog fliša. Iznad ovih krečnjaka takođe se nalazi relativno moćan sloj brečastih stijena.

Kvartaru pripadaju moćne naslage deluvijalnih i poluvijalnih **breča** sastavljenih, uglavnom, od komada krečnjaka. Ove breče obično se nalaze preko slojeva fliša i dosižežu, kao što je to slučaj na poluostrvu Ratac do same morske obale. Kako su po sastavu pretežno karobatnog porijekla, to je vezivo pojedinih nezaboljenih komada krečnjaka takođe karbonatno a mjestimično i glinovito. Iz ovog razloga u ovim brečama sriječemo, kako blokove krečnjaka većih dimenzija, tako sitnu drobinu, zbog čega se, po krupnoći, karakterišu heterogenom granulacijom.

Po geološkom sastavu na rtu Ratac dominiraju stijene pukotinske i intergranularne poroznosti, dobre vodopropusnosti radi čega su breče ovog područja jako podložne eroziji (erodibilna svojstva breča) pa se stvaraju jaruge ili otkidanja pojedinih brečastih blokova.

U inženjersko-geološkom pogledu stijenske mase poluostrva Ratac pripadaju, uglavnom, krutim i relativno dobro vezanim stijenama. Ovo se posebno odnosi na jako moćnu krečnjačku breču koja ima dominantno učešće, dok su klastična facija eocenskog fliša može svrstati u relativnoslabo vezane stijene. Međutim, eocenski fliš, zbog ovog pojavljivanja, na vrlo ograničenom prostoru, nema bitnih uticaja na ukupnu stabilnost terena.

Breče na većim nagibima na području Ratac *nijesu stabilna podloga za gradnju*. Brojni su primjeri nestabilnih padina duž poluostrva Ratac i to baš u stijenama izgrađenih od krečnjačkih breča. Pored uticaja spoljašnjih sila, pojavi otkidanja i smicanja pojedinih blokova izgrađenih od krečnjačkih breča, u mnogome doprinose i endogeni procesi, posebno kada znamo da se radi o terenu sa čestim seizmičkim pokretima koji, zahvaljujući neotektonici i krutoći brečastih blokova, u mnogome pospješuju *procesu odronjavanja i kidanja*.

Prilikom geološkog kartiranja obale poluostrva Ratac (Republički zavod za zaštitu prirode 1988 godine) izdvojeni su i na karti (vidi Kartu zaštite prirode, autori M. Vučković i R. Mahailović u Prilogu br 3)) ograničeni djelovi padina sa skoro vertikalnim odsjecima, koji su najčešće, ocijenjeni kao nestabilna geološka sredina. Na djelovima poluostrva gdje, u breči, preovlađuju veći blokovi krečnjaka, prisutna su i kidanja i odronjavanja terena, ali je padina rta Ratac relativno stabilnija. Ovakav primjer sriječemo upravo ispod zidina manastira mada su, i ovdje evidentni djelovi i zidina

manastira koji su, zajedno sa osnovnom stijenom, otkinuti i premješteni do same obalne linije. Na južnoj strani poluostrva Ratac tj. idući od zidina manastira Ratac prema sjevero-istoku, padina je relativno mirnija, ali se takođe može naglasiti da je nestabilna i sa blokovima, koji su prvenstveno radom morskih talasa, podlokani. Međutim, baš na ovom dijelu poluostrva nagibi padina su nešto blaži tako da je, spiranjem terena sa viših kota, omogućeno formiranje šljunkovito-kamenitih obala pogodnih za uređenje kao plaže.

Krajni sjevero-istočni dio terena karakteriše se vrlo strmom padinom koja je zahvaćena jarugama. Ovaj dio obale izgrađuje, pored brečaste komponente, i sitna drobina bogata crvenicom ili drugim glinovitim materijalom, zbog čega dolazi do spiranja i jaružanja. Veći blokovi breča odvaljeni su i premješteni do morske obale, zbog čega ovaj dio terena čine skoro neprohodnim.

Kvartarne tvorevine razvijene su na cijeloj teritoriji Crnogorskog primorja te zauzimaju znatan prostor te su predstavljene aluvijalnim i deluvijalnim tvorevinama, kao i pjeskovima plaža.

Sedimenti prve tri navedene facije su stratifikovani u tankim slojevima debljine liski do slojeva koji redje prelaze debljinu od 20 cm. Pružanje slojeva je, generalno gledano, od sjeverozapada ka jugoistoku, a pad slojeva prema sjevero-istoku. Ove stijenske mase su geotektonskim naprezanjima izborane, razlomljene i sa rasjedima i pukotinama.

Mezozojske stijenske mase pripadaju Budvansko-Barskoj geotektonskoj jedinici, a eocenska flišna facija Jadransko-Jonskom sistemu bora. Stijenske mase Budvansko -Barske zone su od istoka i sjeveroistoka (Žukotrlica) navučene na flišne stijenske mase jadransko-jonskih bora.

3.1.1.2.1.2. Geotektonika šireg područja

Širu okolinu zaštićenog područja čine tereni koje izgrađuju sedimentne stijene mezozoika i kenozoika. Građa terena pripada sklopu izdvojenih geotektonskih jedinica: Paraautohtona i zone Budva.

Geotektonska jedinica Paraautohton:

Grade je karbonatni sedimenti gornje krede (mastriht) i foraminiferski krečnjaci srednjeg eocena, flišni sedimenti srednjeg i gornjeg eocena i sedimenti srednjeg miocena. Tipična flišna serija gornjeg eocena, otkrivena je na pojedinim lokalitetima na području Bara.

Geotektonska jedinica zona Budva:

Izgrađuje obalu ispod mora od na potezu od uvale Pećin i Čanja. Građena je od karbonatnih i eruptivnih stijena mezozoika, anizijskog i paleogenog fliša. Trijasko tvorevine su facijalno i litološki su vrlo raznovrsne, a utvrđeni su donji trijas, anizijski i ladinski kat srednjeg trijasa i gornji trijas. Prisutne su i vulkanske stijene.

3.1.1.3. Geomorfološke karakteristike

Predmetno područje, Područje Ratca sa Žukotrlicom, iako relativno male površine, složenih je geomorfoloških odlika. To je posledica geološke gradnje i evolucije terena, njihovog primorskog položaja, klimatskih odlika i td.

Geomorfološku građu predmetnog područja karakteriše marinski reljef nastao djelovanjem abrazijskih i akumulacijskih procesa na kontaktu mora i kopna.

Abrazijski oblici karakteristični za kamene obale na otvorenom moru na pojedinim djelovima prelaze u klifove, a izgrađeni su od klastičnih stijena tercijarnog fliša i karbonatnih sedimentata trijasko, jurske i kredne starosti. Tipični klifovi izdvojeni su na obali od Čanja do Šušnja.

Akumulacijski oblici su na istraživanom području prisutni u vidu pjeskovito-šljunkovitih plaža. Nastali su uz niske obale od nekonsolidiranog materijala koje izgrađuju aluvijumi, proluvijalni konusi i zastori.

3.1.1.3.1.1. Istorijat stvaranja terena šireg područja

Crnogorsko primorje pripada jugoistočnom dijelu spoljašnjih Dinarida, koji se odlikuju vrlo složenim istorijskim nastankom, geološkom građom i tektonskim sklopom.

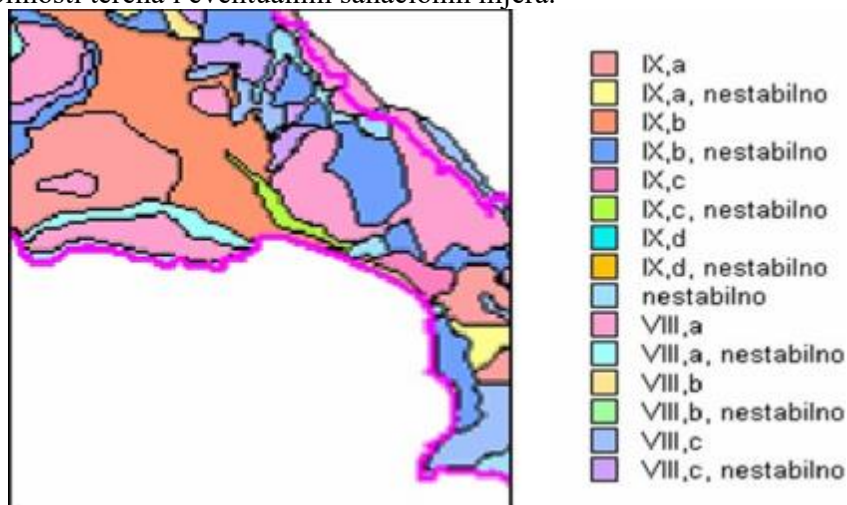
Shodno litološkoj građi, geotektonskoj strukturi i erozionom djelovanju egzogenih agenasa, na prostoru Crne Gore je formirano više reljefnih cjelina. Jedno od tih područja je Crnogorskog primorja, u sklopu koga se po paleofacijalnim svojstvima izdvajaju geotektonske jedinice Para-autohtona, zona Budva i zona Visoki

krš (vidi poglavlje 3.1.1.2.1.2.).

Seizmika - Ratac sa Žukotrlicom sa svojom okolinom je u regionu Crnogorskog primorja koje je u istorijskom vremenu potresano zemljotresima i do **IX° MCS** skale.

Sa aspekta seizmičke rejonizacije, na prostoru Crne Gore jasno se izdvaja nekoliko aktivnih seizmogениh pojaseva od kojih i primorski region koji obuhvata: Ulcinjsko-skadarsku seizmogenu zonu, kao i Barsku i Boko-Kotorsku zonu, koje karakteriše mogući maksimalni intenzitet zemljotresa (u uslovima srednjeg tla) od 9 stepeni po Evropskoj makroseizmičkoj skali (EMS982) i očekivano maksimalno horizontalno ubrzanje na osnovnoj stijeni – u opsegu od 20% od ubrzanja sile teže u zoni Boke Kotorske, pa do 28% u oblasti Ulcinja, uz vjerovatnoću realizacije od 70% u okviru povratnog perioda vremena od 100 godina.

Za potrebe GUP-a Bar urađena je Karte seizmičke mikrorejonizacije po kojoj se zona Ratca sa Žukotrlicom nalazi u zonama koje su za gradnju okarakterisane kao VIIIa, IXc-nestabilno, IXb te IXb-nestabilno. U ovoj zoni su moguće pojave nestabilnosti u seizmičkim uslovima. Kod projektovanja gradnji na ovom terenu potrebno je prethodno izvršiti odgovarajuća geotehnička istraživanja, za određivanje stabilnosti terena i eventualnih sanacionih mjera.

Slika 3 Karta mikroseizmičke rejonizacije (izvor GUP Bara do 2020)

3.1.1.3.1.2. Opšti pregled reljefa i njegove karakteristike

Kopno

Crnogorsko primorje pripada Jadranskom slivu sa njegove teritorije otiče u prosjeku 604 m³/s vode, odnosno 19 km³ ili 44 l/s/km² godišnje. Obilježava ga visoka količina padavina i nepovoljne sezonske oscilacije. Zbog brzog oticanja vode kroz tlo, bilans vode nije povoljan pa se u ključnim periodima (turistička sezona, vegetacijski period) javlja deficit vode. Voda kroz krašku podlogu otiče u more, a veliki dio se uliva ispod površine mora u obliku vrulja.

Na ovom su prostori vrlo česta pojava bujični vodotoci koji izazivaju eroziju. Karakteriše ih naglo dizanje i opadanje nivoa vode te prenošenje velike količine usitnjenog materijala – nanosa. Klimatski činioci, velika količina padavina (1500-2000 mm/god) nepovoljnog godišnjeg rasporeda (u kasnu jesen i rano proljeće) kada je najslabija zaštita zemljišta biljnim pokrivačem pogoduju razvoju vodne erozije. Erozivni procesi nastaju kao rezultat interakcije geološko-pedološke podloge, oblika reljefa, klimatskih karakteristika i načina korišćenja zemljišta, a posebno su razvijeni na pojasu flišnih stijena. Ti procesi imaju i pozitivno djelovanje jer su na njihovim plavinama formirane plaže, a u zaleđu kvalitetna obradiva zemljišta.

More

Jadranski akvatorijum širok je oko 200 km i čini dio južno-jadranske kotline u kojoj su izmjerene i najveće dubine Jadrana (1340 m). Odlikuje se najvećom masom vode i jačom izmjenom vode s

Mediteranom. Dužina obalne linije s ostrvima iznosi oko 311km, sa koeficijentom razvedenosti oko 2,9. Vrijednost saliniteta morske vode jako varira kroz godinu, posebno vertikalno. More obrubljuje uglavnom stjenovita obala, s dobro formiranim klifovima. Strukturu morskog dna čine hridinasto, pjeskovito i muljevito dno, čije čestice su terigenog i pelagičnog morskog porijekla.

Talasi su češći zimi i to sa sjevera (januar – mart) odnosno juga (novembar), a uglavnom su visine 0,5 do 1,5m. Talasi veći od 1,5m su rijetki i javljaju se iz južnog pravca, a oni preko 4,5m su najrjeđi.

Morske struje su pod neposrednim uticajem struja južnog Jadrana, sa najvećim brzinama od 42 cm/s (ulazna) do 88 cm/s (izlazna). Glavna površinska struja kreće se od JI prema SZ brzinom od 42 cm/s prateći obalu. Zbog velikog volumena vode, temperatura zimi ne pada ispod 12°C. Ljeti se površinske priobalne vode ugriju do 27°C i više, a zimi se uspostavlja izotermija, koja se širi prema otvorenom moru. Salinitet morske vode varira, pa je na istraživanim stanicama (Institut za biologiju mora – Kotor) iznosio je 38,30-38,48‰, a na otvorenom moru do 39‰.

3.1.1.4. Hidrološke i hidrografske karakteristike

Na širem području Bara zastupljene su stijenske mase koje, gledano sa hidrogeološkog aspekta, pripadaju sljećim grupama: (i) hidrogeološkim izolatorima; (ii) hidrogeološkim kolektorima i rezervoarima pukotinsko-kavernozne poroznosti i (iii) hidrogeološkim kolektorima i rezervoarima intergranularne poroznosti.

Grupi hidrogeoloških izolatora pripadaju stijenske mase flišnih facija: srednjeg trijasa, krede - eocena. Stijenske mase ovih facija, iako su ispresijecane gustom mrežom diskontinuiteta - međuslojne površine i brojne pukotine i rasjedi su toliko zaglinjene i geotektonskim naprezanjima slijepljene da su bez praktične superkapilarne efektivne poroznosti. U terene izgrađene od ovih stijenskih masa vode ne prodiru u dubinu. Ovi litološki flišni kompleksi izgrađuju vododržive terene, terene neprobojne za površinske i podzemne vode, terene koji predstavljaju barijere za vode.

Grupi hidrogeoloških kolektora i rezervoara sa pukotinsko-kavernoznom poroznošću pripadaju karbonatne stijenske mase sa i bez rožnaca trijasa, jure i krede. Kada u ovim litološkim kompleksima značajnije učestvuju rožnaci ili se pojave partije rožnaca onda se takvi «paketi» stijena u terenu ponašaju se kao hidrogeološki izolatori. Kada u ovim litološkim kompleksima preovlada karbonatna komponenta onda su to stijenske mase koje karakteriše pukotinska poroznost sa pojavama kaverni. Te stijenske mase izgrađuju vodopropusne terene.

Grupi hidrogeoloških kolektora i rezervoara – intergranularne poroznosti pripadaju kvartarni aluvijalni i deluvijalni zrnasti sedimenti i pjeskovi morskih plaža. Ove nevezane stijenske mase karakteriše intergranularna poroznost. U granulometrijskim kompleksima aluvijalnih i deluvijalnih sedimenata javljaju se i gline koje im smanjuju vodopropusnost. Pjeskovi i šljunkovi plaža su čisti i veoma vodopropusni.

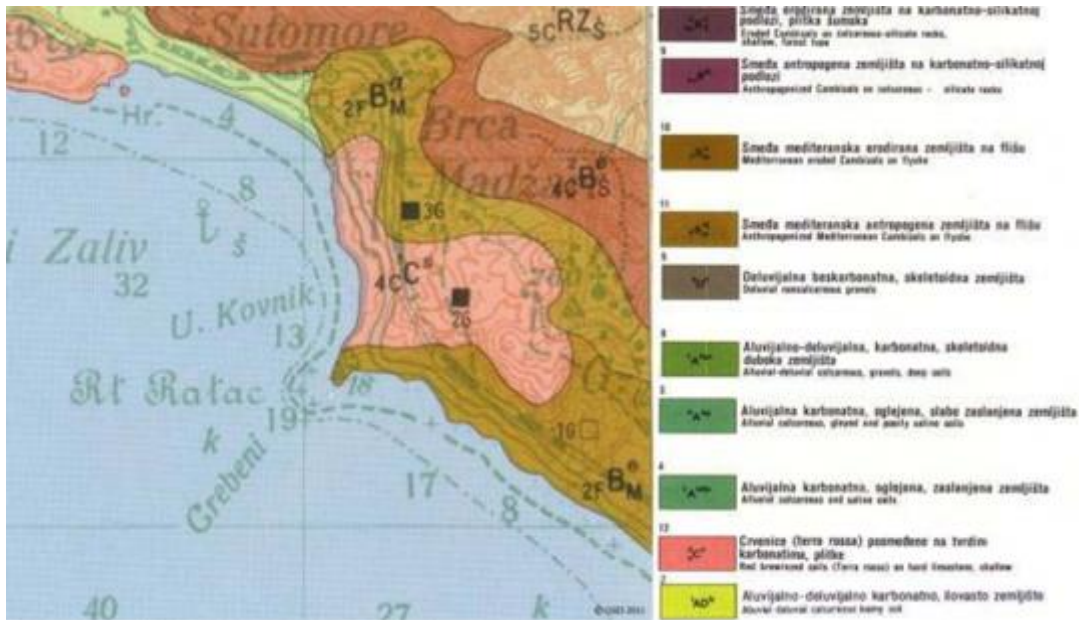
3.1.1.5. Pedološke karakteristike

Marinski pijesak i šljunak

Stvoren radom talasa, koji su ga oblikovali i nataložili duž niske obale. Namjena marinskog pijeska i šljunka plaža je prirodno predodređena za kupanje i sunčanje, zbog čega su plaže manje ili više uređene. Na samoj Ratcu sa Žukotrlicom nije razvijena vegetacija.

Aluvijalno-deluvijalno zemljiše

Javlja se kao nastavak aluvijuma te na lokalitetima duž niske obale gdje, počinjući od pjeskovito-šljunkovitih plaža, ispunjava ravne ili blago nagnute terene, kao i velike površine terena u zaleđu. Ovo je tlo uglavnom ilovastog ili ilovasto – glinovitog sastava. Kako je na potpuno ravnom terenu, zbog sastava zemljišta i podzemnih voda drenaža slaba, ponekad se pod uticajem podzemne vode zemljište oglejava te zabaruje (u vrijeme obilnijih padavina). Intenzivnija poljoprivredna proizvodnja moguća je uz izvođenje melioracija. Prema proizvodnoj vrijednosti ova tla obično pripadaju III i IV bonitetnoj klasi, osim onih u velikim primorskim poljima koja su najčešće I, II i III, rjeđe i IV klasi.

Slika 4. Pedološka građa Ratca sa Žukotrlicom i okolnih terena - isječak iz Pedološke karte CG 1:50.000, sa legendom

3.1.1.6. Klimatske karakteristike

Na samom području Ratca sa Žukotrlicom ne postoji meteorološka stanica. Međutim, neposredno na 1 km udaljenosti, na Topolici nalazi se Pomorski meteorološki centar u okviru kojeg se više meteorološka mjerenja i osmatranja, tako da se vrijednosti osnovnih klimatskih elemenata i klime mogu uzeti kao relevantni dajući realnu klimatsku sliku ovog dijela barske rivijere.

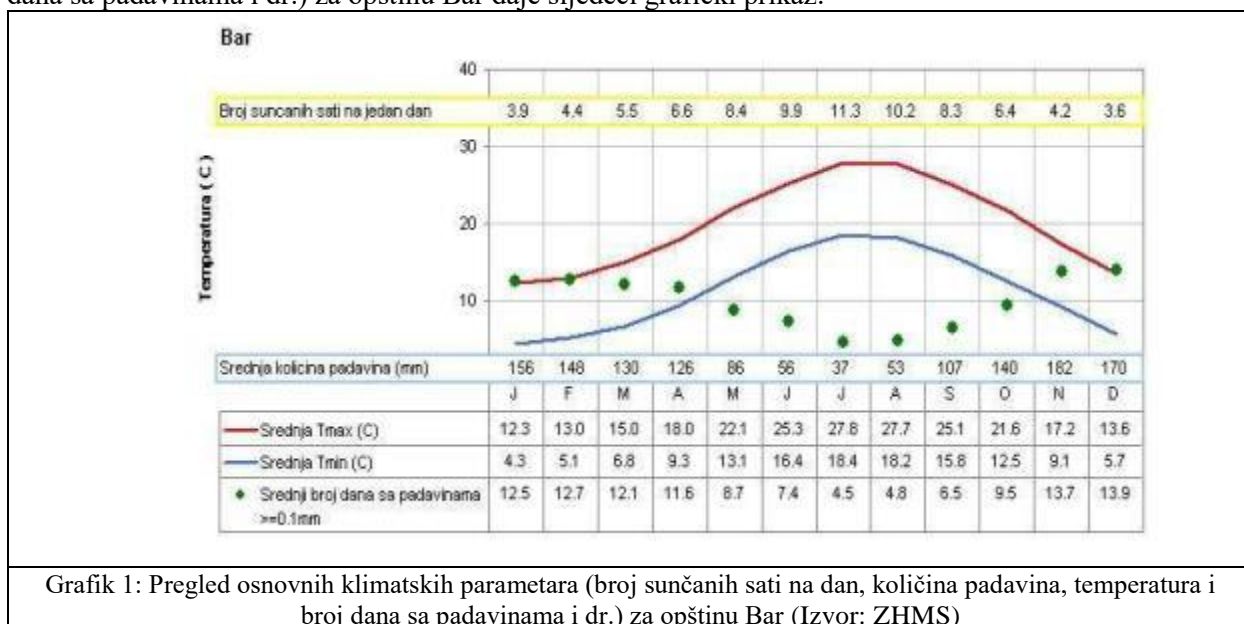
Klima opštine Bar definisana je geografskim položajem u zoni umjerenog klimatskog pojasa, položajem neposredno pored Jadranskog mora i Skadarskog jezera i postojanjem i smjerom pružanja planinskih vijenaca Sutormana i Rumije, čija se visina kreće od 800 do 1594 mnv. U gradu Baru klima tipična sredozemna sa lokalnim posebnostima. Osim što spada u najsunčanija mjesta Južne Evrope, sa prosječno 270 sunčanih dana u toku godine, klimu karakterišu duga i topla ljeta, i blage i kišovite zime. Srednja godišnja temperatura iznosi 15,6° C. U mjesecu julu prosječna temperatura vazduha iznosi 23° C, a u januaru 10° C. Apsolutni maksimum temperature je zabilježen u julu 37,7° C, a minimalna je -5,3° C, zabilježena u u februaru. Ljeta u Baru su duga i sušna, a zbog toplotnih uticaja Jadranskog mora zime su blage i kišne. U prosjeku, zimi u Baru ima 38 kišnih dana. Ukupno godišnje u Baru ima prosječno 118 dana sa padavinama. Visoke prosječne zimske temperature, (oko 10° C) ukazuju na to da je u Baru veoma malo pravih zimskih dana. Veoma je mali broj dana kada se temperatura u Baru spušta ispod nultog podioka Celzijusove ljestvice, tako da se smatra da u Baru zapravo i nema prave zime. Prava rijetkost su i zimski dani praćeni snijegom i mrazom. Sve navedene karakteristike Bar preporučuju turistima kao idelano mjesto ne samo za ljetnji već i za zimski boravak i odmor.

S obzirom da se barska Opština, u pogledu reljefa, dijeli na tri pojasa: jadranski, jezerski i planinski, u pojedinim djelovima barske Opštine se razlikuju i tri vrste klime. U jadranskom pojasu klima je blaga – mediteranska, naročito izražena u Barskom polju. Odluke planinsko -mediteranske klime naročito su zastupljene u planinskim vijencima, posebno iznad planina Sutorman, Rumije i Lisinja.

U Baru i okolini duvaju i karakteristični jadranski vjetrovi: hladni vjetar- bura, vlažni vjetar jugo ili široko, kao i pulenat, maestral, burin, danik i noćnik. Najučestaliji i vjetar najjačeg intenziteta je bura. Duva uglavnom zimi sa visokih planina prema moru i donosi zahlađenje. Bura koja duva na moru može biti i olujne jačine, pa obično stvara niske i kratke talase do 2,5 metara. Jugo ili široko duva u južnom i jugoistočnom dijelu Jadrana, s mora na kopno. U zavisnosti da li duva srednjom ili maksimalnom brzina joga može biti između 3 do 8 bofora. Za vrijeme juga more je uzburkano,

a talasi dostižu visinu i do šest metara. Kada je vedro i toplo vrijeme, a najčešće krajem proljeća i ljeti, u Baru duva tzv. svježiji vjetar – povjetarac ili maestral. Taj vjetar najčešće duva tokom dana. Maestral smatraju najvažnijim ljetnjim vjetrom jer prijatno rashlađuje toplinu tokom vrelih dana. Maestral duva s mora i uglavnom samo uznemiri morsku površinu. Zapadni vjetar ili pulenat, vlažan je i prilično učestao vjetar koji u Baru duva najčešće u proljeće. U Baru i okolini često duva i levant, topli jugoistočni vjetar, koji vazduh čini vlažnim, dok vjetar po imenu lebić, duva sa jugozapada. Vjetar burin duva preko noći, s kopna na more, sa sjeveroistoka i istoka, dok se u vrijeme nejednakih zagrijavanja i hlađenja barskog zaliva smjenjuju ljetnji vjetrovi, danik i noćnik. U Baru i okolini često duva i veoma jak olujni vjetar poznatiji kao nevera. Duva s mora, a karakterišu ga kratko trajanje i česta promjena pravca duvanja.

Pregled osnovnih klimatskih parametara (broj sunčanih sati na dan, količina padavina, temperatura i broj dana sa padavinama i dr.) za opštinu Bar daje sljedeći grafički prikaz:

Grafik 1: Pregled osnovnih klimatskih parametara (broj sunčanih sati na dan, količina padavina, temperatura i broj dana sa padavinama i dr.) za opštinu Bar (Izvor: ZHMS)

Maksimalna temperatura vazduha ima srednje mjesečne maksimalne vrijednosti u najtoplijim mjesecima (jul, avgust) oko 30°C, dok u najhladnijim (januar, februar) iznosi od 11°C-13°C. Koncentracija najviših dnevnih temperatura (29,3°C do 32,8°C) je tokom avgusta.

Minimalna temperatura vazduha u zimskim mjesecima ima prosječnu vrijednost oko 5°C, dok u ljetnjim mjesecima ta vrijednost iznosi oko 20°C.

Srednje mjesečne temperature vazduha pokazuju vrlo pravilan hod sa maksimumom tokom jula i avgusta i minimumom tokom januara i februara. Godišnje kolebanje u prosjeku iznosi oko 17°C, dok srednja temperatura nikada nije ispod 5°C. Srednja mjesečna temperatura iznad 10°C počinje relativno rano, već u martu, a završavaju tek u decembru. Srednja mjesečna temperatura kreće se u granicama 15-16°C, dok je za Bar 15,6°C.

Ekstremne mjesečne temperature vazduha za maksimum tokom zimskog perioda su oko 17°C, a za minimum oko 0°C, dok je u ljetnom periodu maksimum oko 33-34°C, a minimum 15-17°C. Apsolutni maksimum javlja se u mjesecu julu za stanicu Bar (37,7°C). Apsolutni minimum se javlja u mjesecu februaru za stanicu Bar (- 5,3°C).

Broj ljetnih dana, kada najviša dnevna temperatura dostigne 25°C i više, prosjeku bude oko 107 godišnje, pri čemu je najveći broj tih dana u julu i avgustu (oko 29-30 dana mjesečno). Ukupan broj ljetnih dana za stanicu Bar je oko 97,4.

Tropskih dana, s dnevnom temperaturom od 30°C i više, ima u prosjeku godišnje oko 29, i to u junu, julu i avgustu.

Mraznih dana, s najnižom temperaturom ispod 0°C, ima prosječno oko 10 godišnje, i to tokom

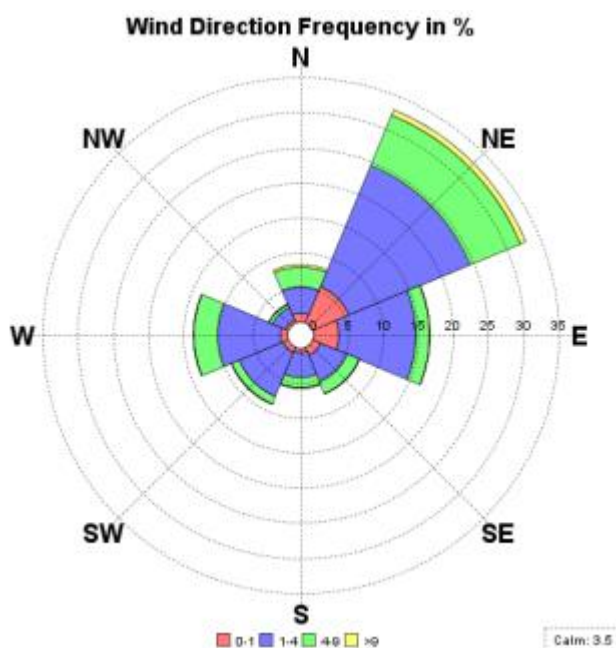
decembra, januara i februara, a rijetko i marta. Broj mraznih dana za stanicu za stanicu Bar iznosi 8,0. Temperatura tla tokom godine pokazuje veoma pravilan hod, pa preko zime s dubinom blago raste, dok je u ljetnjim mjesecima obratno.

Opšti režim padavina odlikuje se maksimumom tokom zimskog i minimumom tokom ljetnjeg perioda. Najveći doprinos ukupnoj godišnjoj količini padavina imaju mjeseci oktobar, novembar i decembar s oko 30-40%, a najmanji jun, jul i avgust s oko 10%. Od mora prema zaleđu uočava se povećanja padavina. Tokom zimskog perioda dnevni prosjek padavina iznosi prosječno 5-8 l/m², mada najveće dnevne količine mogu dostići vrijednosti preko 40 l/m². U ljetnjem periodu, dnevni prosjek padavina iznosi svega oko 1 l/m². Srednja godišnja količina padavina iznosi za stanicu Bar iznosi 1230,8 l/m². Ekstremne 24 h padavine za period od 100 godina (prema modelu GUMBELA) iznosi 234 l/m², a za stanicu Bar 213,27 l/m².

Vjetar (za period 1981-1995) pokazuje različite vrijednosti rasporeda učestalosti pravaca i brzine, kao i pojave tišina. Dominantni su vjetrovi iz pravca sjeveroistoka i jugozapada, dok se na pojedinim stanicama zapažaju određene specifičnosti. Tako su za stanicu Bar najučestaliji sjeveroistok (20%), istok-sjeveroistok (18,9%), sjever-sjeveroistok (8,1%), zapad (7,8%) i zapad-jugozapad (7,2%), tišine 5,2%.

Tabela 1. Anemografski podaci o vjetru za područje Bara

Interva	Sum	Calm	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW
Sum	100.0	3.5	8.3	33.0	16.7	7.3	5.8	8.9	13.5	3.0

Grafik 2. Klimatološka ruža vjetrova za Bar(1981-2010.)

Maksimalne brzine imaju vjetrovi iz sjevernog i južnog kvadranta s prosječnim brzinama koje ne prelaze 5 m/s. Za stanicu za Bar, najveću srednju brzinu ima pravac sjever (5 m/s, s učestalošću od 5,9%), a najveću maksimalnu brzinu sjeveroistok (18 m/s).

Ekstremni udari vjetra (prema Teoriji ekstrema) čije djelovanje može poprimiti karakter elementarne nepogode imaju godišnje prosječnu brzinu od 30 m/s (108 km/h) u stanici u Baru. Relativna vlažnost vazduha pokazuje stabilan godišnji hod. Maksimum srednjih mjesečnih vrijednosti javlja se tokom prelaznih mjeseci (april-jun i jul-avgust), a minimum tokom ljetnog perioda te u nekim slučajevima i tokom zime (januar-februar). Vrijednosti srednje dnevne relativne vlažnosti pokazuju oscilacije koje su smanjenog intenziteta u ljetnjem periodu (oko 10%-20%), a znatno izraženije tokom zime (oko 20%-30%). Srednje godišnje relativne vlažnosti vazduha za stanicu za Bar iznosi 69,6% (min. 65,3% u februaru, max. 71,4% u septembru).

Oblačnost izražava pokrivenost neba oblacima. Na crnogorskom primorju je tokom godine u prosjeku 4,2 desetine (42%) neba pokriveno oblacima. Oblačnost je u ljetnom periodu manja u odnosu na prosječnu godišnju za oko 40%. Srednja godišnja oblačnost iznosi za stanicu Bar 4,27 (min. 1,9 u julu, max. 5,6 u decembru). Srednje mjesečne vrijednosti na svim stanicama pokazuju da se preko 50% pokrivenosti neba oblacima javlja u periodu novembar-april te da se 18-22% oblačnosti na svim stanicama javlja u mjesecima julu i avgustu.

Osunčanje predstavlja trajanje sijanje sunca izraženo u satima, a godišnji prosjek za Primorje iznosi oko 2455 sati, od kojih je 931 sat (40%) u tokom ljeta (jun, jul, avgust). Zimi je osunčanje znatno smanjeno, pa tokom januara ima svega oko 125 sati, odnosno 5% godišnje vrijednosti. Srednja mjesečna vrijednost osunčanja iznosi za stanicu Bar 212,20 (max. 347,0 u julu). Tokom čitave godine ima prosječno oko 7 sati osunčanja dnevno, s dnevnim oscilacijama od +/- 3,5 časova.

More

Srednja godišnja temperatura mora je 17,9°C, sa srednjom godišnjom oscilacijom vrijednosti od 1,7°C. Najhladniji period godine januar-mart ima srednju temperaturu oko 12°C, dok je srednja godišnja minimalna temperatura 15,5°C. U najtoplijem periodu jun-avgust srednja maksimalna temperatura je 23°C, dok je srednja godišnja maksimalna 20,1°C. Godišnja amplituda temperatura iznosi oko 12°C. Srednje godišnje temperature mora na stanici Bar iznosi 17,7°.

Srednje mjesečne vrijednosti s temperaturom višom od 20,1°C na svim stanicama su u periodu jun-septembar, dok se najviša srednja vrijednost javlja u avgustu i to na stanici Bar 23,8°C. Srednje mjesečne vrijednosti s temperaturom višom od 20,1°C javljaju se na stanici Bar u periodu januara (max. 27,0°C u julu i avgustu).

Korelacija između temperature mora i vazduha utvrđuje se empirijski (metodom jednostruke regresione analize), pa ako je temperatura vazduha u 14 h iznosila 30°C, očekuje se da temperatura mora bude 25,1°C u stanici Bar.

Srednje dnevne temperature mora pokazuju stabilne vrijednosti, tako da 40% dana ima temperaturu između 17,9°C i 20,1°C.

Smjer kretanja talasa definisan je na ovom području na osnovu registrovane učestalosti na pojedinim stanicama, uz izdvajanje pojava kada je more bez talasa (tiho). Iz raspoloživih podataka, more bez talasa ne postoji registrovano na stanici Bar. Na na stanici Bar kretanje talasa ima izraženi učestali zapadni (69,3%) i sjeveroistočni smjer (14,9%).

3.2. Karakteristike biodiverziteta zaštićenog područja

Podaci iznijeti u ovom dijelu Studije revizije uglavnom su dati na osnovu dosadašnjih istraživanja koja su sprovedena za potrebe izrade

- prve Studije zaštite / revizije (Zavod za zaštitu prirode, novembar 2011)
 - Studija zaštite prirode zaštićenog prirodnog dobra „Ratac sa Žukotrlicom“ (Institut za biologiju i ekologiju, Novi Sad, septembar 2013)
 - Studije i idejnog rješenja za revitalizaciju plaže Žukotrlica u opštini Bar po partijama - partija 2 studija biodiverziteta mora i plaže Žukotrlica (Institut za biologiju mora iz Kotora, 2019)
 - izvještaja i kartografskog prikaza u okviru MedKeyHabitats Projekta (UNEP, RAC/SPA 2016) koji je obuhvatio područja Platomuni i Ratac : (a) [Summary report of the available knowledge and gap analysis](#), (b) [Mapping of marine key habitats and initiation of monitoring network](#) i (c) [Mapping appendixes](#) i
 - GIS baze UNEP / GEF-ovog projekta „Promovisanje upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i priobalnih ekosistema u obalnom području Crne Gore“ (C/MPA)” (2019-2021)
- U okviru navedenog projekta su podaci koji su sakupljeni na terenu dodatno verifikovani i integrisani u GIS bazu, a urađeni su i ekspertske izvještaji o procjeni stanja staništa i vrsta značajnih za zaštitu, a odnose se na njihovo recentno / **zatečeno stanje** na terenu (2019-2021)

3.2.1. Biodiverzitet kopnenog dijela zaštićenog područja

3.2.1.1. Flora i vegetacija

Primorski dio Crne Gore pripada Mediteranskom biogeografskom regionu. Za ovo područje karakterističan je uticaj mediteranske klime koji se odlikuje relativno visokim temperaturama i neravnomjernom distribucijom padavina. Visoke temperature i male količine padavina u toku ljeta uslovljavaju pojavu izraženog sušnog perioda koji traje više od mjesec dana a ponekad i dva mjeseca. Pedološku podlogu čini klimatogeni zonalni tip kisjelih zemljišta. Ovakvi ekološki uslovi uzrokovali su i razvoj vrlo specifične termofilne zimzelene vegetacije (*makija*)² koja se tokom dugog istorijskog razvoja prilagodila takvim životnim uslovima i raširena je na prostoru čitavog Mediterana. Tako su u uskom priobalnim dijelu Crnogorskog primorja od obale mora do 300-400 m nadmorske visine razvijene takve tvrdolisne, vječnozelene šumske i žbunaste formacije. Ove formacije su u tipičnom obliku razvijene samo na dijelovima obale koje su direktno okrenute moru na plitkom tlu na tvrdim krečnjacima dok se na staništima sa silikatnom ili mekanom karbonatnom podlogom i dubljim zemljištima javlja listopadna termofilna vegetacija. Prisustvo listopadnih elemenata ukazuje i na djelovanje planinske klime odnosno hladnih vjetrova, prije svega bure u zimskim mjesecima.

3.2.1.1.1. Flora

Obalnu liniju zaštićenog prirodnog dobra “Ratac sa Žukotrlicom” karakteriše strma, niska i stjenovita obala sa više manjih plažnih površina. Na stijenama iznad mora javljaju se floristički siromašne zajednice koje su tipično izgrađene od *Limonium cancellatum* i *Crithmum maritimum*. Plaže u zoni zaštićenog područja su prirodne, a nastale su abrazijom morske obale pod direktnim uticajem talasa, ali i akumulacijskim procesima, koji su formirali pjeskovito-šljunkoviti nanos različite granulacije³. Plažne površine sa pripadajućim akvatorijumom se koriste kao kupališta. Na plažama nema vegetacije, osim na području plaže Mrčele i Male Šušanjске plaže gdje su zabilježeni manji depoziti morske trave, murave *Posedonia oceanica* koje morski talasi ciklično izbacuju.

² Od zimzelene šumske vegetacije na Crnogorskom primorju utvrđeno je postojanje slijedećih šumskih zajednica i makije: *Orno-Quercetum ilicis* (šume crnike sa crnim jasenom), *Myrto-Quercetum ilicis* (vječnozelene šume mirte i crnike), *Quercetum ilicis-virgiliana* (makija crnike i duba), *Ostryo-Quercetum ilicis* (šume crnog graba sa crnikom), *Orno-Cocciferetum* (šume prnara sa crnim jasenom), *Cisto-Ericetum arborea* (zajednica bušljika i erike), *Erico-Calycotometum infestae* (makija velike resike i kapinike), *Erico-Arbutetum* (makija velike resike i maginje), *Oleo-Lentiscetum adriaticum* (makija divlje masline i tršlje) i *Oleo-Euphorbietum dendroidis* (makija divlje masline i drvenaste mlječike)

³ Po strukturi, plažni nanosi su pjeskovito-šljunkoviti sa manjim ili većim odlomcima kamena.

Makija. Od ostalih elemenata makije evidentirani su: mirta *Myrtus communis*, žukva (*Spartium junceum*), veprina ili bodljikava kostrika (*Ruscus aculeatus*), šparoga (*Asparagus acutifolius*), lemprika (*Viburnum tinus*), tetivka (*Smilax aspera*), skromut, pavit (*Clematis flammula*), zimzelena bročika, bodljikavi broć (*Rubia peregrina*), bljušt (*Tamus communis*), kupina (*Rubus ulmifolius*), dubačac (*Teucrium polium*), crna sleznica, hrastova paprat (*Asplenium adiantum-nigrum*), bršljan (*Hedera helix*), dok se mestimično u prizemnoj flori nalaze i vrste: *Viola sp.*, *Bellis perennis* (krasuljak), *Ornithogalum montanum*, *Arum maculatum* (kozlac), *Fumaria capreolata* i drugo.

Na manje ili više otvorenim mestima rasprostranjene su fragmentarno niske šikare tipa **gariga** u čijem se sastavu pored ostalog nalaze i elementi makije. To su pretežno biljne vrste u obliku manjih grmova i polugrmova među kojima su najzastupljeniji: kaduljasti bušin (*Cistus salviefolius*), veliki mleč (*Euphorbia vulfenii*), šibika (*Coronilla emerus var. emeroides*), pucalica (*Colutea arborescens*), kao i druge vrste koje su isprepletane elementima makije.

Na stijenama bliu mora, koje su najviše izložene udaru talasa i prskanju morske vode česti su *Limonium cancellatum* i *Crithmum maritimum*.

Na zidinama Manastira Bogorodice Ratačke prisutno je više biljnih vrsta, među kojima su najdominantnije: *Campanula pyramidalis*, *Parietaria ramiflora*, *Foeniculum vulgare*, *Euphorbia vulfenii*, *Ajuga chamepitis*, *Ceterach officinarum* (zlatna paprat), *Asplenium trichomanes*, *Rubus ulmifolius*, *Lactuca scariola*, *Palenis spinosa*, *Ficus carica* (smokva), *Melica ciliata*, *Cephalaria leuchantha*, *Sedum glaucum*, *Verbascum niveum* i druge. Pošto se manastirske zidine nalaze pod zaštitom kao kulturno-istorijski spomenik koji predstavlja turističku destinaciju Bara, ove biljne vrste bi trebale biti sačuvane u slučaju njegove restauracije.

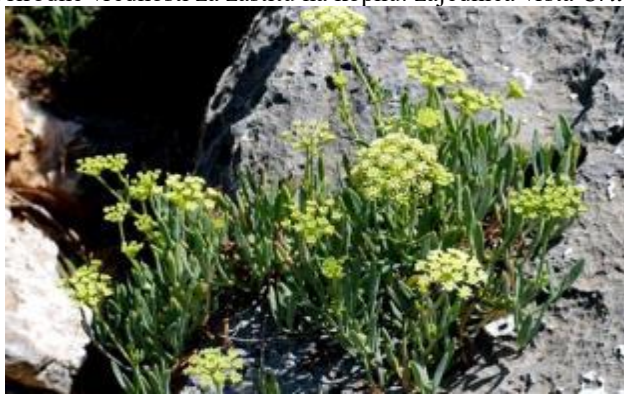
Na travnim terenima ivicom šume alepskog bora, po kraj puta Bar-Sutomore, rasprostranjene su vrste iz familije trava (*Poaceae*), *Fumaria capreolata*, *Tordylium apulum*, *Muscari comosum*, *Erodium cucutarium*, *Geranium robertianum*, *Prunella vulgaris* i mnoge druge.

Na morskoj obali, prisutna je karakteristična mediteranska zajednica sa vrstama: *Crithmum maritimum* (petrovac) i *Statice cosyrensis*.

U graničnoj zoni ovog područja se sreće dobro razvijena parkovska flora hotelskog kompleksa "Zlatna obala". U toj zoni se sreću dobro očuvane sastojine alepskog bora (*Pinus halepensis*), a u nižim spratovima belograbić (*Carpinus orientalis*), crni jasen (*Fraxinus ornus*), crvena kleka (*Juniperus oxycedrus*), robut (*Clematis flammula*), kupina (*Rubus ulmifolius*), primorska smrdljika, smrdljiva tršlja (*Pistacia terebinthus*), tetivka (*Smilax aspera*), bodljikava kostrika (*Ruscus aculeatus*), bročika (*Rubia peregrina*), bljušt (*Tamus communis*) i druge vrste.

Iako većinu flornih elemenata zaštićenog prirodnog dobra Ratac sa Žukotrlicom čine mediteranski, prisutni su i srednjevropski, kao i različite forme biljaka.

Prirodne vrednosti za zaštitu na kopnu: zajednica vrsta *Crithmum maritimum* (Slika 5) i *Statice cosyrensis*⁴ (Slika 6).

Slika 5. *Crithmum maritimum*

Slika 6. *Statice cosyrensis* (syn *Limonium cosyrense*)

⁴ Rohlena, J., *Conspectus florae montenegrinae* in Preslia. Věstník (Časopis) československé botanické společnosti 20-21: 1-506. 194

3.2.1.1..2. Vegetacija

Vegetaciju šire zone zaštićenog područja karakteriše klimatogena zajednica hrasta crnike (*Quercus ilex*) čije su sastojine danas većim dijelom degradirane i zamijenjene makijom, ali i garigom i kamenjarom. Makija se javlja kao posledica antropogenog uticaja na šume crnike koje se smjenjuju grmolikim zajednicama u vidu niskih šuma i šikare. Pored zaštite tla, makija ima određenu vrijednost i u poljoprivredi, snabdijevanju ogrijevom, pčelarstvu i hemijskoj industriji. Garig je dalji degradacioni oblik makije zastupljen u vidu niske zimzelne zajednice šikara, grmova i polugrmova. Kamenjar izgrađuju zajednice (sub)mediteranskih kamenjarskih pašnjaka i suvih travnjaka.

U vegetacijskom pogledu zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ se nalazi u zoni eumediteranske zimzelene vegetacije, predstavljene različitim degradacionim stadijima šuma hrasta crnike iz sveze *Quercion ilici*, tipa makija. Tipična zajednica makije je zajednica hrasta crnike i crnog jasena (*Orno-Quercetum ilicis* Horvatić) u kojoj je često prisutan, a ponegdje i dominira alepski bor (*Pins halepensis*). Danas su prisutni njeni degradacioni stadijumi, ali se po svom florističkom sastavu mogu podrediti asocijaciji *Orno-Quercetum ilicis* kao njena subasocijacija tj. *Orno-Quercetum ilicis subas. pinetosum halepensis*, koja se javlja samo u fragmentima u priobalnom pojasu u zoni zaledja poluostrva Ratac, od jadranske magistrale do manastira Bogorodica ratačka i u zoni Žukotrlice, od Šoferske plaže do plaže Šušanj.

3.2.1.2. Habitati

U obalnoj (priobalnoj) zoni zaštićenog područja “Ratac sa Žukotrlicom”, od ograde hotelskog kompleksa “Zlatna obala” na sjeveru do početka plaže Šušanj, iza uvale Žukotrlica, na jugu, uključujući njegovo neposredno zaledje do Jadranske magistrale analizirani su stanišni tipovi koji su značajni za zaštitu, *a priori* stanišni tipovi iz [Anex-a I Direktive EU o staništima 92/43EEC](#), str 10-15 (u daljem tekstu Natura stanišni tipova), kao i stanišni tipovi po EUNIS klasifikaciji kopnenih staništa. Osnovni izvori podataka za sprovedenu analizu su (i) *Studija zaštite prirode zaštićenog prirodnog dobra “Ratac sa Žukotrlicom”*, Zavod za zaštitu prirode Crne Gore, (2011) i (ii) GIS baza podataka o Natura i EUNIS stanišnim tipovima iz UNEP / GEF-ovog projekta „Promovisanje upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i priobalnih ekosistema u obalnom području“ koja je formirana na bazi terenskih istraživanja u okviru tog projekta, u ljetnjoj sezoni 2019. godine. Radi provjere stanja popisanih / inventariranih stanišnih tipova na terenu, tokom maja i juna 2022. su realizovana 4 terenska obilaska kojim su dopunjeni podaci prethodnih istraživanja.

Shodno zahtijevanom nivou detaljnosti⁵ za postupak revizije ovog zaštićenog područja, u narednom tekstu se daje njihov pregled po sljedećim zonama i prostornim cjelinama:

a) Zona obalne linije

Na plažnim površinama koje se koriste kao kupalište, zastupljen je, kao prostorno najveći EUNIS stanišni tip **B2.2** (N22) Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa paktivenošću vegetacijom manje od 10%. Shodno nalazima verifikacije iz gore navedenog UNEP / GEF-ovog projekta, Natura stanišni tip 1210 - Jednogodišnja vegetacija pokretnih morskih obale interpretiran je kao EUNIS stanišni tip B2.2 (N22) i u slučaju plaža zaštićenog područja “Ratac sa Žukotrlicom” odnosi se na same plažne površine (vidi tumačenje u Prilogu br. 2).

Veći dio obale između plažnih površina koja je izložena djelovanju morskih talasa i prskanju morske vode okarakterisan je kao Natura stanišni tip **1240** Mediteranske stjenovite obale obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium*.

b) Zona zaledja, iza obalne linije do Jadranske magistrale, u kojoj su izdvojene nekolike prostorne cjeline. Habitati u ovoj zoni imaju mozaičan raspored, rjeđe uniforman, često imaju slabu reprezentativnost (C), ali ima i jedan (gradnjom ne-napadnuti) dio sa dobrom reprezentativnošću (B).

U prostornoj cjelini oko restorana “Casablanca” mozaično su zastupljeni fragmenti Natura stanišnog tip **9540** – Mediteranske šume primorskih borova slabe reprezentativnosti, kao i (Non - natura) –

⁵ Za potrebe detaljnog razgraničavanja državne i privatne imovine

ruderalizovana površina (zapadno od restorana “Casablanca”, na k.p. 3466/54, 3466/53 I 3466/3 KO Novi Bar) u kojoj dominira trska (*Phragmites australis*).

U prostornoj cjelini od apartmana Emilija i Anja (2 objekta/apartmana) do kuće porodice Goda takođe su mozaično prisutni fragmenti Natura stanišnog tip **9540** – Mediteranske šume primorskih borova slabe reprezentativnosti, kao i (Non - natura) – ruderalizovana površina sa trskom (*Phragmites australis*).

U cjelini oko kuće porodice Goda mozaično prisutni fragmenti Natura stanišnog tip **9540** – Mediteranske šume primorskih borova slabe reprezentativnosti, kao i (Non - natura) – ruderalizovana površina sa žukom (*Spartium junceum*).

U prostornoj cjelini SZ od kuće porodice Goda do strme padine iza kafića “Amante” mozaično su prisutni fragmenti Natura stanišnog tip **9540** – Mediteranske šume primorskih borova slabe reprezentativnosti, kao i (Non - natura) – ruderalizovana površina sa kupinom (*Rubus fruticosus*) i trskom (*Phragmites australis*).

U prostornoj cjelini od kraja strme padine, iza kafića “Amante” do parcele (k.p. 3465 KO Novi Bar) na kojoj se nalazi brvnara i trospratna vila sa blago nakošenim krovom (“Sunset View Apartments”) – mozaično su prisutni fragmenti Natura stanišnog tipa **9540** – Mediteranske šume primorskih borova slabe reprezentativnosti, kao i (Non - natura) – ruderalizovana površina sa žukom (*Spartium junceum*) i trskom (*Phragmites australis*).

U prostornoj cjelini oko parcele (k.p. 3465 KO Novi Bar) na kojoj se nalazi brvnara i trospratna vila sa blago nakošenim krovom (“Sunset View Apartments”) mozaično su zastupljeni fragmenti Natura stanišnih tipova slabe reprezentativnosti (C): **9540** – Mediteranske šume primorskih borova i **9290** - Šume čempresa (*Acero-cupression*).

U prostornoj cjelini od kafića „Pino del Mare“ do objekta za uslužne djelatnosti – UP9, DSL Sektor 54 Ratac – Zeleni pojas, djelovi k.p. 3460/3 i 3460/4 KO Novi Bar (plaza Mrčela) takođe su mozaično zastupljeni fragmenti Natura stanišnih tipova slabe reprezentativnosti (C): **9540** – Mediteranske šume primorskih borova i **9290** - Šume čempresa (*Acero-cupression*).

U prostornoj cjelini od objekta za uslužne djelatnosti – UP9, DSL Sektor 54 Ratac – Zeleni pojas, djelovi k.p. 3460/3 I 3460/4 KO Novi Bar do plaže Kadice zastupljena su Non-natura staništa: izgrađene kuće sa uredjenim okućnicama oko kojih je prirodna i ruderalizovana vegetacija, a na k.p. 3452/3 KO Novi Bar se nalazi nekada kultivisana parcela sa maslinama koja je u početnim fazama zapuštanja.

U prostornoj cjelini oko plaže Kadice zastupljena su Non-natura staništa: izgrađena privatna kuća oko koje su je ruderalna vegetacija.

U prostornoj cjelini oko Crvene plaže, od zapadnog kraja plaže Kadica do rta Djonov krš– zastupljena su Non-natura staništa u procesu ruderalizacije.

U prostornoj cjelini od rta Djonov krš do Šoferske plaže zastupljen je fragment Natura stanišnog tipa slabe reprezentativnosti **9540** –Mediteranske šume primorskih borova.

U prostornoj cjelini oko Šoferske plaže je ruderalizovana površina.

U prostornoj cjelini od zapadnog dijela Šoferske plaže do Nudističke plaže na jugoistočnoj strani poluostrva Ratac zastupljen je Natura stanišni tip **9540** –Mediteranske šume primorskih borova dobre reprezentativnosti (B).

U prostornoj cjelini oko Nudističke plaže na JZ strani poluostrva Ratac zastupljen je Natura stanišni tip **9540** –Mediteranske šume primorskih borova dobre reprezentativnosti (B).

U prostornoj cjelini između (velike i male) Nudističke plaže na JZ strani poluostrva Ratac zastupljen je Natura stanišni tip **9540** –Mediteranske šume primorskih borova dobre reprezentativnosti (B).

U prostornoj cjelini iza Male Nudističke plaže na SZ strani poluostrva Ratac, prema hotelu Zlatna obala zastupljen je Natura stanišni tip **9540** –Mediteranske šume primorskih borova dobre reprezentativnosti (B). Po podacima iz prethodnog pregleda zastupljenih stanišnih tipova u zoni zaštićenog područja “Ratac sa Žukotrlicom” prisutni su sljedeći Natura stanišni tipovi koji su značajni za zaštitu: **1240** – Mediteranske stjenovite obale obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium*, **9540** – Mediteranske šume primorskih borova i **9290** - Šume čempresa (*Acero-Cupression*)

Natura stanišni tip **1210** - Jednogodišnja vegetacija pokretnih morskih obals, koji je prisutan na više plažnih površina u zoni zaštićenog područja “Ratac sa Žukotrlicom”, shodno nalazima verifikacije iz gore

navedenog UNEP / GEF-ovog projekta interpretiran je kao EUNIS stanišni tip **B2.2** (N22) Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa pokritivenošću vegetacijom manje od 10%.

Opis i ocjena stanja prirodnih, EUNIS i Natura stanišnih tipova prisutnih u zoni zaštićenog područja "Ratac sa Žukotrlicom"

1240 – Mediteranske stjenovite obale obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium* (Natura 2000: 1240 Vegetated sea cliffs of the Mediterranean coasts with endemic *Limonium* spp., PAL. CLASS.: 18.221, 18.22, EUNIS2007: B3.3, B3.33) - Stanište obuhvata stjenovitu i kamenitu obalu u matnoj zoni i/ili neposredno iznad nje. Na djelovima stijena koji su bliži moru, koje su najviše izložene udaru talasa i prskanju morske vode, od vrsta su prisutne isključivo *Limonium cancellatum* i *Crithmum maritimum*, dok se na udaljenijim, višočijim djelovima stijena javlja nešto veći broj vrsta. Ekstremni ekološki faktori, prije svega visoka koncentracija soli i udari talasa, usloveli su razvoj floristički siromašne zajednice sa malom pokrovnošću. Ovaj tip staništa u zoni zaštićenog područja "Ratac sa Žukotrlicom" ima dobru reprezentativnost (B). Na pojedinim kamenitim stijenama u vodi opažen je zeleni obraštaj morske salate (*Ulva dactylifera*).

9540 – Mediteranske šume primorskih borova (Natura 2000: Mediterranean pine forests with endemic Mesogean pines, PAL. CLASS: 42.8, 42.83, 42.84, EUNIS2007: G3.7, G3.73, G3.74) – Ovaj tip staništa uključuje (mediteranske) šume termofilnih borova *Pinus pinea*, *P. pinaster*, *P. halepensis*, *P. brutia* koji se javljaju kao zamjena ili paraklimaks šumama crnike (*Quercetea ilicis*). S obzirom da su mediteranski borovi vrlo često sađeni po crnogorskom primorju, to su njihovi zasadi vrlo česti, ali samo neki od njih imaju izled prirodnih sastojina, sa dobro razvijenim slojem žbunja i prizemne vegetacije. Ovaj tip staništa, kao uniforman, ima dobru reprezentativnost (B) na području samog poluostrva Ratac, od jadranske magistrale do manastira Bogorodica ratačka i u njemu dominiraju *Pinus halepensis*, *Pinus pinea*, *Pinus pinaster* uz manje ili veće učešće sljedećih vrsta: *Cupressus sempervirens*, *Fraxinus ornus*, *Eucalyptus globulus*, *Olea europaea*, *Spartium junceum*, *Myrtus communis*, *Laurus nobilis*, *Pistacia terebinthus*, *Phragmites australis*, *Morus* sp., *Pistacia lentiscus*, *Cercis siliquastru*, *Robinia pseudoacacia*, *Rubus fruticosus*, *Coronilla emerus* subsp. *emeroides*, *Colutea arborescens*, *Viburnum tinus*, *Asparagus acutifolia*, *Smilax aspera*, *Vitex agnus castus*, *Sanguisorba minor*, *Papaver somniferum*, *Phlomis fruticosa*, *Bituminaria bituminous*, *Aegilops neglecta*, *Avena barbata*, *Osyris alba*, *Brachypodium retusum*, *Allium carinatum*, *Allium neapolitanum* dok je od pridruženih (accompanying) zabilježeno prisustvo *Inula viscosa*, *Hedera helix*, *Ficus carica* i dr. Na područja Žukotrlice rijetkih su *uniformni* fragmenti alepskog bora (*Pinus halepensis*) (sa južne strane Šoferske plaže prema rtu Djonov krš i sa istočne i zapadne strane kafića "Amante"), najčešće sa pojedinačnim visokim stablima čempresa (*Cupressus sempervirens*) i bagrema (*Robinia pseudoacacia*) i uz prisustvo vrsta: *Pistacia lentiscus*, *Spartium junceum*, *Phragmites australis*, *Fraxinus ornus*, *Rubus fruticosus*, *Smilax aspera*, *Myrtus communis*, *Coronilla emerus* L. subsp. *emeroides*, *Olea europaea*, *Ficus carica*, *Daucus carota*, *Vitex agnus* i dr.

U mozaičnom rasporedu, uz veoma fragmentisane šume alepskog bora (*Pinus halepensis*) (iznad restorana "Casablanca, apartmana "Emilija" i "Anja" i oko kuće porodice Goda, iznad apartmana "Sunset View Apartments" (iznad Škerovića plaže) i u cjelini od objekta za uslužne djelatnosti – UP9, DSL Sektor 54 Ratac – Zeleni pojas, djelovi k.p. 3460/3 i 3460/4 KO Novi Bar prema kafiću „Pino del Mare“ (oko plaže Mrčele)) srijeću se i šumarci čempresa (*Cupressus sempervirens*) sa jasenom (*Fraxinus ornus*), bagremom (*Robinia pseudoacacia*) i mirtom (*Myrtus communis*), uz prisustvo vrsta *Pistacia lentiscus*, *Smilax aspera*, *Spartium junceum*, *Phragmites australis*, *Myrtus communis*, *Ficus carica*, *Galium aparine*, *Campanula pyramidalis* i dr. Površina ovih fragmenata alepskog bora ne prelazi preporučenu najmanju jedinicu kartiranja habitata (200m²)

Na ruderalizovanim površinama koje prate ovaj tip staništa prisutne su, u manjem ili većem broju, sljedeće vrste: *Phragmites australis*, *Robinia pseudoacacia*, *Inula viscosa*, *Spartium junceum*, *Rubus fruticosus*, *Cornus mas*, *Plantago media*, *Bromus madritensis*, *Avena barbata*, *Cycas revolute*, *Phoenix canariensis*, *Chamaerops humilis*, *Melia azedarach*, *Ficus carica*, *Crepis foetida* i dr.

9290 - Šume čempresa (Acero-Cupression) (Natura 2000: 9290 *Cupressus forests* (Acero-Cupression), PAL.CLASS.: 42.A1, EUNIS2007: G3.9, G3.91) - Ovaj tip staništa obuhvata samo stare stabilizovane

zasade ili spontano formirane sastojine u kojima dominira čempres, kod kojih je normalno razvijen sloj žbunja i prizemne flore. Nerijetko se u ovim sastojinama čempres obnavlja subspontano. U zoni zaštićenog područja "Ratac sa Žukotrlicom" ovaj tip staništa ima slabu reprezentativnost (C) i zastupljen u mozaičnom rasporedu najčešće sa šumama alepskog bora (iznad apartmana "Sunset View Apartments" (iznad Škerovića plaže) i u cjelini od objekta za uslužne djelatnosti – UP9, DSL Sektor 54 Ratac – Zeleni pojas, djelovi k.p. 3460/3 i 3460/4 KO Novi Bar prema kafiću „Pino del Mare“ (oko plaže Mrčele)) i u njemu su prisutne sljedeće dominantne vrste: *Cupressus sempervirens*, *Pinus halepensis*, *Myrtus communis*, *Fraxinus ornus*, *Pistacia lentiscus*, *Smilax aspera*, *Spartium junceum*, *Galium aparine*, *Campanula pyramidalis*, a prisutne su i *Robinia pseudoacacia*, *Phragmites australis*, *Ficus carica* i dr.

EUNIS –B2.2 Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa poktivenošću vegetacijom manje od 10% (engl. Univegetated mobile shingle beaches above the driftline, Bern Convention, Resolution 4-B2.1, Natura 2000 – 1210 Annual vegetation of drift lines) –Ovaj tip staništa zauzima samo plažnu površinu sljedećih plaža: dvije (2) divlje Nudističke plaže (mala i velika) na poluostrvu Ratac, Šoferska plaža, Crvena plaža, plaža Kadice, plaža Mrčela, plaža ispod kafića "Pino del Mare", Škerovića plaža, Mali Šušanj plaža, kao i plaže ispod apartmana "Emilija" i "Anja" i restorana "Casablanca".

Mala nudistička plaža na sjeverozapadnoj strani poluostrva Ratac, prema plaži hotela "Zlatna obala" je pjeskovito-šljunkovita plaža sa pojedinačnim krupnim odlomcima kamena. Na samoj plaži nema vegetacije. Cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište.

Divlja nudistička plaža na jug- jugozapadnoj strani poluostrva Ratac, ispod manastira Bogorodica ratačka je šljunkovita sa manjim i većim odlomcima kamena. Na samoj plaži nema vegetacije, a cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. U stijenama na zapadnom kraju divlje nudističke plaže i prema rtu Ratac nalaze se 2 pećine (zapećak sa ozidanim ulazom).

Šoferska plaža je prekrivena pijeskom mješovite granulacije, sitne do krupne. Njen zapadni dio je prekriven pijeskom dok je istočni dio izgrađen od pjeskovito-šljunkovitog materijala sa nekoliko kamenih odlomaka u zaledju. Na samoj plaži nema vegetacije, a cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. U zaledju zapadnog dijela plaže je uređen plato za sunčanje i široki pristupni put sa parkingom.

Crvena plaža je šljunkovita sa crvenim pijeskom i odlomcima kamena mjestimično. Na samoj plaži nema vegetacije, a cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. Obodom plaže ispod potpornog zida od podužnog kaskadnog objekta (kamen-bunja u fasadi) je šetalište i terasa ugostiteljskog objekta.

Plaža Kadice je pjeskovito-šljunkovita sa velikim odlomcima kamena. Cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. Na plaži nema vegetacije. *Crithmum maritimum* prisutan je na pojedinačnim krupnim kamenim odlomcima u zapadnom dijelu plaže, a na strmoj padini iznad plaže je privatni objekat / kuća (suteran, prizemlje i sprat) oko koje je mješovita prirodna i ruderalizovana vegetacija.

Plaža Mrčela je pjeskovito-šljunkovita plaža sa krupnim odlomcima kamena. Na plaži nema vegetacije, a Cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. *Crithmum maritimum* je prisutni na pojedinačnim krupnim kamenim odlomcima u istočnom dijelu plaže, gdje se sezonski formiraju manji depoziti morske tave, murave *Poseдонia oceanica* koje ciklično izbacuje more. U južnom dijelu zaleđa plaže su zemljani radovi.

Plaža ispod kafića "Pino del Mare" je pjeskovita sa lomljenim kamenim agregatom. Na plaži nema vegetacije, a cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. U južnom dijelu zaleđa plaže je betonirani objekat/kafić "Pino del Mare, a sa sjeverne strane je manji fragment alepskog bora sa pojedinačnim stablima čempresa I malo trske.

Škerovića plaža je pjeskovito šljunkovita. Na plaži nema vegetacije, a cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. U zaledju plaže je brvnara i trospratna vila sa nakošenim krovom ("Sunset View Apartments").

Mala Šušanj plaža je pjeskovito-šljunkovita. Na plaži nema vegetacije, a cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. Na istočnom dijelu plaže se formira manji depozit morske tave, murave *Poseдонia oceanica* koju morski talasi ciklično izbacuju. U zaledju centralnog dijela

plaže je zeleni drveni kafić iz koga kanalizaciona cijev završava na plaži. Po središnjem dijelu plaže je neregulirani potok.

Plaža ispod apartmana “Emilija” i “Anja” je pješkovito-šljunkovita Na plaži nema vegetacije, a cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. Uz samu obalu mora su izgrađena dva objekta/apartmani.

Plaža ispod restorana “Casablanca” je pješkovito-šljunkovita. Na plaži nema vegetacije, a cijela plažna površina sa pripadajućim akvatorijumom se koristi kao kupalište. Na sjevernom kraju plaže je mala punta. U neposrednom zaledju južnog dijela plaže je izgrađeni restoran “Casablanca”, a sa SZ strane od objekta je probijen put koji se spušta do obale

* * *

Od gore navedenih stanišnih tipova značajnih za zaštitu u III zonu zaštite treba izdvojiti *a priori* Natura stanišne tipove **9540** - Mediteranske šume primorskih borova i **1240** – Mediteranske stjenovite obale obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium*, kao i EUNIS stanišni tip **B2.2** - Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa pokrivenošću vegetacijom manje od 10% na lokalitetu poluostrvo Ratac gdje je njihova reprezentativnost B (good / dobra). Zbog fragmentisanosti i fizičkih promjena terena (izgradnja objekata, puteva i druge infrastrukture, duboki iskopi i dr) i ostali Natura i EUNIS stanišni tipovi slabije reprezentativnosti (C: significant / značajni i D: not representative / nijesu reprezentativni) i B: good / dobri) na području Žukotrlice trebaju da budu izdvojeni u III zonu zaštite.

Pored reprezentativnosti, za navedene stanišne tipove je u narednoj tabeli data i ocjena njihove stabilnosti (zajednice i podloge, ugroženosti i pogodnosti zone zaštićenog područja za njihovo očuvanje i zaštitu.

Stanišni tip (Kod)	Ocjena reprezentativnosti (1 – 4) (1 = A, 2 = B, 3 = C i 4 = D)	Ocjena stabilnosti zajednica i podloge (1-3)	Ocjena ugroženosti staništa (1-3)	Ocjena pogodnosti (1-3) ⁶
1240	2 – dobra	2 - dobra	1 – nije ugroženo	1 – veoma pogodno za zaštitu
9540	2 – dobra 3- slabijeg značaja	2 - dobra	2 – nije značajno ugroženo	2 - pogodno za zaštitu stanišnog tipa
9290	3 – slabijeg značaja	2 – dobra	2 – nije značajno ugrožena	2 – pogodna za zaštitu stanišnog tipa
B2.2	2 – dobra	2 - dobra	2 – nije značajno ugroženo	1 – veoma pogodno za zaštitu

Za navedene stanišne tipove nijesu potrebni strožiji režimi / uslovi zaštite od onih, koje kao opšte, propisuje Zakon o zaštiti prirode u članu 31, stavovi 4, 5 i 6 za III zonu zaštite.

Imajući u vidu *prirodne uslove* i *opšte EUNIS-ova zahtjeve za zaštitu* stanišnog tipa B2.2 Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa pokrivenošću vegetacijom manje od 10%, za zaštitu tog stanišnog tipa nijesu potrebni strožiji uslovi zaštite od onih koji su zakonom propisani za *III zonu zaštite* (član 31, stav 6), ali bi način njegovog korišćenja – kupalište trebalo ograničiti zabranama vezanim za *oštećenje* zaštićenog područja (član 38 Zakona o zaštiti prirode)

⁶ Ocjena je zasnovana na (prethodnoj) procjeni stanja staništa u postojećim zaštićenim područjima, KBA i potencijalnim / predloženim zaštićenim područjima i u odnosu na (grubu) procjenu stanja tog stanišnog tipa u Crnoj Gori. Ocjene: 1 = područje je veoma pogodno za zaštitu stanišnog tipa, 2 = područje je pogodno za zaštitu stanišnog tipa i 3 = područje nije pogodno za zaštitu stanišnog tipa

3.2.1.3. Gljive

Mikologija (gljive) Poluostrvo Ratac sa Žukotrlicom je interesantno sa mikološkog aspekta jer se na njemu nalaze u najvećem procentu sadene sastojine alepskog borom (*Pinus halepensis*). Pored alepskog bora javljaju se i druge drvenaste vrste koje su, takođe, u ekološkom smislu značajne za razvoj rijetkih mikoriznih vrsta gljiva a to su: *Quercus pubescens*, *Osyris alba*, *Myrtus communis*, *Pistacia terebinthus*, *Pistacia lentiscus*, *Cupressus sempervirens*, *Carpinus orientalis*. Takođe u ovim zajednicama je prisutan dobro razvijen sloj zemlje (stelja) koji obezbjeđuje povoljne uslove za razvoj stabilne mikorizne mreže gljiva i biljaka, kao i razvoj velikog broja saprobnih vrsta vezanih za ovaj tip supstrata.

Dominantna vrsta u ovoj zajednici *Pinus halepensis* je veoma značajan za razvoj mediteranskih vrsta gljiva iz roda *Suillus* (*S. mediterraneensis*, *S. bellinii*, *S. bovinus* var. *velatipes* itd).

U istraživanjima koja su sprovedena na Poluostrvo Ratac sa Žukotrljicom konstatovano je 14 vrsta makromiceta koje pripadaju razdjelu *Basidiomycota*. S obzirom da na ovim lokalitetima postoje izuzetni uslovi za razvoj gljiva, u budućim istraživanjima moguće je očekivati veći broj vrsta.

Staništa na Poluostrvu Ratac sa Žukotrlicom sa značajna za razvoj mediteranskih vrsta gljiva koje se nalaze na listama međunarodno značajnih projekata prvenstveno kao vrste fragilnih ekosistema čija je zaštita neophodna (More & al., 2001).

Shodno kriterijumima za uspostavljanje važnih staništa gljiva - IFA (Important Fungus Areas) Poluostrvo Ratac sa Žukotrljicom sadrži tipove habitata koji su značajni za makromicete shodno kriterijumu C.

Vrste gljiva na poluostrvu Ratac sa Žukotrlicom su sljedeće: *Agaricus campestris* L. : Fr, *Bovista plumbea* Pers. : Pers., *Geastrum triplex* Jungh., *Clathrus ruber* P. Micheli ex Battarra : Pers., *Clitocybe costata* Kühner et Romagn., *Crucibulum crucibuliforme* (Scop.) V.S. White, *Cyathus olla* (Batsch : Pers.) Pers., *Lactarius deliciosus* (L. : Fr.) Gray, *Lycoperdon perlatum* Pers. : Pers., *Macrolepiota mastoidea* (Fr. : Fr.) Singer, *Macrolepiota procera* (Scop. : Fr.) Singer, *Marasmius oreades* (Bolton : Fr.) Fr., *Suillus bellinii* (Inzenga) Kuntze i *Suillus collinitus* (Fr.) Kuntze

3.2.1.4. Fauna

3.2.1.4.1. Entomofauna

Fauna insekata obalnog područja u velikoj mjeri je izmijenjena u odnosu na druga područja koja nijesu pod antropogenim uticajima. Dugotrajno uznemiravnje i degradacija staništa doveli su do izmjene specijske strukture tako da su na plažama i u okolnim rubnim područjima prisutne u velikoj mjeri vrste sa širokom ekološkom valencom. Specijalizovane plažne vrste se javljaju sporadično i imaju veoma malu abudantnost. (Roganović, 2015)

Vrste značajne za zaštitu - Od devet zabilježenih vrsta, šest spada u značajne vrste beskičmenjaka primorja (Gligorović, B., personalna komunikacija).

Tabela 2. Vrste insekata značajne za zaštitu⁷

Familija	Naziv vrste	Domaći naziv	Nacionalna zaštita	Habitat direktiva	Bernska konvencija	IUCN
Lucanidae	<i>Lucanus cervus</i>	Jelenak	+	II	III –protect.	NT (Eur)LC (Med)
Scarabeidae	<i>Oryctes nasicornis</i>	Nosorožac	+			
Papilionidae	<i>Iphiclides podalirius</i>	prugasto jedarce				LC (Med)
	<i>Papilio machaon</i>	lastin repak	+			LC (Med)
	<i>Papilio alexanor</i>	Sredoz. lastin rep	+	IV	II –strict protect	LC (Med)
Hesperiidae	<i>Thymelicus acteon</i>					LC (Med)
Nymphalidae	<i>Chazara briseis</i>					LC (Med)
	<i>Hipparchia statilinus</i>					LC (Med)
Tettigoniidae	<i>Saga natoliae</i>					LC (Eur)

⁷ Nacionalna legislativa – NL, Natura 2000 Aneks II i IV – NTAN, IUCN kategorija - IUCN, ugrožena – EN, skoro ugrožena – NT, ranjiva VU, posljednja briga – LC, nije evaluirana – NE, nedostaju podaci – DD, Endemske vrste i vrste sa ograničenom distribucijom u Evropi – EVOD, Bernska konvencija (Apendix I, II, III) – BK

Od devet vrsta insekata registrovanih na ovom području pet je zaštićeno nacionalnim zakonodavstvom: *Lucanus cervus*, *Oryctes nasicornis*, *Papilio machaon*, *Papilio alexanor* i *Saga natoliae*. Pored toga, *Lucanus cervus* se nalazi na Dodatku II Direktive o staništima, kao i na Dodatku III Bernske konvencije, dok se *Papilio alexanor* nalazi na Dodatku IV Direktive o staništima i na Dodatku II Bernske konvencije. *Saga natoliae* Serville, 1838. Na zaštićenom području staništa su u dobrom stanju ili djelimično degradirane. Restauracija staništa je laka. Ne postoje dostupni literaturni podaci o vrsti na području istraživanja.

Papilio alexanor Esper, 1799 - južni (sredozemni) lastin rep. Vrsta je prisutna na istraživanom području. Staništa su u dobrom stanju ili djelimično degradirana. Restauracija je laka. Ne postoje dostupni literaturni podaci o vrsti na području istraživanja

Tokom mapiranja Natura 2000 vrsta, tj vrsta sa Habitatne direktive, u području poluostrva, zabilježene su tri vrste insekata od kojih je jedna značajna za evropsku zajednicu - *Papilio alexanor*, dok su druge dvije zaštićene na nacionalnom nivou:

3.2.1.4.1.2. Malakofauna

Najviše podataka o marinskom diverzitetu puževa i školjki Crne Gore nalazimo u radovima Jovana Stjepčevića, čiji je rad i korišten za determinaciju sakupljenog morskog materijala, dok o kopnenim puževima najviše su korišteni radovi A. Wiktora, B. Jovanović i dr.

Na osnovu naših i literaturnih podataka na predmetnom području konstatovano je 8 vrsta mekušaca iz 8 familija i 8 rodova od kojih su jedna vrsta morski puž, jedna vrsta školjke, tri vrste su puževi sa ljušturuom a tri vrste su puževi golaći.

Tabela 3 Pregled registrovanih vrsta puževa na području Ratca sa Žukotrlicom

Latinski naziv vrste	Nacionalni naziv vrste	IUCN status
<i>Monodonta turbinata</i> Born.1778	Ogrc	
<i>Ostrea edulis</i> L. 1758	kamenica	
<i>Tandonia sowerbyi</i> (A.Ferussac, 1823)	Žučkasta grebenka	LC
<i>Theba pisana</i> (O.F.Müller, 1774)	Mediteranski hrpaš	
<i>Deroceras reticulatum</i> (O.F.Müller, 1774)	Mrežasti poljski golać	LC
<i>Poiretia cornea</i> Brumati, 1838	transjadranska pužožderka	LC
<i>Helicigona serbica</i> Kobelt, 1872	Srpski stijenjaš	LC
<i>Limax maximus</i> L.1758	Veliki balavac	LC

3.2.1.4.1.3. Herpetofauna i batrahofauna

Ovo područje odlikuje raznovrsnost biljnih staništa, koje uslovljava i raznovrsnost životinjskih vrsta, uključujući gmizavce i vodozemce. Najveći uticaj na sastav vrsta vodozemaca i gmizavaca ima opšti karakter terena, odnosno stanje vegetacije, stepen njene otvorenosti, krševitost i klima. Pored toga, stepen antropogenog uticaja i nivo fragmentisaonosti staništa dodatno utiče na stanje populacija herpetofaune i batrahofaune.

Strukturu ovog predjela čine krečnjačka brda, rtovi, stjenovita obala i vječnozelena vegetacija. Primorski grebeni su u direktnoj vezi sa obalom, te i sa svojim neposrednim okruženjem/zaleđem. Ovakvo prisustvo više pejzažnih tipova odražava se raznovrsnošću ekoloških uslova, te i živog svijeta.

Sa aspekta heretoptofaune i batrahofaune, sama obala koja ulazi u more nje značajna.

Značajna su staništa i zoocenoze makije, gariga i kamenjara - prisutna su u manjoj ili većoj mjeri čitavom dužinom priobalnog pojasa. Herpetofauna kamenjara i šibljaka je veoma brojna i predstavlja mjesta gdje žive endemčne mediteranske vrste gmizavaca.

Pored ovoga, drugo značajno stanište sa aspekta vodozemaca je poljoprivredno zaleđe.

Podaci i analize za prisustvo, stanje kao i mjere zaštite vodozemaca i gmizavaca su uradjene pregledom dostupne literature i na osnovu samostalnog terenskog iskustva. Ne postoje izvještaji niti postoje dostupni naučni radovi koji su se bavili iskuljučivo gmizavcima i vodozemcima ovog zaštićenog područja. Podaci o vrstama gmizavaca i vodozemaca u ovom dokumentu rezultat su Revalidacije ekoloških vrijednosti i sistema upravljanja postojećih zaštićenih područja, u kolpu koga su vršena neka i terenska istraživanja.

Na području navedene plaže konstatovano je 10 vrsta vodozemaca i gmizavaca koje se nalaze na spiskovima anexa II i IV EU Habitat directive (HD) i to : *Hyla arborea* (HD Annex IV), *Podarcis muralis* (HD Annex IV), *Podarcis mellisellensis* (HD Annex IV), *Lacerta trilineata* (HD Annex IV), *Algiroides nigropunctatus* (HD Annex IV), *Ophisaurus apodus* (HD Annex IV), *Testudo hermanni* (HD Annex II, IV), *Platyceps najadum* (HD Annex IV), *Elaphe quatuorlineata* (HD Annex II, IV), *Vipera ammodytes* (HD Annex IV).

Tabela 4. Pregled utvrđenih vrsta vodozemaca i gmizavaca od međunarodnog i nacionalnog značaja na području Rataca sa Žukotrlicom

Vrsta	Lokalni naziv	Nacionalna zaštita	Direktiva o staništima	Bernska konvencija	CITES	IUCN
VODOZEMCI						
<i>Hyla arborea</i>	Gatalinka	+	IV	II	-	LC
<i>Bombina variegata</i>	Žutotrbi mukač	-	II, IV	II	-	LC
<i>Pelophylax ridibundus</i>	Velika z. Žaba	+	V	III	-	LC
<i>Rana dalmatina</i>	Šumska žaba	-	IV	II	-	LC
GMIZAVCI						
<i>Hemidactylus turcicus</i>	Gekon	-	-	III	-	LC
<i>Testudo hermanni</i>	Šumsk. Kornjača	+	II, IV	II	II	NT
<i>Mauremys rivulata</i>	Riječna kornjača	+	II, IV	II	-	LC
<i>Pseudopus apodus</i>	Blavor	+	IV	III	-	LC
<i>Podarcis muralis</i>	Zidni gušter	+	IV	II	-	LC
<i>Podarcis melisellensis</i>	Kraški gušter	+	IV	III	-	LC
<i>Algiroides nigropunctatus</i>	Ljuskavi gušter	+	IV	III	-	LC
<i>Dalmatolacerta oxycephala</i>	Oštroglavi/plavi gušter	+	-	III	-	LC
<i>Lacerta trilineata</i>	Veliki zelembač	+	IV	III	-	LC
<i>Elaphe quatuorlineata</i>	Četveroprugasti smuk	+	II, IV	II	-	NT
<i>Hierophis gemonensis</i>	Balkanski smuk	+	-	III	-	LC
<i>Platyceps najadum</i>	Šilac	+	IV	III	-	LC
<i>Zamenis longissimus</i>	Šumski smuk	+	IV	II	-	LC
<i>Vipera ammodytes</i>	Poskok	-	IV	II	-	LC

Endemične vrste- zidni gušter, ljuskavi gušter, blavor, zmija šilac, poskok.

Ranjive i ugrožene vrste- gatalinka, dalmatinska žaba, šumska kornjača, ljuskavi gušter, krški gušter, oštroglavi gušter, primorski smuk, zmija šilac, obični smuk I prugasti smuk.

Prorijedjene i ugrožene vrste- blavor, veliki zelenbač.

3.2.1.4.1.4. Ornitofauna

I pored činjenice da se Crna Gora nalazi na Jadranskom seobnom koridoru ptica silica (Adriatic Fly Way), i preko obale na stotine ptica preljeće Jadran na jesenjoj seobi i obratno, gotovo cijeli taj talas zaobilazi Ratac sa Žukotrlicom kao šumovitog staništa za boravak ptica. Razlog su uznemiravanje, blizina saobraćajnice, naselja i činjenica da se tokom toplijih dana veći dio ovog područja koristi za kupanje, sport i rekreaciju. Takođe, u blizini se nalaze plaže Buljarica, Jaz, Ulcinjska plaza sa Adom, te ptice na seobi imaju bolji izbor kada je u pitanju odmaralište. Ptice se ne mogu posmatrati izolovano od svog staništa, u prvom redu biljnih zajednica i podloge, za koje su vezani prvenstveno lancem ishrane. Na Ratacu sa Žukotrlicom se registruju vrste primorskih četinarskih šuma kao i one vrste koje nalaze hranu u ovoj zoni kao što su: galebovi *Larus michahellis*, *Larus ridibundus*, *Passer domesticus* (domaći vrabac), *Columba livia* (golub pećinar), *Corvus corone cornix* (crna vrana)⁸. Povremeno, tokom seobe, na plaži u Šušnju je moguće registrovati nekoliko vrsta Limicolae: *Pluvialis squatarola*, *Pluvialis apricaria*, *Charadrius alexandrinus*, *Charadrius alpina* i druge kako se hrane na mjestima pod djelovanjem talasa. Ipak, njihovo prisustvo u pogledu brojnosti smatra se beznačajnim.

⁸ Studija zaštite morskog područja Ratac kao dodatak studije zaštite Ratac sa Žukotrlicom i Državnoj studiji zaštite sektor 54- Ratac zeleni pojas. Univerzitet u Novom Sadu, PMF

Na području Ratac sa Žukotrlicom se registruju se vrste koje nalaze hranu u zoni primorskih četinarskih šuma kao što su: *Larus michahellis*, *L. ridibundus*, *Paser domesticus*, *Columbo livia*, *Corvus corone cornix*. Povremeno, tokom seobe, na plaži u Šušnju moguće je registrovati nekoliko vrsta Limicolae: *Pluvialis squatarola*, *Pluvialis apricaria*, *Charadrius alexandrinus*, *Charadrius alpina* i druge kako se hrane na mjestima pod djelovanjem talasa.⁹

3.2.1.4.1.5. Mamalia

Mammalia (sisari) Predmetno zaštićeno područje sadrži uniformna staništa koja sisarima ne pružaju dovoljno hranidbenih resursa. Nije konstatovana nijedna vrsta. Na osnovu staništa, pretpostavka je o prisustvu vrsta reda Chiroptera (slijepi miševi), u preletu iznad plaže u ljetnjim mjesecima (Tabela br 5.).

Tabela 5. Pregled utvrđenih vrsta sisara na području Ratac sa Žukotrlicom

Latinski naziv vrste	Nacionalni naziv vrste	IUCN	Bern	Boon	CG zaštita
<i>Myotis capaccinii</i>	Dugoprsti večernjak	VU	II	II	+
<i>Myotis nattereri</i>	Resasti večernjak	LC	II	II	+
<i>Myotis bechsteini</i>	Dugouhi večernjak	NT	II	II	+
<i>Myotis dasycneme</i>	Barski večernjak	NT	II	II	+
<i>Nyctalus leisleri</i>	Mali noćnik	LC	II	II	+
<i>Pipistrellus pipistrelus</i>	Patuljasti slijepi miš	LC	III	II	+

* * *

Grafički prikazi lokalnog rasprostranjenja prethodno navedenih tipova staništa i vrsta značajnih za zaštitu u kopnenom dijelu zaštićenog područja Ratac sa Žukotrlicom dati su u Prilogu I. 1. Kartografski prikaz rasprostranjenja kopnenih staništa i vrsta značajnih za zaštitu nalazi se na str. 80 –86.

⁹ Biološke karakteristike Projektnog područja. GEF/UNEP/MORT-ovog projekta „Promovisanje upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i priobalnih ekosistema u obalnom području“ tokom 2019-2020. godine.

3.2.2. Biodiverzitet morskog dijela zaštićenog područja

Podaci o biljnim i životinjskim vrstama i njihovim zajednicama, odnosno staništima u morskome akvatorijumu ispred Rta Ratac i Žukotrlice koji su dobijeni u okviru prethodnih istraživanja iskorišćeni su kao podloga za obradu morskog biodiverziteta zbog kojeg se predlaže proširivanje postojećeg zaštićenog područja „Rataca sa Žukotrlicom“ na morski dio do granice rasprostranjenja ključnih staništa i vrsta značajnih za zaštitu.

Za tu namjenu, korišćena je sljedeća raspoloživa dokumentacija:

- Studija zaštite prirode zaštićenog prirodnog dobra „Ratac sa Žukotrlicom“ (Institut za biologiju i ekologiju, Novi Sad, septembar 2013)
- Studija biodiverziteta mora i plaže Žukotrlica – dio Studije i idejnog rješenja za revitalizaciju plaže Žukotrlica u opštini Bar po partijama - partija 2 (Institut za biologiju mora iz Kotora, 2019)
- Izveštaji i kartografski prikazi rasprostranjenja habitata iz MedKeyHabitats Projekta (UNEP, RAC/SPA 2016) koji je obuhvatio područja Platomuni i Ratac : (a) [Summary report of the available knowledge and gap analysis](#), (b) [Mapping of marine key habitats and initiation of monitoring network](#) i (c) [Mapping appendixes](#).

Podaci o morskome biodiverzitetu su u ovom poglavlju strukturirani tematski i prostorno u skladu sa strukturom primjenjenom u prethodno navedenoj dokumentaciji.

3.2.2.1. Diverzitet morskih vrsta značajnih za zaštitu

Osnovni podaci o zastupljenim morskim vrstama, uključujući one koje su značajne za zaštitu prethodno su obrađeni u okviru Studije zaštite morskog područja „Ratac“ kao dodatak Studiji zaštite - Ratac sa Žukotrlicom i Državnoj studiji lokacije sektor 54 - Ratac, zeleni pojas (Univerzitet u Novom Sadu Prirodno-matematički fakultet, 2013). Podaci iz navedene studije su ukazali da je morski dio zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ bogat vrstama (vidi Tabelu 6) koje ga po domaćoj i međunarodnoj zakonskoj regulativi kvifikuju za određeni režim zaštite.

Tabela 6. Pregled bentosnih vrsta flore i faune identifikovanih na području zaštićenog područja Ratac sa Žukotrlicom

Alge (Algae)	<i>Halymenia floresia</i>
<i>Acetabularia acetabulum</i>	<i>Jania rubens</i>
<i>Amphiroa rigida</i>	<i>Laurencia obtusa</i>
<i>Anadyomene stellata</i>	<i>Liagora viscida</i>
<i>Cladophora sp.</i>	<i>Lithophyllum sp.</i>
<i>Cladostephus verticillatus</i>	<i>Padina pavonica</i>
<i>Codium bursa</i>	<i>Peyssonnelia rubra</i>
<i>Codium vermilara</i>	<i>Peyssonnelia squamaria</i>
<i>Corallina officinalis</i>	<i>Peyssonnelia rosa-marina</i>
<i>Cystoseira amentacea</i>	<i>Sargassum vulgare</i>
<i>Cystoseira compressa</i>	<i>Sphaerococcus coronopifolius</i>
<i>Cystoseira corniculata</i>	<i>Udotea petiolata</i>
<i>Cystoseira crinitophylla</i>	<i>Womersleyella setacea</i>
<i>Cystoseira foeniculacea ssp. tenuiramosa</i>	<i>Wrangelia penicillata</i>
<i>Cystoseira spinosa</i>	Morske cvetnice ili trave (Angiospermae)
<i>Dasycladus vermicularis</i>	<i>Cymodocea nodosa</i> (mala Neptunova trava)
<i>Dictyota dichotoma</i>	<i>Posidonia oceanica</i> (Neptunova trava, murava)
<i>Dictyota linearis</i>	Sunderi (Porifera)
<i>Digenea simplex</i>	<i>Agelas oroides</i>
<i>Elachista sp.</i>	<i>Aplysina aerophoba</i>
<i>Halimeda tuna</i>	<i>Chonodrosia reniformis</i>
<i>Halopteris scoparia</i>	

<i>Chondrilla nucula</i>
<i>Clathrina clathrus</i>
<i>Cliona celata</i>
<i>Crambe crambe</i>
<i>Ircinia oros</i>
<i>Petrosia ficiformis</i>
<i>Spongia officinalis</i>
<i>Oscarella lobularis</i>
Žarnjaci (Cnidaria)
Korali (Anthozoa)
<i>Aiptasia mutabilis</i> (staklena moruzgva)
<i>Actinia equina</i> (crvena moruzgva)
<i>Anemonia viridis</i> (smeđa vlasulja)
<i>Caryophyllia clavus</i>
<i>Cladocora caespitosa</i> (busenasti koral)
<i>Condylactris aurantiaca</i>
<i>Cerianthus membranacea</i> (opnena voskovica)
<i>Parazoanthus axinellae</i> (žuta korasta moruzgva)
Mekušci (Mollusca)
Puževi (Gastropoda)
<i>Aplysia depilans</i> (Morski zec)
<i>Bolma rugosa</i> (Turban)
<i>Erosaria spurca</i> (Venerin puž)
<i>Gibbula sp.</i>
<i>Haliotis tuberculata</i> (Petrovo uvo)
<i>Luria lurida</i> (Bubica)
<i>Murex brandaris</i> (Bodljikavi volak)
<i>Stramonita haemastoma</i> (crvenousna purpura)
<i>Tonna galea</i> (Puž bačvaš)
<i>Zonaria pyrum</i> (Kruška)
Školjke (Bivalvia)
<i>Arca noae</i> (Nojeva barka, kunjka)
<i>Barbatia barbata</i>
<i>Donax trunculus</i>
<i>Lithophaga lithophaga</i> (Prstac), SPAMI protokol: Aneks II
<i>Mytilus galloprovincialis</i> (Dagnja, mušlja, mušula)
<i>Pecten jacobaeus</i> (Jakopska kapa, lepeza)
<i>Ostrea spp.</i> (<i>Ostrea edulis</i>), (Ostriga)
<i>Pinna nobilis</i> (Palastura, periska, lostura),
<i>Spondylus gaederopus</i> (Kopito)
<i>Venus verrucosa</i> (Prnjavica, vongola, barakokula)
<i>Venerupis decussata</i> (Kučica)
Glavonošci (Cephalopoda)
<i>Octopus vulgaris</i> (Hobotnica)
<i>Sepia officinalis</i> (Sipa)

<i>Polyplacophora</i>
<i>Chiton spp.</i> (<i>C. olivaceus</i> , <i>C. corallinus</i>), (Hiton)
Mnogočekinjasti crvi (Polychaeta)
<i>Bispira volutacornis</i>
<i>Eunice sp.</i>
<i>Sabella spallanzanii</i> (Lepezasti crv)
Mahovine (Bryozoa)
<i>Myriapora truncata</i>
<i>Reteporella grimaldii</i>
Bodljokošci (Echinodermata)
Morski ježevi (Echinoidea)
<i>Arbacia lixula</i> (Muški jež)
<i>Cidaris cidaris</i> (Morski turban)
<i>Paracentrotus lividus</i> (Ženski jež)
<i>Sphaerechinus granularis</i> (Bijeli jež)
Morski krastavci (Holothuroidea)
<i>Holothuria tubulosa</i> (Morski krastavac)
Morske zvijezde (Asteroidea)
<i>Astropecten aranciacus</i> (Narandžasta zvijezda) <i>Coscinasterias tenuispina</i> (Bodljikava zvijezda)
<i>Echinaster sepositus</i> (Crvena zvezda)
<i>Hacelia attenuata</i> (Tvrda zvezda)
<i>Marthasterias glacialis</i> (Velika zvijezda, kvrgava zvijezda)
<i>Ophidiaster ophidianus</i> (Ljubičasta zvijezda)
Zmijuljice (Ophiuroidea)
<i>Ophioderma longicauda</i> (Velika zmijuljica)
Plastaši (Tunicata)
<i>Ascidacea</i>
<i>Halocynthia papillosa</i> (crvena bradavičarka)
<i>Microcosmus spp.</i> (<i>M. claudicans</i> , <i>M. sulcatus</i>), (Morsko jaje)
Rakovi (Crustacea)
<i>Balanus perforatus</i>
<i>Dromia personata</i>
<i>Homarus gammarus</i> (Rak hlap, rak karlo, evropski jastog)
<i>Maja verrucosa</i> (mala rakovica)
<i>Scyllarides latus</i> (Kuka),
<i>Scyllarus arctus</i> (Zezavac)
Ribe (Pisces)
<i>Apogon imberbis</i> (Kardinal)
<i>Chromis chromis</i> (Crnac)
<i>Conger conger</i> (Ugor)
<i>Coris julis</i> (Knez)
<i>Dentex dentex</i> (Zubatac)
<i>Diplodus annularis</i> (Špar)

<i>Diplodus puntazzo</i> (Pic)
<i>Diplodus sargus sargus</i> (Sarag)
<i>Diplodus vulgaris</i> (Fratar)
<i>Epinephelus caninus</i> (Kernja zubaša)
<i>Epinephelus marginatus</i> (Kernja), Endangered (Ugrožen), SPAMI protokol: Aneks III
<i>Labrus bimaculatus</i> (Smokva)
<i>Labrus viridis</i> (Drozak, drozd, labra), vulnerable (Ranjiv)
<i>Mugil cephalus</i> (Cipol glavaš)
<i>Mullus barbatus barbatus</i> (Barbun blatar)
<i>Muraena helena</i> (Murina, žutošarka)
<i>Oblada melanura</i> (Ukljata)
<i>Opeatogenys gracilis</i> (Prilepnjak mali), Vulnerable (Ranjiv)

<i>Pagellus bogaraveo</i> (Rumeni okan)
<i>Parablennius gattorugine</i> (Slingurica mrka)
<i>Sarpa salpa</i> (Salpa)
<i>Sciaena umbra</i> (Kavala)
<i>Scorpaena scrofa</i> (Škrpina)
<i>Serranus cabrilla</i> (Kanjac)
<i>Serranus scriba</i> (Perka, pirka)
<i>Sparus aurata</i> (Orada)
<i>Symphodus tinca</i> (Lumbrak)
<i>Syngnathus taenionotus</i> (Šilo crnoboko)
<i>Thalassoma pavo</i> (Vladika)
<i>Torpedo marmorata</i> (Drhtulja mramorna)
Sisari (Mammalia)
Kitovi (Cetacea)
<i>Tursiops truncatus</i> (Kljunasti obični delfin)

Bentos

Zbog podijeljenog prostornog obuhvata raspoloživih podataka o fauni bentosa u dostupnim izvorima (dokumentacija MedKey Habitat projekta, UNEP / RAC SPA 2016 i Studija biodiverziteta mora i plaže Žukotrljica, Institut za biologiju mora u Kotoru, 2019) u nastavku se daje pregled faune bentosa za Ratac i Žukotrljicu u odvojenim poglavljima.

Zona Ratac

U dijelu zone Ratac između 10 i 15 m dubine, u gotovo u cijelom području, kamenito dno naseljavaju fotofilne alge kao i prve mrlje livada *Posidonia oceanica*. Posidonija se spušta do donje granice od oko 22 m. Livade posidonije pokrivaju oko 13 % istraživanog područja, dok mozaici livada scijafilnih biocenoza i koraligena pokrivaju oko 37 % cijelog ratačkog područja. Visoka naboranost stjenovitog područja najrelevantniji je faktor uticaja na bentoske biocenoze i ekologiju svih živih organizama u području istraživanja. Morsko dno u zoni Ratac je izgrađeno uglavnom od tvrdog dna tako da su zajednice u plitkom području (0- 10 m dubine) goleti, zbog prekomjernog razvoja populacije morskih ježeva (*Paracentrotus lividus* i *Arbacia lixula*)

Podmorje u zoni Ratac, na dubini između 20 m i 30 m, uglavnom se sastoji od detritusnih sedimenata koji se odnose na biocenozu pjeskovitog detritusnog dna. Sediment se uglavnom sastoji od ljuski mekušaca (posebno školji, puževa i glavonošaca), dok je prisutnost mulja je vrlo ograničena.

Nekoliko crvenih algi nalazi se na odgovarajućem supstratu koji čine fosilni ostaci mekušaca. Među njima su alge *Lithothamnion corallioides* i *Phymatolithon calcareum*, dok su crvena alga *Peyssonnelia squamaria* i zelena alga *Flabellia petiolata* pronađene na mekom dnu istraživanog područja.

U sljedećoj tabeli (Tabela 7) dat je popis bentonskih vrsta identifikovanih u morskom akvatoriju zone Ratac (dokumentacija MedKey Habitat projekta) .

Tabela 7. Popis vrsta u bentosu ispred Rta Ratac

Mjesto uzorkovanja	VVG1	VVG2
Dubina (m)	22	23
<i>Amphiroa</i> sp		
<i>Lithothamnion</i> cf. <i>corallioides</i>	X	X
<i>Neogoniolithon</i> sp.		X
cf. <i>Phymatolithon calcareum</i>	X	
Obraštaj crvenih algi (unid.)	X	X
<i>Flabellia petiolate</i>		X
<i>Peyssonnelia</i> cf. <i>squamaria</i>	X	X
Polychaeta		
<i>Polychaeta</i> (?).	X	
Mollusca		

<i>Antalis cf. vulgaris</i>	X	X
<i>Nucula nucleus</i>	X	X
<i>Turritella</i> sp. (oštećena)		X

Pronađeni organizmi su karakteristični za biocenoze obalnog detritusnog dna. U Mediteranu ova biocenoza se nalazi na dubini između 25 i 65 m kada je voda čista (UNEP/MAP-RAC/SPA, 2015.).

Ova biocenoza je stanište bogate i raznovrsne faune. Međutim, kada je u pitanju područje Ratca, broj i količina nađenih vrsta je vrlo ograničena. Na oba uzorkovana mjesta, glavne organogene vrste koje su pronađene u sedimentima su ljuštore mekušaca koji pripadaju grupi školjki (posebno *Nucula nucleus*) puževa i bodljokožaca.

Nijedna vrsta zaštićena na nacionalnom i međunarodnom nivou, kao ni invazivne vrste nisu nađene na mekom dnu u području Ratca.

Zona Žukotrlica

Daje se pregled vrsta za zonu Žukotrlica preuzet je iz studije: Izrada studije i idejnog rješenja za revitalizaciju plaže Žukotrlica u opštini Bar po partijama - partija 2 Studija biodiverziteta mora i plaže Žukotrlica (Institut za biologiju mora u Kotoru, 2019)

Tabela 8. Spisak vrsta faune zabilježene na lokalitetu Žukotrlica sa njihovom abundancijom

Naziv vrste	Abundancija	Primjedba
<i>Acanthocardia tuberculata</i>	+	
<i>Actinia cari</i> Delle Chiaje, 1822	+	
<i>Actinia striata</i> Rizzi, 1907	+	
<i>Aiptasia mutabilis</i> (Gravenhorst, 1831)	++	
<i>Anemonia viridis</i> (Forsskål, 1775)	+++	Veoma rasprostranjena između kamenja
<i>Antho (Antho) inconstans</i> (Topsent, 1925)	++	Rasprostranjena po stjenovitoj podlozi
<i>Astropecten jonstoni</i> (Delle Chiaje, 1827)	+	Jedan primjerak
<i>Balanophyllia europea</i> (Risso, 1826)	+	
<i>Bolinus brandaris</i> (Linnaeus, 1758)	+	Jedan primjerak
<i>Cereus pedunculatus</i> (Pennant, 1777)	+	
<i>Cerithium vulgatum</i> Bruguière, 1792	+	
<i>Chondrosia reniformis</i> Nardo, 1847	++	Rasprostranjena na čvrstoj podlozi
<i>Cliona celata</i> Grant, 1826	++	
<i>Dictyonella incisa</i> (Schmidt, 1880)	++	
<i>Echinaster (Echinaster) sepositus</i> (Retzius, 1783)	+	
<i>Haliotis tuberculata</i> Linnaeus, 1758	+	
<i>Hexaplex trunculus</i> (Linnaeus, 1758)	++	
<i>Holothuria (Holothuria) tubulosa</i> Gmelin, 1791	++	
<i>Ircinia</i> spp.	++	
<i>Lissoclinum weigeleri</i> Lafargue, 1968	+	
<i>Paracentrotus lividus</i> (Lamarck, 1816)	+++	Brojni na kamenitoj podlozi
<i>Patella caerulea</i> Linnaeus, 1758	+++	
<i>Perforatus perforatus</i> (Bruguière, 1789)	+++	
<i>Pinna nobilis</i> L.	+	
<i>Phorcus turbinatus</i> (Born, 1778)	++	
<i>Protula</i> sp.	+	
<i>Rocellaria dubia</i> (Pennant, 1777)	+++	
<i>Sabella spallanzanii</i> (Gmelin, 1791)	+	
<i>Serpula vermicularis</i> Linnaeus, 1767	+	
<i>Spirastrella cunctatrix</i> Schmidt, 1868	++	
<i>Stramonita haemastoma</i> (Linnaeus, 1767)	++	
<i>Timea unistellata</i> (Topsent, 1892)	+	
<i>Venus verrucosa</i> Linnaeus, 1758	+	Prazna ljuštura

+ broj jedinki od 1-5; ++ broj jedinki od 6-20; +++ broj jedinki preko 20

Morske trave

Na plićem dnu uz prosječne poluizložene obale Jadrana rastu uglavnom poluotporne vrste podmorskih travnjaka na poluizloženi pješčano-muljevito dnu, npr. kod nas većinom *Posidonia oceanica* (L.) Ima je u srednjem i južnom Jadranu i Mediteranu. *Posidonia oceanica* je sredozemna vrsta južnoga reliktnog roda *Posidonia*. Osim ove vrste, druga u svijetu je još *Posidonia australis* Hook (kod Australije). Listovi su dugi, nervatura paralelna, od 5 do 8 listova je spojeno u krupnom, puzećem rizomu (ili delimično uspravljenom). Blago polegli listovi mogu biti od svijetlo zelene boje, kada su mladi do tamno zelene odnosno tamne boje (kod starijih listova). Kolonija posidonije može da pokriva i po nekoliko stotina kvadratnih metara, a listovi mogu da dostignu i do 140 cm u dužinu i od 7 do 11 mm u širinu. *Posidonia oceanica* cvjeta rijetko. Nakon cvjetanja nastaje plod, koji je veličine masline i tamno smeđe je boje (slika 7.)

Slika 7. Plod *Posidonia oceanica*

Ovo je na Jadranu najbogatiji tip morskih travnjaka s mnoštvom raznih epifitnih algi i sesilne faune na podancima posidonije.

Bujni travnjaci Posidonije su važni kao mrijestilište i bogato lovište pridnene ribe. Ova je zajednica poluotporna na hidrodinamiku, pa uz olujne rtove i udare talasa rastu tek ispod 3 do 6 m dubine, značaj posidonije je ogroman. To je jedna od najvažnijih biljaka Sredozemnog mora. S obzirom da 1 m² dna koje pokriva posidonija svojim lišćem formira površinu od oko 40 m² ova biljka čini pravu oazu za mnoge biljne i životinjske vrste. Takođe, valja napomenuti da samo 1 m² dna pod posidonijom proizvodi svakog dana oko 14 litara kiseonika.

Zona Ratac

U morskom dijelu zaštićenog područja između 10 i 15 m dubine, na gotovo cijelom području, kamenito dno je kolonizirano kako fotofilnim algama, tako i livadama *Posidonia oceanica* koja se odatle rasprostire i dublje, do donje granice od oko 22 m. Homogene livade *Posidonia*-e pokrivaju oko 13 %, a njen mozaik sa scijafilnim biocenozama i koraligenima oko 37 % površine istraživanog morskog područja ispred Rta Ratac (podruje istraživanja u okviru MedKey Habitats projekta).

Visoka naboranost stjenovitog dna omogućava njegovu kolonizaciju rizomima *Posidonia*-e, dok se u dubljim dijelovima mogu pronaći zajednice organizama karakteristične i za scijafilne biocenoze, kao što je koraligen (kao enklava). Većina scijafilnih vrsta (posebno crvene alge koje pripadaju rodu *Peyssonnelia* i neke *Bryozoe*) također obraštaju izdanke *Posidonia*-e.

U pojedinim zonama livada *Posidonia*-e je evidentirano prisustvo mrtvog supstrata – mata (engl. matte), što ukazuje na to da su te livade *Posidonia*-e u regresiji. Nakon zone livada *Posidonia*-e sa mat-om su meka detritična dna koja zauzimaju oko 33 % ukupne površine istraživanog područja. U zoni detritičnog dna, iza zone mat-a prisutne su ograničenom obimu stijene koje su kolonizirane organizmima koji pripadaju scijafilnim i koraligenskim biocenozama koje zauzimaju manje od 1 % ukupne površine istraživanog područja.

Zona Žukotrlica

Najvredniju osobenost područja svakako predstavljaju djelovi livada *Posidonia oceanica* koje su na ovom mestu po starosti jedinstvene u Crnoj Gori, a najverovatnije su i najstarija živa bića u celom Jadranu¹⁰. Prirodne vrednosti za zaštitu u moru; reprezentativna staništa zaštićene biljne vrste morske trave *Posidonia oceanica* (Slika 7 a i b) u morskom obalnom pojasu od obale do dubine od 50 m.

¹⁰ Studije zaštite morskog područja „Ratac” kao dodatak Studiji zaštite - Ratac sa Žukotrlicom i Državnoj studiji lokacije sektor 54 - Ratac, zeleni pojas (2013) Univerzitet u Novom Sadu Prirodno-matematički fakultet

Slika (7a i b) *Posidonia oceanica* i njen mat

Popis vrsta morske flore (vidi Tabelu 11.) za zonu Žukotrljice je urađen u Studiji biodiverziteta mora i plaže Žukotrljica (Institut za biologiju mora u Kotoru, 2019). Vrste morskih trava koje su u tabeli osijenčene *Cymodocea nodosa* i *Posidonia oceanica* kao i alge *Cystoseira amentacea* i *Cystoseira crinita* su zaštićene vrste. Invazivna vrsta *Caulerpa cylindracea* je označena zvjezdicom (*).

Tabela 9. Spisak vrsta morske flore zabilježene na lokalitetu Žukotrljica (Bar) sa njihovom zastupljenošću i pokrovnošću na ukupno istraživanoj površini

Vrste	Žukotrljica (Bar)	
	zastupljenost	pokrovnost
<i>Posidonia oceanica</i>	**	2
<i>Cymodocea nodosa</i>	*	1
<i>Anadyomene stellata</i>	*	1
<i>Amphiroa rigida</i>	*	1
<i>Bangia fuscopurpurea</i>	*	1
<i>Caulerpa cylindracea</i> *	*	1
<i>Codium bursa</i>	*	1
<i>Codium vermilara</i>	*	1
<i>Colpomenia sinuosa</i>	*	1
<i>Corallina officinalis</i>	*	1
<i>Cystosaeira amentacea</i>	*	1
<i>Cystoseira compressa</i>	*	1
<i>Cystoseira crinita</i>	*	1
<i>Dictyota dichotoma</i>	*	1
<i>Dictyota fasciola</i>	*	1
<i>Flabellia petiolata</i>	*	1
<i>Halimeda tuna</i>	*	1
<i>Halopteris sp.</i>	*	1
<i>Jania sp.</i>	*	1
<i>Lithophyllum incrustans</i>	*	1
<i>Mesophyllum lichenoides</i>	*	1
<i>Nemalion helmintoides</i>	*	1
<i>Padina pavonica</i>	*	1
<i>Palmophyllum crassum</i>	*	1
<i>Peyssonnelia rosa-marina</i>	*	1
<i>Peyssonnelia rubra</i>	*	1
<i>Peyssonnelia squamaria</i>	*	1
<i>Rytiphlaea tinctoria</i>	*	1
<i>Sphaerococcus coronopifolius</i>	*	1
<i>Ulva sp.</i>	*	1
<i>Tricleocarpa fragilis</i>	*	1
<i>Wrangelia penicillata</i>	*	1

Značenje oznaka u tabeli:(i) zastupljenost:* = rijetka vrsta; ** = uobičajena vrsta ; *** = česta vrsta; (ii) pokrovnost: 1 = pokrovnost 10%;2= pokrovnost 10-25 %

3.2.2.2. Morska staništa značajna za zaštitu

Obzirom da u Crnoj Gori ne postoji nacionalna klasifikacija staništa u narednom tekstu je data klasifikacija staništa po sistemu koji važi po Barselonskoj konvenciji jer ista najpribližnije oslikava stanje u našem podmorju.

Kao i u slučaju vrsta, u nastavku se daje pregled staništa za zone Ratac i Žukotrlicu u odvojenim poglavljima.

Zona Ratac

Livade morske trave *Posidonia oceanica* - prisutne u cijeloj morskoj zoni koja se ovom Revizijom predlaže za uključivanje u zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“.

Grebeni - pojedinačne stijene prisutne na 20-50 metara od obale, u velikim dijelu morske zone koja se predlaže za uključivanje u zaštićeno područje (Slika 8).

Potopljene ili delimično potopljene podvodne pećine - prisutne iza ponte „Nudistička plaža“, kao i na ponti „Mali Ratac“ (Slika 9).

Slika 8. Stenoviti deo priobalnog grebena, pećina na Malom Ratcu

Slika 9. Delimično potopljena morska pećina Malog Ratca

Zona Žukotrlica

F. MORSKA OBALA

F. 5. Antropogena staništa morske obale

F. 5.1.1. Zajednice morske obale na pomičnoj podlozi pod uticajem čovjeka

F.5.1.1.1. Turističke plaže

Lokacija Žukotrlica je izuzetno posjećena u ljetnjim mjesecima tako da je tada za očekivati i najveći antropogeni uticaj. U dva odvojena dijela plaže se nalaze primorski, alepski borovi (*Pinus halepensis*) i samo dva čempresa (*Cupressus sempervirens*). Dio borova u centralnom dijelu plaže je značajno nagnut ka moru, a ima i oboreni stabala. Treba napomenuti i da je korijen nekih stabala znatno izdingnut od podloge tako da se bez dodatnih intervencija može očekivati da dođe do obaranja još nekih stabala.

Po tipu podloge ova lokacija spada u kategoriju F. 3. 2. Supralitoralni šljunci i kamenje ali zbog antropogenog uticaja svrstana je u kategoriju F.5.1.1.1. Turističke plaže.

F. 5. 1. 2. Zajednice morske obale na čvrstoj podlozi pod uticajem čovjeka

U sjevero-zapadnom dijelu lokacije nalazi se mali dio betonske površine koji predstavlja kupalište. U ovom dijelu značajna je količina zelenih algi koje se razvijaju u ovom period godine.

G. MORE

G. 1. Pelagijal

G. 1. 1. Pelagijske zajednice neritičke provincije

U ovaj tip staništa spadaju obalne vode do 200 m dubine, tako da istraživana lokacija čini veoma mali dio ovog staništa do dubine od 10 m.

G. 2. Mediolitoral

G. 2. 3. Mediolitoralni šljunci i kamenje

G.2.3.1.1. Facijes s naslagama mrtvog lišća vrste *Posidonia oceanica* i drugih morskih cvjetnica

Na veoma malim potezima plaže u južnom dijelu istraživanog područja ima naslaga listova posidonije a i u obližnjem dijelu vode je bilo dosta komada listova posidonije. Najvjerovatnije se ove naslage uklanjaju tokom ljetnjih mjeseci kada plaza služi u turističke svrhe.

G. 2.5.1. Zajednice mediolitorala na pomičnoj podlozi pod uticajem čovjeka

S obzirom da se radi o pomičnoj podlozi i turističkoj plaži u ovom dijelu istraživane lokacije nisu nađeni predstavnici flore i faune

G. 2.5.2. Zajednice mediolitorala na čvrstoj podlozi pod uticajem čovjeka

Veoma mali dio površine istraživane površine se nalazi na betonskom kupalištu i čine ga zelene alge roda *Ulva* i brojna *Corallina officinalis*

G.2.4. Mediolitoralno čvrsto dno i stijene

Ovaj tip zajednica nije tipično razvijen i zastupljen je praktično samo u sjevernom dijelu lokacije na većim stijenama koje djelimično vire iz vode. Obraštaj u ovom dijelu je značajan u smislu prisustva zaštićene vrste algi *Cystoseira amentacea*.

G.3. Infralitoral

G.3.3. Infralitoralni krupni pijesci s više ili manje mulja

G. 3.3.1. Infralitoralni krupni pijesci i sitni šljunci pod uticajem talasa

Najveći dio istraživanog područja je predstavljen ovim tipom podloge. To je siromašno stanište na kojem je bio konstatovan samo mali broj organizama. U sjevernom dijelu istraživane lokacije ima veoma malo morske trave *Cymodocea nodosa* koja je prisutna u veoma rijetkim naseljima. Zbog jakog hidrodinamizma i pomičnosti podloge ova morska trava i ne može da gradi gušća naselja na ovoj lokaciji

G.3.4. Infralitoralno kamenje i šljunci

Ovaj tip staništa se nastavlja na mediolitoralnu pomičnu podlogu i ima ga na više lokacija u istraživanoj zoni. Uglavnom se karakteriše siromašnom florom i faunom jer je to podloga koja je pomična pod uticajem većih talasa tako da ne dozvoljava razvoj dužeživećih algi. Na nekom većem kamenju ima smeđih algi *Cystoseira crinita*. Ova vrsta je zaštićena prema barselonskoj konvenciji i spada u ređe vrste na crnogorskom primorju. U period ponog razvoja (proljeće i ljeto) *C. crinite* značajno doprinosi pokrovnosti i biodiverzitetu lokacije dok je to sada znatno siromašnije.

U ovom tipu staništa pogotovo u sjevernom dijelu su veoma brojne sase (*Anemonia viridis*) i s obzirom na njihove žarne ćelije i malu dubinu vode gdje kupaći uglavnom hodaju treba imati u vidu da ova vrsta prilikom kontakta sa ljudskom kožom izazva blaze iritacije i crvenila (veće plikove i rane u slučaju dužeg kontakta).

G.3.5. Naselja posidonije

Naselja morske trave posidonije (*Posidonia oceanica*) su vrlo malo zastupljena na istraživanoj lokaciji. U sjevernom dijelu istraživanog područja su konstatovana samo mozaična naselja na potezu od 4 do 9m dubine. Gustina naselja posidonije na 4m dubine je bila 699 izdanaka/m². Prema klasifikaciji UNEP-RAC/SPA (2011) ova gustina karakteriše livadu srednje gustine. Donji limit naselja nije nađen u istraživanom području jer se naselje produžava u dubljem dijelu. Gornji limit koji se nalazi na 2-4m je u velikom dijelu degradiran. Na mrtvim rizomima razvijen je oskudni obraštaj gdje je najbrojnija bila *Dictyota dichotoma*, a mjestimično je bilo i morske trave *Cymodocea nodosa* koja se takođe razvijala mjestimično i na pješčanoj podlozi. Uglavnom su naselja ove morske trave veoma oskudna, netipično razvijena i praktično svedena na ukupno oko 20m². Na mrtvim rizoima posidonije osim ostalih algi konstatovana je i jedna unesena i invazivna vrsta a to je zelena alga *Caulerpa cylindracea*.

G.3.6. Infralitoralna čvrsta dna i stijene

Ovaj tip staništa je veoma malo zastupljen i to u sjevernom dijelu istraživane lokacije dok je manjim dijelom čvrsta podloga zastupljena i u par segmenata uz samu obalu ali je ovdje predstavljena većim kamenjem koje se pomjera samo za vrijeme veoma intenzivnog talasanja mora. U procjepima stijena, tamo gdje je smanjena količina svjetlosti dominiraju crvene inkrustrirane alge i tipične scijafilne vrste (*Peyssonellia*

rubra, *Sphaerococcus coroopifolius*) dok na dobro osvijetljenim lokacijama ima *Cystoseira compressa*, *C. crinita*, *Dictyota dichotoma*, *Amphiroa rigida*, i drugih

6. 3. 8. 2. ANTROPOGENE INFRALITORALNE ZAJEDNICE NA ČVRSTOJ PODLOZI

S obzirom da je veoma plitka lokacija gdje se nalaze dvije male betonske ponte tako je i površina infralitoralne zajednice na antropogenoj čvrstoj podlozi veoma mala. Ovdje dominiraju vrste roda *Ulva* kao i *balanusi*.

Grafički prikazi lokalnog rasprostranjenja gore navedenih morskih tipova staništa i vrsta značajnih za zaštitu u morskom dijelu zaštićenog područja Ratac sa Žukotrlicom dati su u Prilogu I. 2.

3.3. Pejzažne vrijednosti

Zaštićeno područje Ratac sa Žukotrlicom se nalazi na teritoriji opštine Bar i to između Sutomora i Bara. Ovo područje obuhvata poluostrvo Ratac i obalu između tog polustrva i plaže Žukotrlice.

Slika 10: Poluostrvo Ratac

a) *Prirodne vrijednosti lokaliteta:*

Zaštićena zona na kopnu zauzima površinu od 16,42 ha i gotovo je cijela obrasla mediteranskom vegetacijom. Stavljena je u III zonu zaštite. Poluostrvo je gusto obraslo, gde dominira alepski bor, ali i veliki broj čempresa. Prisutna su čak i stabla egzotičnih eukaliptusa, što je neuobičajeno za primorje Crne Gore. Poluostrvo se nalazi na nadmorskoj visini od 19 metara, odakle se prema moru spušta stenovita i kamenita, razruđena obala (Slika 10). Sa obe strane polustrva nalaze se male prirodne, šljunkovite nudističke plaže.

Slika 11: Stenovita obala polustrva Ratac

Slika 12: Ostaci nekadašnjeg manastira

Poluostrvo je nenaseljeno i od građevina se tu jedino nalaze ruševine nekadašnjeg manastira (Slika 11). Ovaj manastir je zakonom zaštićen spomenik culture. Prvi istorijski izvori o manastiru datiraju iz 1247., mada pretpostavlja se da je postajao ranije.

Od poluostrva prema Žukotrljici, vegetacija uz obalu je fragmentisana stazama i građevinama. Tu se smenjuju kamenita obala i šljunkovite plaže-Divlja (oko 100 metara duga) i Crvena (oko 200 metara duga). Konačno, zaštićena zona se završava šljunkovitom plažom Žukotrljicom, koja je duga oko 2 kilometra (Slika 12) .

Slika 13: Plaža Žukotrljica

Opis karakteristika i tipova predjela vezanih za zaštićeno područje

Ratac sa Žukotrljicom se nalazi u predjelu primorskog regiona Crne Gore (Slika), koji se prostire od morske obale do planinskog lanca Orjen-Lovćen, Sutorman-Rumija. Sam primorski region se odlikuje „strmim krečnjačkim padinama i vertikalnim odsjecima izbrzdanim procijepima, dubokim točilima i nazubljenim grebenima između njih. Padine su pri dnu ublažene zbog flišnog sastava podloge i zasute siparima i plavinama. U sjeverozapadnom dijelu primorja pojas zaravni je uzan, za razliku od jugoistočnog primorja gdje se prostire niska ravan Ulcinjskog polja. U morfologiji reljefa prisutne su i priobalne i plavne aluvijalne ravnice, močvare, plaže i ostrva“ (RZUP, 2015).

a) *Prirodne vrijednosti tipova predjela:*

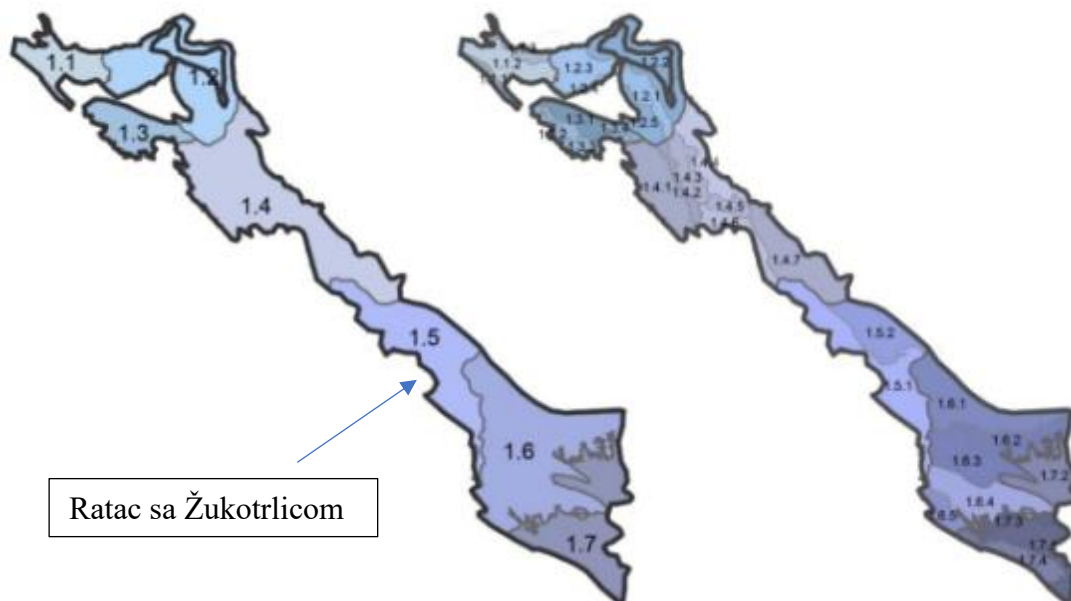

Slika 14: Regioni Crne Gore (RZUP, 2015)

b) *Ocjena stanja resursa lokaliteta i mogućnost njihove valorizacije:*

Ratac sa Žukotrlicom pripada predjelima barskog područja (1.5) i to priobalnim predjelima barskog područja (1.5.1) (Slika 14). Predjeli koji se nalaze u okruženju su niži planinski predjeli Rumije (1.5.2).

Regionalni nivo

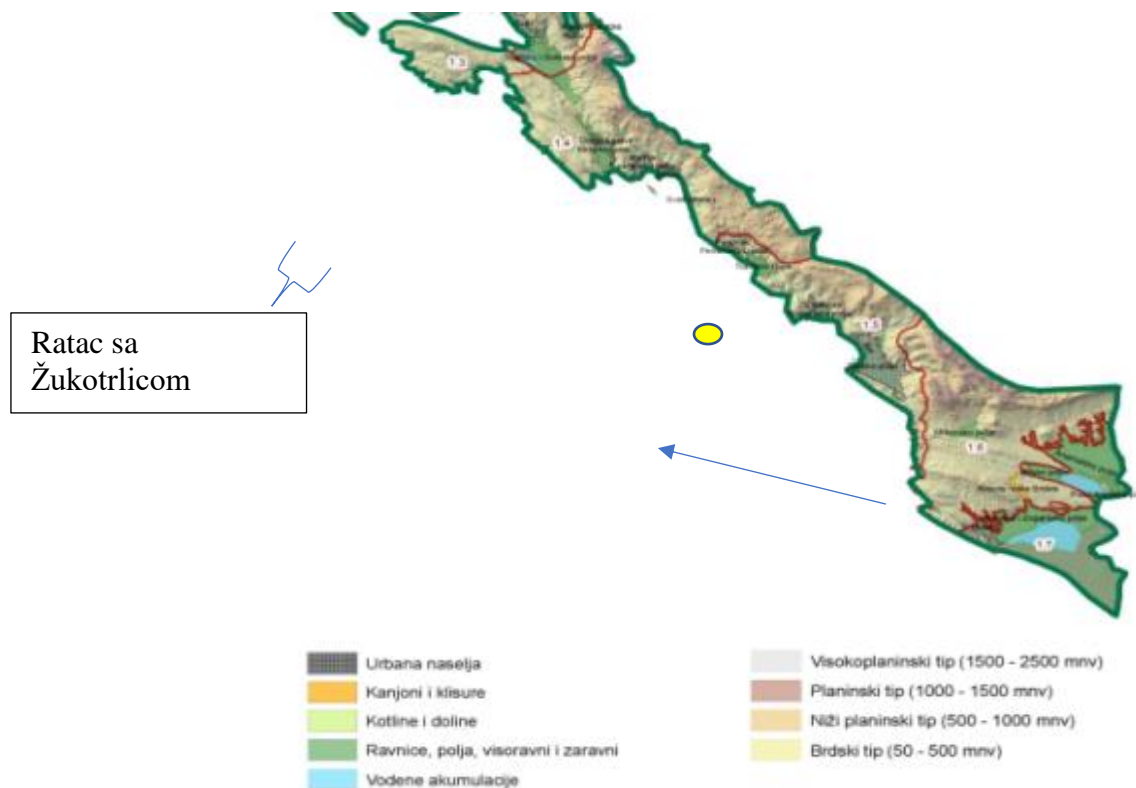

Slika 15: Primorski region Crne Gore (RZUP, 2015)

c) *Prirodne vrijednosti tipova predjela:*

Što se tiče karaktera predjela, Ratac sa Žukotrlicom je smješten u predjelu brdskog tipa (Slika 8). Iako na mapi nije naznačeno, najdominantniji predeo u okolini plaže jeste more. Tipovi predjela u okruženju su urbana naselja (Sutomore i Bar), brdski tip, niži planinski tip i planinski tip.

Slika 16: Mapa tipova karaktera predjela crnogorskog primorja. Žuta tačka označava položaj zaštićenog dobra na mapi (RZUP, 2015)

d) *Ocjena stanja resursa tipova predjela i mogućnost njihove valorizacije:*

Predjeli koji okružuju Ratac sa Žukotrlicom su niske ranjivosti (urbane zone Sutomora i Bara), veoma visoke ranjivosti (zaštićena dobra i značajna kulturna dobra) i visoke ranjivosti (brdovito zaleđe obraslo šumom).

U neposrednoj blizini zaštićenog dobra Ratac sa Žukotrlicom nalaze se u Baru plaža Topolica i kompleks muzej i park Topolica, zaštićeni kao spomenik prirode i hortikulturalni objekat, kao i drvo masline (staro preko 2000 godina) u Mirovici. Od značajnih lokacija, to su još i Stari Bar (tvrđava iz 10. vijeka) i stari maslinjak Džidžarin. Sa druge strane se nalazi takođe spomenik prirode-plaža Sutomore.

3.4. Kulturna baština

Crna Gora baštini veliki broj kulturnih dobara, koja čine najvredniji segment bogate i raznovrsne kulturne baštine: nepokretne, pokretne i nematerijalne. Po temeljnim postulatima sadržanim u instrumentima međunarodnog spomeničkog prava svaka država ima pravo da svojim suverenitetom baštini naslijeđene kulturne vrijednosti, ali i da ih čuva ne samo kao svjedočanstvo kontinuiteta postojanja, već i kao neodvojivi dio cjelokupne baštine čovječanstva. Savremena generacija ima odgovornost da sačuva autentičnost i integritet kulturnih dobara za buduće generacije.

U okviru nepokretnih kulturnih dobara, na području Crne Gore locirani su mnogobrojni segmenti graditeljskog nasljeđa, vrijedni primjeri sakralnih i profanih objekata, arheološki lokaliteti, cjeline tradicionalnog graditeljstva, kulturno istorijski objekti i cjeline, kao i lokaliteti ili područja za koje se pouzdano vjeruje da posjeduju izražene kulturne i ambijentalne vrijednosti. Kulturno dobro predstavlja svjedočanstvo određene civilizacije, značajnog doba razvoja ili važnog istorijskog događaja, ali ne obuhvata samo velika umjetnička ostvarenja, već i skromna djela koja su vremenom stekla kulturni značaj.

Način da se baština trajno očuva jeste da sačuva izvornu namjenu ili bar podudarnu onoj koju je imala. U razvojnim i strateškim dokumentima očuvanje i unapređenje kulturnog nasljeđa istaknuti su ne samo kao zakonska obaveza, nego i veoma važan resurs države, pri čemu se posebno ističe uloga nasljeđa u promociji održivog razvoja. Održivi razvoj društva treba da počiva između ostalog na principu zaštite životne sredine - uključujući kulturna dobra i prirodnu sredinu. Stoga je potrebno sprovesti politiku integralnog upravljanja kulturnim dobrima i prirodnom baštinom. Po kriterijumima relevantnih međunarodnih organizacija zaštita kulturnih dobara održivo se štiti zajedno sa ambijentalnim prostorom, tvoreći neodvojivu cjelinu sa svojim prirodnim okruženjem. Prema tome od suštinskog značaja je intezivirati aktivnosti na očuvanju prirode i obnovi kulturnog nasljeđa.

Kulturna dobra unutar granica zaštićenog područja prirode Manastir Ratac

Unutar granice granica zaštićenog područja prirode Ratac sa Žukotrljicom nalazi se jedno nepokretno kulturno dobro – Manastir Ratac.

Rješenjem o stavljanju pod zaštitu broj 1214 od 27.11.1957. godine „Ruševine manastira Ratac“ stekle su status spomenika kulture. Rješenjem o uvođenju u Registar broj 01-1673/1-61 od 08.11.1961. godine; Rješenjem o izvršenom uvođenju u Registar broj 01-1673/2-61 od 08.11. 1961. godine i Rješenjem o uvođenju u Registar broj 02-331 od 23.05.1994. godine Manastiru Ratac potvrđen je status spomenika kulture.

Na osnovu Zakona o zaštiti kulturnih dobara ("Sl. list CG", br. 049/10 od 13.08.2010, 040/11 od 08.08.2011, 044/17 od 06.07.2017, 018/19 od 22.03.2019), shodno članu 142a stav 1 i 2, spomenici kulture čiji je status utvrđen po ranijim propisima imaju status kulturno dobro do revalorizacije njihove kulturne vrijednosti.

Shodno navedenom Manastir Ratac je zaštićen kao kulturno dobro i podliježe ograničenjima u smislu vršenja intervencija na nepokretnom kulturnom dobru.

Vrsta nepokretnog kulturnog dobra:

Kulturno – istorijski cjelina

- homogena grupa građevina
- sakralni objekat

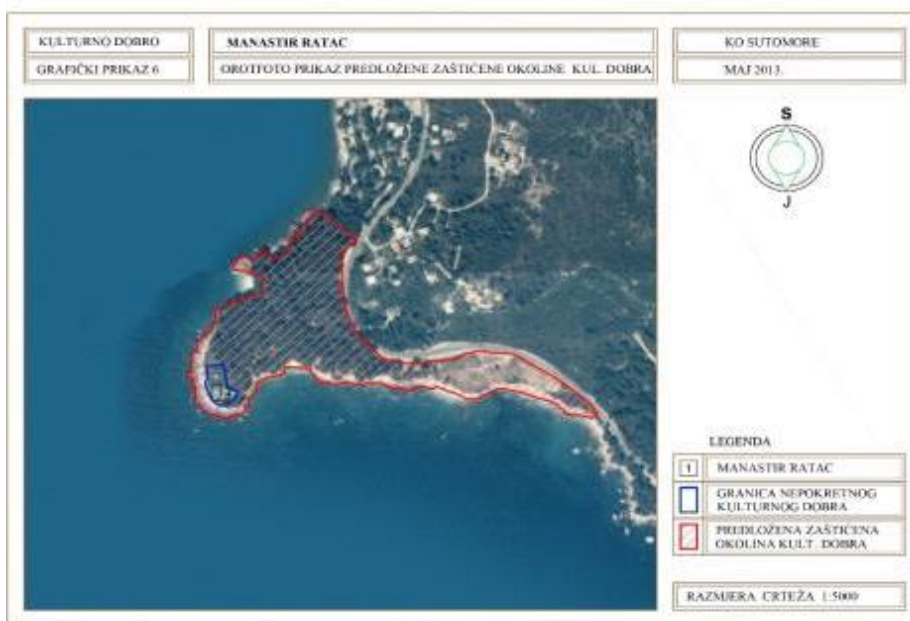
U Elaboratu o revalorizaciji kulturnog dobra, u skladu sa članom 35 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, predlaže se da se Manastir Ratac kategorizuje kao kulturno dobro od nacionalnog značaja.¹¹

Lokacija manastira Ratac - Državne koordinate: X: 4664800.026 Y: 6588166.633 GPS koordinate: 42° 7'20.38"N 19° 3'40.57"E

¹¹ *Elaborat o revalorizaciji nepokretnog kulturnog dobra Manastir Ratac, Sutomore, Bar, Projekat revalorizacije, Ministarstvo kulture/Uprava za zaštitu kulturnih dobara, Cetinje 2014.*

Slika 17. Ostaci kompleksa manastira Ratac

Slika 18. Ortofoto prikaz predložene zaštićene okoline kulturnog dobra

Kulturno dobro Manastir Ratac, nalazi se na katastarskoj parceli KP 2522, KO Sutomore, Opština Bar. Na osnovu Lista nepokretnosti broj 268 nosilac prava korišćenja je Manastir Ratac. Površina koju zahvata zona nepokretnog kulturnog dobra obuhvata katastarsku parcelu 2522 u cjelini i iznosi 2003m².

Elaboratom o revalorizaciji predložena zaštićena okolina kulturnog dobra obuhvata katastarske parcele: kp 2518, kp 2519, kp 2520, kp 2521, kp 2523, kp 2524, kp 2525, kp 2526, kp 2527, kp 2528, kp 2529, kp 2530, kp 2531 u cjelini, koje se nalaze na teritoriji katastarske opštine KO Sutomore, ukupne površine 63522 m².

Cjelokupna zona zahvata nepokretnog kulturnog dobra i predložene zaštićene okoline kulturnog dobra iznosi 65525 m².

Predložena zaštićena okolina kulturnog dobra prostire se od granice nepokretnog kulturnog dobra ka istoku cca 220-250m do magistralnog puta Petrovac-Bar, a ka sjeveru, jugu i zapadu do Jadranskog mora zahvatajući površinu rta Ratac.

Opis lokacije - Položaj Manastira Ratac u potpunosti odražava kriterijume kojima su se rukovodili benediktinci birajući lokacije za podizanje samostana. Ostaci velelepnog kompleksa nalaze se udaljeni oko 3 km od Starog Bara, na samom kraju stjenovitog grebena od koga i potiče naziv manastira. Greben, koji razdvaja Sutomorski zaliv od Barskog sidrišta, ima formu poluostrva. Lokacija je omogućavala nadziranje kopnenih prilaza i morskih puteva, pružala je autonomiju, osjećaj izolovanosti, a pritom je gradsko jezgro bilo u blizini. Pristup s mora otežavaju strme stijene, ali je kod manastirskog zdanja postojao pristan za manje brodove. U zaleđu se pružaju Spičansko i Barsko polje. Okruženje sa dovoljno pitke vode dodatno je pogodovalo uzgoju vinove loze, maslina, povrća i ljekovitog bilja. Danas širu i užu lokaciju karakteriše očuvani prirodni pojas rta Ratac.

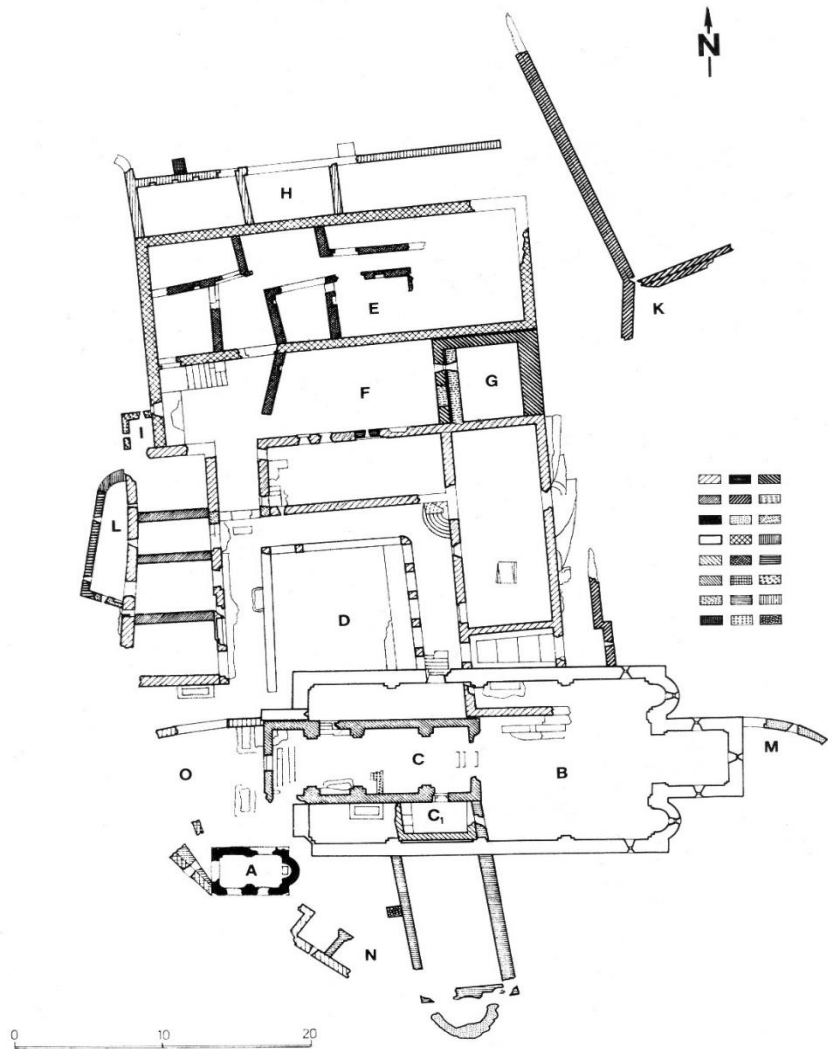
Istorijat - Patron najstarijeg hrama ratačkog kompleksa bio je Sv. arhanđel Mihailo, a kasnije je manastir posvećen kultu Bogorodice. Građen je u periodu od nekoliko stoljeća. Najstariji dio samostana potiče iz XI vijeka, iako postoje indicije da su benediktinci ovdje bili znatno ranije. Kao manastir Sv. Mihaila Rtačkog – S. Micaele de Reteza prvi put se pominje 1247. godine u vezi sa sporom između Dubrovačke i Barske nadbiskupije. Kralj Milutin je 1319. godine poveljom izdatom u Kotoru potvrdio darodavnu povelju svoje majke, kraljice Jelene koja potiče iz 1303. godine, najdalje 1307. godine. Imanja koja je manastiru darovala kraljica Jelena, a koja je potvrdio Milutin bila su prilično velika i obuhvatala su teren od Lastve (Petrovca) do Barskog polja i u zaleđu do Sozine. U Milutinovoj povelji manastir se već pominje sa Bogorodičnim hramom. Na sjevernoj fasadi velike trobrodne bazilike (B) nalazi se natpis u kome se kaže da je crkva bila zasnovana 1347. godine, za vrijeme Pavla Ruđera. Međutim, ploča nije uzidana prilikom podizanja same fasade. Temelji su joj postavljeni možda već 1303. godine kada je izdata povelja o velikom vlastelinstvu Bogorodice Ratačke.

Slika 19. Natpis iz 1347. godine

Oko 1410. godine manastir se utvrđuje i dobija fortifikacioni izgled. Od 1443. godine nalazi se pod mletačkom upravom. Život i razvitak samostana može se pratiti sve do 1500. godine, kada je samostan postradao od Turaka, koji su ponovo provalili 1532. godine kada je došlo do djelimičnog rušenja. Podatak da je 1544. godine Mletački senat odobrio opatu nabavku građe za opravku porušene crkve, ne slaže se sa podatkom da su 1532. godine monasi manastir napustili pred Turcima. Nakon toga tvrđavu su držali Turci, sve do 1571. godine kada su je spalili i srušili. Ostaci arhitekture teško su oštećeni u Drugom svjetskom ratu. Prilikom postavljanja bunkera za topove italijanske vojske, srušeni su gotovo do tla ostaci zidova kapele (A) i svih ostalih zgrada na samom platou, osim bazilike (B). Krajem pedesetih godina XX vijeka vojska je srušila veliku odbrambenu kulu.

Opis - Građevinski kompleks obuhvaćen odbrambenim zidovima, čiji se ostaci i danas vide, sačinjavale su tri crkve, jedan klaustar i nekoliko zgrada stambenog i ekonomskog karaktera.

Основа комплекса Ратачког манастира: А, В, С средњовјековне цркве,
Г вишеспратна кула

Slika 20. Osnova kompleksa Ratačkog manastira

Najstariji objekat, crkva (C) (XI vijek), sačuvana je samo u temeljima. Bila je izdužena jednobrodna građevina, presvedena poluoblíčastim svodom, o čemu svjedoče jaki dvostruko profilisani pilastri koji dijele unutrašnji prostor na četiri traveja. Treći travej, kvadratne osnove ukazuje na postojanje kupole. Po arhitektonskoj koncepciji vezuje se za spomenike XI-XII vijeka u Italiji, kao i za crkvu Sv. Luke u Kotoru s kraja XII vijeka. Na istočnoj strani završavala se polukružnom apsidom. Sa njene jugoistočne strane kasnije je prizidana sakristija. U unutrašnjosti, na dva sloja maltera, opažaju se tragovi fresaka. Moguće je

da je na istom mjestu postojala starija sakralna građevina sa koje potiče fragment arhitravne grede i jedan komad kamene plastike pronađen u moru nedaleko od rta sa stilizovanim tročlanim prepletom, koji upućuju na IX eventualno X vijek.

U njenoj neposrednoj blizini, u drugoj polovini XII ili prvoj polovini XIII vijeka podignuta je mala arhitektonski interesantna dvospratna kapela (A). Sastoji se od dvaju poluobljučasto presvedenih prostora, od kojih gornji ima poprečni ojačavajući luk i polukružnu apsidu. Crkvice je služila funeralnim potrebama. Naos je sa kriptom povezan jednim otvorom postavljenim u apsidu. Vidljivi su ostaci zidnog slikarstva.

Najkasnije u XIII vijeku podignut je sa sjeverne strane crkve (C) građevinski kompleks (D), sa nekoliko građevina koje obuhvataju kvadratni klauster, a koje predstavljaju najvažniji dio utilitarne arhitekture samostana. Klauster (D) je podignut u dvije faze. U cjelini je prilagođen najstarijoj crkvi. U prizemlju klaustra nalaze se velike arkade sa snažnim, relativno niskim stupcima.

Slika 21. Ostaci kompleksa Manastira Ratac

Osnova velike bazilike (B) je pravougaonik sa trodjelnim prezviterijalnim prostorom; srednji dio, kvadratne osnove, presveden je poluobljučastim svodom, dok su sjeverna i južna apside polukružne i nadvišene polukalotom. Na osnovu niza podataka zaključuje se da crkva nikada nije bila završena, ali postojeći elementi dopuštaju da se izvrši gotovo potpuna idejna rekonstrukcija. Da je završena, bazilika bi predstavljala jedan od najznačajnijih i najvećih objekata na Zetskom primorju. Građena je na terenu u padu u pravcu zapad-istok. Njen srednji brod dvostruko širi od bočnih, završava se na cistercitski način, dubokom pravougaonom apsidom, zasvedenom poluobljučastim svodom, po sredini poduhvaćenim ojačavajućim lukom. U pogledu geometrijskog sistema proporcionisanja postoje izvjesne sličnosti sa postupkom koji je primijenjen prilikom proporcionisanja crkve u Dečanima. Sličnost postoji i u alterniranju sivim i ružičastim redovima kamena.

Građevina (E), sjeverno od klaustra, s manjim prizidanim objektima, takođe je služila stambenim i ekonomskim potrebama, dok je kula (G), podignuta između njih, štitila ulaz koji se nalazio na istočnoj strani manastira. Početkom XIV vijeka van manastirskog zdanja postojao je hospicij, a sredinom XV vijeka bolnica.

U manastiru je bila i čuvena ikona Bogorodice, pa je Ratac bio stjecište hodočasnika i pokloničko mjesto. U pitanju je najpoznatija Bogorodičina relikvija na području Barske mitropolije i južnog Primorja, koja je na Ratac prispjela u drugoj polovini XIII vijeka, što se vremenski poklapa sa promjenom titulara. Ikona se posljednji put pominje u dokumentima 1443. godine kada Barani zahtijevaju da ikona i dalje zbog bezbjednosti ostane u katedralnoj crkvi Sv. Đorđa.¹²

1 ¹ Mitrović, K. (2015) „Kraljica Jelena i benediktinske tradicije u primorju“, Jelena - Kraljica, Monahinja, Svetiteljka –

Pretpostavlja se da je pop Dukljanin (pisac Barskog rodoslova) svoje djelo sačinio među zidovima klaustara Ratačkog manastira.¹³

Na manastirskom kompleksu u više navrata vršena su arheološka istraživanja. Na osnovu arheoloških istraživanja sprovedenih 1985. godine izrađen je Projekat postojećeg stanja 1987. godine. U cilju dobijanja novih podataka o ovom značajnom kompleksu, neophodno je nastaviti istraživanja i konzervaciju, sa ciljem njegove zaštite, očuvanja i prezentacije. Ministarstvo kulture Crne Gore kroz Program zaštite kulturnih dobara 2017. godine omogućilo je sredstva JU „Kulturni centar Bar“ za reviziono iskopavanje i konzervaciju objekata D, E, G, H unutar kompleksa. Radovi na istraživanju i konzervaciji Ratca započeće po dobijanju dozvole i razjašnjenja pravno – imovinskog pitanja od strane Opštine Bar.

Normativna i institucionalna zaštita kulturnih dobara - Članom 78. Ustava Crne Gore kulturna baština je prepoznata kao dobro od opšteg interesa, koje je svako dužan da čuva, a država da je štiti. Kulturnu baštinu čine materijalna i nematerijalna kulturna dobra, koja predstavljaju svojevrsno svjedočanstvo o prošlosti odnosno prisutnosti čovjeka i ljudskih zajednica na određenom prostoru.

Zakonom o zaštiti kulturnih dobara kao krovnim zakonom u ovoj oblasti obezbjeđuje se pravni okvir za zaštitu kulturnih dobara, usklađen sa evropskim i međunarodnim standardima. Kulturna dobra su od opšteg interesa i zaštićena su bez obzira na vrijeme, mjesto i način stvaranja, ko ih je stvorio, u čijem su vlasništvu, bez obzira na svjetovni ili vjerski karakter i kojoj konfesiji pripadaju.

Zaštita i očuvanje kulturnih dobara ostvaruje se obavljanjem konzervatorske, muzejske, arhivske, bibliotečke i kinotečke djelatnosti, a shodno članu 120 Zakona o zaštiti kulturnih dobara.

Osim nacionalnog zakonodavstva, potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su dio unutrašnjeg pravnog poretka, i imaju primat nad domaćim zakonodavstvom, te se neposredno primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva.

Propise je potrebno primjenjivati zajedno sa principima planiranja. Zakonom o zaštiti kulturnih dobara, u članu 89 regulisan je metodološki pristup zaštiti koji je zasnovan na integralnoj zaštiti kulturnih dobara. Integralna zaštita se zasniva na odnosu prema kulturnom dobru, kao sastavnom dijelu savremenog društva, njegovog ekonomskog i urbanog razvoja. U tom cilju na područjima kulturnih dobara i njihove zaštićene okoline, ali i cjelokupne baštine, potrebno je implementirati metod integrisanog pristupa planiranju, zasnovanog na konceptu održivog razvoja. U kontekstu integrisanog pristupa, baština se posmatra kao razvojni potencijal, koju svi sektori uključeni u postupak planiranja moraju uvažiti i pronaći zajednički interes za njenu adekvatnu revitalizaciju, očuvanje i upravljanje.

Planskim dokumentima obezbjeđuje se zaštita kulturnih dobara i njegove zaštićene okoline, na način kojim se poštuje njihov integritet i status i dosljedno sprovodi zakonom propisani režim zaštite. Shodno važećim propisima, Uprava za zaštitu kulturnih dobara daje mišljenje na planska dokumenta sa aspekta zaštite kulturnih dobara. Da bi se planskim dokumentima obezbijedila zaštita kulturnih dobara i njihove okoline, u skladu sa članom 90 Zakona, propisana je izrada studije zaštite kulturnih dobara, koju donosi Uprava za zaštitu kulturnih dobara. Studija zaštite kulturnih dobara sadrži: tekstualni i grafički prikaz zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara, potencijalnih arheoloških lokaliteta, prostora sa izraženim ambijentalnim vrijednostima i njihovom okolinom, koji su obuhvaćeni planskim dokumentom; režim i mjere zaštite, očuvanja i unapređenja kulturnih dobara i njihove zaštićene okoline i konzervatorske uslove za izradu konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na evidentiranim nepokretnim kulturnim dobrima.

Institucionalna zaštita kulturne baštine organizovana je na držanom i lokalnom nivou. Ministarstvo kulture i medija Crne Gore je nadležno za poslove kulture, a Direktorat za kulturnu baštinu kao jedna od organizacionih jedinica Ministarstva, obavlja poslove iz oblasti kulturne baštine. Uprava za zaštitu kulturnih dobara je organ državne uprave nadležan za obavljanje upravnih i sa njima povezanih stručnih

Zbornik Radova, Manastir Gradac. 72.

¹³ Mijović, R. (1971) „I Dukljaninov Ratac na prodaju“ u: *Ozloglašeno nasljeđe*. Cetinje: Biblioteka baština kulture, knj. 1. 87

poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore obavlja stručne poslove iz konzervatorske djelatnosti i arheologije.

Lokalne uprave, shodno svojim administrativnim kapacitetima bave se zaštitom kulturnih dobara posebno u pogledu monitoringa preko službi nadležnih za urbanističko-građevinske, kulturne i djelatnosti zaštite životne sredine.

Van institucionalnog sistema zaštite kulturnih dobara, pomoć u očuvanju i zaštiti kulturnih vrijednosti pružaju i građani kroz organizacije civilnog društva – nevladine organizacije.

Finansiranje zaštite i očuvanje kulturnih dobara - Finansiranje zaštite i očuvanje kulturnih dobara obezbjeđuje se iz sljedećih izvora: sredstava vlasnika i držalaca kulturnih dobara, opštih prihoda budžeta Crne Gore, budžeta opština, donacija i drugih izvora, u skladu sa zakonom.

Troškove čuvanja i redovnog održavanja pojedinačnog kulturnog dobra obavezan je snositi vlasnik objekta, s tim što ima pravo na besplatnu stručnu pomoć institucija zaštite. Radi očuvanja i održavanja kulturnih dobara, aktuelni propisi sadrže rješenja za finansijsku podršku i olakšice njihovim vlasnicima, što se posebno odnosi na preduzimanje poslova koji prelaze obim redovnog održavanja, te smanjenje komunalnih, carinskih i poreskih izdataka.

Sredstva iz opštih prihoda Budžeta Crne Gore koriste se u skladu sa godišnjim Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara, koji donosi Vlada, na predlog Ministarstva kulture. Budžetom opštine, takođe se obezbjeđuju sredstva za čuvanje i redovno održavanje kulturnih dobara u državnoj svojini sa kojim raspolaže opština.

Kada je riječ o donacijama iz međunarodnih fondova, preduslov je uvijek participacija države u kojoj se kulturna dobra nalaze.

3.5. Naselja i stanovništvo

Prema posljednjim podacima na teritoriji opštine Bar živi 42.368 stanovnika što čini 6,78 % stanovništva Crne Gore. Stanovništvo živi u ukupno 83 naselja, razvrstanih u 12 mjesnih zajednica.

Gustina naseljenosti u opštini Bar iznosi 71-100 st/km², a mnogo je veća u ljetnjem periodu. Prema posljednjim zvaničnim podacima Turističke organizacije Bar, u toku turističke sezone broj stanovnika se povećava za oko najmanje 30.000 registrovanih gostiju i značajan broj ne registrovanih. Ovome se mora dodati veliki broj registrovanih vikendica (oko 20.000) koje su pretežno nastanjene u ljetnjem periodu. Takođe u Opštini je registrovan značajan broj izbjeglica sa područja Kosova, Hrvatske i Bosne i Hercegovine (2.034 lica).

Najveća koncentracija stanovništva je u gradskom-urbanom dijelu grada Bara, a manja je na seoskom području. Ipak, zbog razuđenosti teritorije, u gradskom dijelu Opštine živi 17.649 (41,97%), a u urbanom dijelu 24.399 stanovnika (58,03%). Teritoriju Bara karakteriše značajan porast stanovnika, velika izgrađenost prostora i koncentracija stanovnika u urbanim djelovima opštine.

Po podacima iz dostupne prostorno – planske dokumentacije na područja Žukotrlice živi 1329 stanovnika (DUP Žukotrlica), dok je procijenjeni broj turista 7307. Za područje Ratca data je uporedo i procjena broja turista od 6000 (DUP Ratac i zeleni pojas).

Na osnovu brojčanih pokazatelja, kao i raspoloživih podataka o rastu broja stanovnika u Opštini, procjenjuje se da se opština Bar nalazi na pragu intenzivnijih demografskih i privrednih promjena, koje je uslovlila povećanje broja stanovnika, a samim tim i stepen ugroženosti.

Tabela 10. Pregled stanovništva opštine Bar na osnovu popisa iz 2011. godine

Stanovništvo	Broj
Broj stanovnika (2011)	42.368
Polna struktura	20. 670 M/ 21.378F
Broj objekata za stanovanje	33.312
Broj domaćinstava	14 .211
Gustina naseljenosti	71-100
Urbana sredina	17.724
Ruralna područja	24.641

4. DRUGA ZAŠTIĆENA PODRUČJA U OKVIRU GRANICA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

U okviru granica zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ nema drugih zaštićenih područja. Najbliže susjedno zaštićeno područje je „[Sutomorska plaža](#)“ koja se nalazi na sjeverozapadnoj strani na najbližoj udaljenosti od 800m, dok se zaštićeno područje „[Plaža Toplica](#)“ nalazi na jugoistočnoj strani na najbližoj udaljenosti od 1370m.

5. MEĐUNARODNI STATUS ZAŠTITE ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

Zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ nema međunarodni status zaštite. Najbliže međunarodno zaštićeno područje je Nacionalni park Skadarsko jezero koje je udaljeno 12km pravolinijski vazdušnom linijom, a zaštićeno je kao Ramsarsko područje, tj. wetland područje značajno za ptice.

6. POSTOJEĆE STANJE RESURSA SA PROCJENOM NJIHOVE VALORIZACIJE

6.1. Poljoprivreda

Prirodni resursi koji su značajni i/ili imaju potencijal za razvoj poljoprivrede su veoma oskudni jer na području Žukotrljice i Ratca i njihovom neposrednom okruženju dominira priobalni stjenovito – šljunkoviti teren sa ne mnogo zaravnjenih terasa pogodnih za uzgoj poljoprivrednih kultura. Intenziviranje gradnje stambenih i turističkih objekata u samom zaštićenom području, u zoni Žukotrljice značajno je uništilo ionako siromašne potencijale plodnog / obradivog zemljišta. Zbog toga u samoj zoni zaštićenog područja nema značajnije poljoprivredne proizvodnje.

6.2. Šumarstvo

Slično poljoprivredi, zbog nepovoljnih prirodnih uslova vezanih za priobalni teren Žukotrljice i Ratca, nije prisutno ni šumarstvo, jedino je park šuma na Raticu značajna sa rekreativnog i turističkog aspekta, zbog njene zaštite i očuvanja, ali ne i kao šumarski resurs.

6.3. Turizam

Prirodni resursi koji su značajni i/ili imaju potencijal i/ili vrijednosti za razvoj turizma vezani su za prirodne i estetske vrijednosti zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrljicom“, ali i za kulturno i historijski značaj Manastira Bogorodica Ratačka. Opis i stanje prirodnih vrijednosti zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrljicom“ dati su prethodno, u okviru poglavlja 3.1 i 3.2., a Manastira Bogorodica Ratačka u poglavlju 3.4.

Zaštićena područja predstavljaju jednu od najaktuelnijih destinacija savremenog turizma. Turizam se uglavnom razvija u destinacijama sa dobro očuvanom prirodom. Priroda i biodiverzitet su izvor inspiracije, relaksacije i odmora. Zdrava životna sredina i lijepi predijeli čine osnovu turističkog razvoja. Stoga je stavljanje prirodnih dobara pod zaštitu usko vezano i za razvoj turizma. Turizam može da doprinese unapređenju svijesti o vrijednosti prirode i biodiverziteta kao i o njihovoj zaštiti. Sa druge strane, turizam je i korisnik životne sredine, a resursi su podložni promjenama. Bez obzira na sve benefite koje može da donese, ukoliko se turizam nekontrolisano razvija može ugroziti područje u velikoj mjeri, prvenstveno degradacijom biodiverziteta, vodnih resursa i estetskih odlika. Stavljanje područja pod zaštitu je upravo jedno od rješenja konflikta koji je postao sve izraženiji, a nastao je između težnje za očuvanjem životne sredine područja sa izraženim prirodnim i kulturnim vrijednostima i težnjama populacije da se to područje ekonomski iskoristi ne samo kroz turizam nego i kroz druge oblike privredne djelatnosti. Organizacija turizma u zaštićenim područjima predstavlja posebno osjetljiv zadatak jer se kao aktivnost bitno razlikuje u poređenju sa drugim turističkim destinacijama. Upravljanje razvojem turizma u zaštićenim područjima mora biti pažljivo regulisano da bi se ostvario kompromis između želja turista i očuvanja prirodnih vrijednosti. Turistički razvoj u zaštićenim područjima podrazumjeva određivanje nosećeg kapaciteta, granice prihvatljivih promjena, ekološku procjenu uticaja, zoniranje turizma i definisanje pravila ponašanja koji bi pomogli turistima da usklade svoje aktivnosti sa karakteristikama životne sredine i prirodnim i kulturnim vrijednostima zaštićenog područja. Načela planiranja i organizacije turističke ponude u ovakvim destinacijama moraju poštovati koncept održivog razvoja turizma.

Svjetska turistička organizacija (WTO) definiše održivi turizam kao upravljanje resursima ostvarujući ekonomske, socijalne i estetske potrebe tako da se poštuju kulturološki integritet, osnovni ekološki procesi, biološka raznolikost i sistemi na kojima se temelji život, stvara dobrobit i blagostanje cjelokupnom društvu, uzimajući u obzir potrebe i turista i njihovih domaćina. Održivi turizam je planiran sa dugoročnim ciljevima na način da ne uzrokuju devastaciju okoline već uvažava ekonomske, društvene, ekološke i kulturne vrijednosti destinacije u kojoj se događa. Održivi razvoj turizma podrazumijeva: Optimalno korištenje prirodnih resursa uz očuvanje ekoloških procesa, prirodne baštine i biološke raznolikosti; Poštovanje društvenih i kulturnih vrijednosti zajednice, očuvanje kulturne baštine i tradicionalnih vrijednosti uz međukulturalno razumijevanje i toleranciju; Dugoročno planiranje za unapređenje privrednih prilika i

ublažavanje siromaštva uz konstantan doprinos socijalnim prilikama unutar zajednice. Održivi turizam je primjenljiv kod svih privrednih subjekata u turizmu i u svim destinacijama.

Ratac je u posljednje vrijeme sve više zanimljiv nudistima, zbog nudističke plaže koja se nalazi s južne strane rta, ali i zbog neobično plavetne boje mora na tom dijelu barske obale. Mnogobrojni turisti posjećuju rt Ratac i zbog veoma čiste morske vode, kao i ekološki prirodne sredine. Ratac takođe predstavlja pravi raj za brojne kampere jer već nekoliko godina na dijelu oko plaže postoji pravi "park prirode".

S druge strane, Ratac ima izuzetno veliko vjersko značenje. Na prostoru oko srušenog samostana Bogorodice Ratačke često se može vidjeti po neka zapaljena svijeća, Vjernici dolaze na taj prostor, sa željama i molbama Sv. Bogorodici za ozdravljenje, uspjeh, ili za oprostjenje ucinjenih grijeha. Nerijetko se dešava i da vjernici svoje želje ispisuju na ceduljama, i ostave ih u procjepima kamenih zidova manastira. Sve ovo ukazuje na značajno prisustvo vjerskog turizma na ovom prostoru.

Ovo područje se karakteriše malom antropizacijom i može se reći da je pejzaž uglavnom, očuvan od antropogenog uticaja u svom prirodnom izgledu, izuzev na mjestima gdje je usječena magistrala i na lokaciji turističkog kompleksa "Inex zlatna obala". Na ovo je, prije svega, uticala nepristupačnost strmih kamenitih obala i nepogodnost za izgradnju i turističku eksploataciju.

Plaža Žukotrlica je duga oko 1000m i nalazi se pored Crvene plaže u blizini Bara. U zaleđu plaže nalazi se nisko mediteransko rastinje i borova šuma. Ova plaža specifična je po neobičnom skladu boje mora, crvenog pijeska i borove šume.

Na osnovu svega navedenog zaključuje se da su na ovom području zastupljeni različiti vidovi turizma: kupališni, vjerski, ekoturizam, kamperski turizam.

U turističku ponudu potrebno je uključiti i kulturnu baštinu. Potrebno je podstaći lokalno stanovništvo da se bavi poljoprivrednim djelatnostima svojstvenim ovom podneblju kao što su maslinarstvo, vinogradarstvo i kozarstvo i od tih aktivnosti zajedno sa lokalnom zajednicom kreirati novu turističku ponudu u vidu agro - eko turizma kroz podsticanje proizvodnje kvalitetnih poljoprivrednih proizvoda na ekološki očuvanom prostoru (razvoj mediteranske poljoprivrede -maslinjaci).

Turizam je jedna od prioritetnih privrednih grana u Crnoj Gori s obzirom na prirodne potencijale za njegov dalji razvoj i komplementarnosti sa gotovo svim ostalim privrednim djelatnostima, kao i zbog njegove izvozne komponente, odnosno činjenice da, u prosjeku na godišnjem nivou, oko 90% prometa ostvaruju inostrani turisti.

U svjetskoj praksi, zaštićena područja predstavljaju izuzetne turističke potencijale i direktno utiču na kreiranje imidža destinacije.

Usvajanje statusa zaštite nad određenim prostorom, direktno kreira i obim i strukturu turističke posjećenosti. Takva destinacija donosi direktne ili indirektno benefite svim subjektima.

Međuzavisnost turizma kao društvene pojave i životne sredine je neraskidiva. Zaštićeni prostori direktno su zaslužni za razvoj turizma destinacije, utičući na oblike i strukturu posjeta, donoseći sa jedne strane ekonomsku dobit lokalnoj zajednici a sa druge strane doprinoseći unapređenju prirodne i kulturne vrijednosti destinacije. Pored navedenog, turizam direktno utiče na prirodno okruženje, odnosno resurse koji se eksploatišu i koriste kao ključni elementi turističkog proizvoda ili usluga. Sve to skupa može da stvori jedan veliki konflikt, kada je zaštita jedini način očuvanja i održivosti turističke destinacije. Međutim, uporedo sa tim jača i svijesti stanovništva da destinacije sa rijetkim i osjetljivim elementima treba zaštititi u što većoj meri i da je turizam zapravo inicijator date konzervacije koja donosi prihode lokalnoj zajednici. S obzirom, da su za upravljanje zaštićenim područjem neophodni i resursi, razvoj ekoturizma predstavlja idealno rješenje, naročito što se kroz posjete vrši i jedan vid edukacije posjetilaca.

Princip održivosti obuhvata ekološke, ekonomske i socio-kulturne aspekte razvoja turizma i važno je uspostaviti ravnotežu između ove tri dimenzije, kako bi se obezbijedila njegova dugoročna održivost. U Crnoj Gori je u 2016. usvojena Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, koja predstavlja dugoročnu razvojnu strategiju Crne Gore kojom se definišu rješenja za održivo upravljanje sa četiri grupe nacionalnih resursa - ljudskim, društvenim, prirodnim i ekonomskim, kao prioritet ukupnog održivog razvoja crnogorskog društva. Značajno mjesto u ovom dokumentu ima turizam, kao jedna od strateških grana crnogorske privrede, uz naznake u kom pravcu se treba razvijati, da bi bio u skladu sa konceptom održivosti, poput diverzifikacije turističke ponude u odnosu na oblike turizma zasnovanog na prirodi.

6.4. Energetika

Kao i u slučaju poljoprivrede i šumarstva, prirodni uslovi zaštićenog područja ne pružaju uslove za ekonomski isplativu izgradnju klasičnih elektro i drugih energetske objekata. Određeni potencijal za proizvodnju električne energije mogu imati solarni sistemi na krovovima postojećih stambenih i turističkih objekata radi čega su u Elektroprivredi Crne Gore u toku razvoja sistemi za [ugradnju solarnih panela 3000+ i 500+](#).

6.5. Lovstvo

Radi korišćenja lovne divljači u širem okruženju zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ formirana su lovišta u koja nije integrisana zona zaštićenog područja. Za gazdovanje tim lovištima zainteresovano bivše JP za uzgoj, zaštitu i lov divljači “Rumija”- Bar, danas „[Lovstvo](#)“, d.o.o. iz Bara.

6.6. Ribarstvo

Prirodni resursi koji su vezani za ribarstvo prisutni u morskome dijelu zaštićenog područja, ali postoji nedostatak dovoljno preciznih podataka o stanju ribljih zajednica ne samo u zoni ovog zaštićenog područja, već i cijeli crnogorski dio Jadranskog mora. Taj nedostatak treba da bude prevaziđen novim i ciljanim istraživanjima o stanju ribljih zajednica ovog područja, posebno ekonomski važnih vrsta.

Posebna, ciljana istraživanja ribarskih resursa u morskome akvatorijumu zaštićenog područja “Ratac sa Žukotrlicom” nisu rađena, pa se o njihovom stanju i potencijalu može govoriti samo na bazi prethodnih istraživanja koja su pokazala da su i na ovom području prisutne vrste riba koje su karakteristične za Mediteran, odnosno Jadran.

Percepcija rizika i mogućnosti nakon uspostavljanja zona u predmetnom području utiče na stav **ribara** o morskome zaštićenim područjima. Zabrana ribolova imaće negativan uticaj na ribare, ali samo u kratkom roku, budući da zabrana pogoduje povećanju biomase i može izazvati efekat preliivanja, a time i potencijalno povećanu količinu ulova u dozvoljenim zonama. Ipak, treba imati na umu da je ekonomska važnost odluka o zabrani uslovljena stepenom zavisnosti ribara od zone koja je obuhvaćena zabranom. “Dodatno, efikasnost zaštićenog područja u kontekstu upravljanja ribarstvom - na primjer nivo na kojem postiže svoj cilj za održavanje ribljih populacija – zavisi od njegovog dizajna ali i karakteristika ribljih populacija koje se štite.”¹⁴

Ribarstvo predstavlja jednu od djelatnosti koje se obavljaju na ovom području. Na ovom prostoru izlov vrše ribari koji dolaze iz opštine Bar. Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede ukupan broj izdatih ribolovnih dozvola za privredni ribolov za opštinu Bar je 32. U postojećim uslovima, izdate ribolovne dozvole važe za “cjelokupno” treitorijalno more Crne Gore. Prema dostupnim saznanjima dužina brodova sa licencom se kreće obično do 10 m LOA. Najproduktivnija sezona za ribolov na ovom području je jesen i proljeće, dok se prosječni broj pogodnih ribolovnih dana/godišnje kreće između 150-220. Većina ribara sezonski koristi posebne ribolovne alate. Tokom ljeta, a posebno u julu i avgustu, ribolovne aktivnosti su ograničene velikim brojem plovila za rekreaciju koji prolaze područjem, koji stvaraju buku i ometaju ribolov. Tokom zime broj pogodnih ribolovnih dana je obično smanjen zbog vremenskih uslova. Glavni problem na ovom području je ilegalna upotreba eksploziva za ribolov. Na području budućeg zaštićenog područja Ratac sa Žukotrlicom postoje brojne komercijalne vrste riba. Na ovom prostoru ne postoji tržište riba već se prodaju restoranima ili direktno od strane ribara. Ribarsku flotu čine mali brodovi (maksimalno 8 m dužine sa malim motorima do 50 KS). Raspon djelovanja ovih brodova je manji od 2-3 nautičke milje u prosjeku. Za privredni ribolov se koriste raznovrsni ribarski alati: pridnene povlačne mreže - koče; pelagične (lebdeće) koče; kružne mreže plivarice; obalne mreže potegače; obalne povlačne mreže; mreže stajačice; vrše za ulov ribe i drugih morskih organizama; osti; parangali i drugi udičarski alati; mreže tramate (ludar) (nazivi su dati prema odredbama iz člana 2 Pravilnika o osnovnim konstruktivno-tehničkim karakteristikama, načinu upotrebe, vremenu, namjeni, količini i vrsti ribolovnih alata i opreme koja se smije

¹⁴ Food and Agriculture Organization of the United Nations (2011) *Fisheries Management - Marine protected areas and fisheries*, str. 33.

upotrebljavati u velikom i malom privrednom ribolovu. Generalno, sektor ribarstva je nedovoljno razvijen i priobalnog je karaktera. U većini slučajeva, ribolovne aktivnosti su vezane za vremenske uslove na moru, prvenstveno uslijed nesigurnosti i zastarjelosti ribolovne flote.

6.7. Ostale privredne djelatnosti koje su prisutne na području

Pored pješčanih i kamenitih plaža, kao i predione atraktivnosti Ratca i Žukotrlice koji su značajni za razvoj turizma, *biološki* resursi / potencijali, kao dio prirodnih resursa mogu biti značajni i/ili imaju potencijal za razvoj (ostalih) privrednih djelatnosti.

Prema raspoloživim podacima JPMD ukupan broj privremenih objekata na poluostrvu Ratac sa Žukotrlcom je 14, od čega 6 plažnih barova i terasa, a 8 ostalih privremenih objekata (konzervatori za sladoled). U zaleđu plaže registrovano je 13 privremenih objekata od čega 5 ugostiteljskih i 8 ostalih privremenih objekata (konzervatori za sladoled). Većina vlasnika privremenih objekata istovremeno su i zakupci plažnog mobilijara.

Izdavanje plaža pod zakup - Sa ekološkog stanovišta, radi očuvanja i zaštite plaža na njima nije poželjna nikakva izgradnja objekata, posebno onih trajnog karaktera. Zbog toga Javno pr eduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore izdaje plaže ili pojedine njihove djelove pod zakup, na određeno vrijeme, za obavljanje dozvoljenih turističkih aktivnosti, uz postavljanje PRIVREMENIH objekata¹⁵ koji po svom karakteru ne bi smjeli ugroziti plažni prostor, posebno ne duže od trajanja turističke sezone. Uobičajeni tipovi tih privremenih objekata u slučaju plaže Jaz su: prodajno uslužni punkt, terasa ugostiteljskog objekta, a ima i tobogana, plutajućih pontona, panoa, konzervatora za sladoled i sl. U pogledu buduće zastupljenosti privremenih objekata, preporučuje se smanjenje broja onih PRIVREMENIH objekata koji vremenom mogu postati (skoro) TRAJNI, kao što je slučaj sa terasama ugostiteljskih objekata.

Prihvatni kapacitet plaža - Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je shodno članu 6 *Pravilnika o uslovima koje moraju da ispunjavaju uređena i izgrađena kupališta* utvrdilo obavezu¹⁶ da se plažni mobilijar planski raspoređuje na jednoj polovini plaže, i to postavljanjem: jedne ležaljke na najmanje 6m², odnosno jednog suncobrana i dvije ležaljke na najmanje 8m². Na taj način je kroz kvantifikaciju prihvatljivog broja kupaca / ležaljki / suncobrana nas plaži normiran njen prihvatni kapacitet za koji je potrebno dodatno osloboditi i prostor za objekte u zaleđu, pristupne staze do mora, u širini od najmanje 1m, na svakih 20m i zonu uz more u širini od najmanje 3m za slobodan ulazak i izlazak kupaca.

Kopneni biodiverzitet

Od kopnenih vrsta koje su identifikovane unutar granica zaštićenog područja i njegovog zaštitnog pojasa mogu se navesti :

Šumska vegetacija i makija (vidi opis u poglavlju 3.2.1) na području Ratca sa Žukotrlicom su izmijenjene u odnosu na ranije stanje zbog značajnog antropogenog uticaja i znatno su prorijeđeni, fragmentisani i izmijenjeni. Od prirodne, posebno je značajna halofitna vegetacija koja je prisutna u zoni mlata sa vrstama *Crithum maritimum* i *Statice cosyrensis*. Zona njihovog rasprostranjenja je ugrožena izgradnjom raznih građevinskih objekata – promjenom namjene i biološkog karaktera njihovog staništa.

Krčenjem za potrebe izgradnje stambenih i turističkih objekata promijenjena je fizionomija makije dok je šumska vegetacija u značajnoj mjeri sa izmijenjenim prirodnim sastavom. Posledice mjstimičnog uništavanja prirodne šumske vegetacije i makije odrazile su se i na gubljenje prizemnog sloja vegetacije i u krajnjem do pojave erozije u zoni buičnih tokova ili na strmim, jako nagnutim terenima. Ove promjene na šumskoj vegetaciji na Ratcu i terenima ka Šušnju izmijenile su prirodnu fizionomiju i pejzažne karakteristike samog zaštićenog lokaliteta. Šuma i makija rta Ratac i obalni pojas ka Žukotrlici su još uvijek sačuvale izvorni izgled pejzaža. Pejzažne vrijednosti područja Ratca sa Žukotrlicom bile su jedan od bitnih faktora za stavljanje ovog područja pod zaštitu davne 1968 godine (vidi naredno poglavlje).

¹⁵ Shodno važećem Programu privremenih objekata u zoni Morskog dobra za period 2019.-2023.god.

¹⁶ Ova odredba ne važi za hotelska kupališta, na kojima je dozvoljeno postavljanje plažnog mobilijara na cijeloj površini plaže.

Fauna – Faunistički resursi kopna su siromašni, ali se među vrstama sriječuju one koje su rijetke, endemične i zaštićene. Tome je doprinijela isprekidanost funkcionalno-ekoloških veza preostalih prirodnih cjelina samog područja i njegovog zaleđa. Zbog položaja putne (Jadranska magistrala) i željezničke infrastrukture, kao i zbog velike izgrađenosti u zonama ka Sutomoru i Baru / Šušnju, samo zaštićeno područje ne izgrađuje značajnije funkcionalno-ekološke veze sa svojim širim okruženjem

Staništa - Od stanišnih tipova značajnih za zaštitu, značajni su Natura i EUNIS stanišni tipovi dobre (B) i slabe (C) reprezentativnosti, i to: a) **EUNIS –B2.2** Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa poktivenošću vegetacijom manje od 10% i b) **Natura 1240** – Mediteranske stjenovite obale obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium*, **9540** - Mediteranske šume primorskih borova i **9290** - Šume čempresa (*Acero-Cupression*) slabe reprezentativnosti (C) do administrativne granice Morskog dobra. Ocjena stanja navedenih staništa, pojedinačno, data je u prethodno okviru potpoglavlja 3.2.1.), iz koje proizilazi sumarna ocjena da je značajan dio kopnenih staništa koja se predlažu za uključivanje u zaštićeno područje u dobrom stanju očuvanosti. Suštinsko svojstvo ovog zaštićenog područja vezano je za: 1. Reprezentativnost prirodnih staništa vrsta *Crithmum maritimum* i *Statice cosyrensis* na kopnu i morske trave *Posidonia oceanica* u moru, koji su značajni primerci biljnog sveta i 2. Atraktivnost i integralnost, odnosno funkcionalno jedinstvo zaštićenog prirodnog dobra sa neposrednom okolinom kojoj predmetno zaštićeno prirodno dobro daje atraktivna i prepoznatljiva pejzažna obeležja.

Ocjena stanja potencijala pejzaža data je prethodno, u potpoglavlju za pejzaž.

Morski biodiverzitet

Prirodne vrednosti za zaštitu u moru: reprezentativna staništa zaštićene biljne vrste morske trave *Posidonia oceanica* u morskom obalnom pojasu od obale do dubine od 30 m.

Na Žukotrljici naselja morske trave posidonije (*Posidonia oceanica*) su vrlo malo zastupljena na istraživanoj lokaciji. U sjevernom dijelu istraživanog područja su konstatovana samo mozaična naselja na potezu od 4 do 9m dubine. Gustina naselja posidonije na 4m dubine je bila 699 izdanaka/m². Prema klasifikaciji UNEP-RAC/SPA (2011) ova gustina karakteriše livadu srednje gustine. Donji limit naselja nije nađen u istraživanom području jer se naselje produžava u dubljem dijelu. Gornji limit koji se nalazi na 2-4m je u velikom dijelu degradiran. Na mrtvim rizomima razvijen je oskudni obraštaj gdje je najbrojnija bila *Dictyota dichotoma*, a mjestimično je bilo i morske trave *Cymodocea nodosa* koja se takođe razvijala mjestimično i na pješčanoj podlozi. Uglavnom su naselja ove morske trave veoma oskudna, netipično razvijena i praktično svedena na ukupno oko 20m².

Na području Žukotrljice *Paracentrotus lividus* je bio brojna vrsta na kamenito-stjenovitoj podlozi u jednom dijelu podmorja

Od morskih krastavaca koji su zaštićeni nacionalnim rješenjem bila je prisutna vrsta *Holothuria tubulosa*. Na istraženom području je zabilježeno 8 jedinki tako da nije određivana gustina populacije. Takođe, za palasture (*Pinna nobilis*) konstatovana je samo jedna vrsta pa se ne može govoriti u mjerenju populacije.

Opšta ocjena stanja područja, njegovih resursa i mogućnosti valorizacije

Dosadašnja saznanja o prirodnim vrijednostima područja, resursima vezanim za njegove pojedine odlike/osobnosti ukazuju da je područje Ratca sa Žukotrljicom koji se predlaže za stavljanje pod zaštitu u dobrom stanju, s nivoom izvornosti njegovih prirodnih vrijednosti koji opravdano omogućava ustanovljavanje zaštićenog područja u kome će se štiti prioritarno vrste koje su značajni za zaštitu.

Vrijednost Spomenika prirode ocijenjena je i u kontekstu potencijala za razvoj opštih funkcija ovog područja kao zaštićenog. Opšte funkcije su naučna, kulturna, obrazovno-vaspitna, estetska, rekreativna i turistička. Na osnovu izvršene analize konstatovanih vrijednosti i funkcija zaštite, utvrđen je visok stepen međusobne zavisnosti i uslovljenosti elemenata prostora koji se predlaže za zaštitu.

6.8. Ugroženost područja i problemi zaštite prirode

Prirodne resurse, kao i prirodne i estetske vrijednosti zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ mogu biti ugrožene u slučaju stihijskog, neplanskog i nekontrolisanog razvoja većeg broja ljudskih aktivnosti. Novembra 2008. godine Crna Gora je ratifikovala Evropsku Konvenciju o Predelima koja se bavi prirodnim, ruralnim, urbanim i preurbanim područjima, uključujući kopno, kopnene vode i morska područja. Konvencija prepoznaje značaj predela kao nosioca kvaliteta života. Ovim se država obavezala da sprovodi očuvanje predela kroz instrumente za njihovu zaštitu, upravljanja i planiranja.

Osnovni problemi na prostoru zaštićenog prirodnog dobra Ratac sa Žukotrlicom su: devastacija mediteranske vegetacije, devastacija prirodnih plaža i zauzimanje (izgradnja) obalnog pojasa.

Strategijom razvoja identifikovanih tipova predjela treba dati naglasak na očuvanju i zaštiti prirodnih predjela i elemenata kulturnog predjela uz nužno sadejstvo sa razvojnim aktivnostima, zasnovanim na principima održivog razvoja, koje neće ugroziti osnovni karakter predjela.

U cilju zaštite autentične slike područja i njegovog identiteta, neophodno je da se prilikom svih intervencija u prostoru, kroz efikasne mjere planiranja i pozitivne mjere korišćenja zemljišta, što više očuvaju prirodni ekosistemi, geomorfološki oblici i karakteristični elementi kulturnog pejzaža. U tom kontekstu, neophodno je sprovoditi sljedeće aktivnosti:

- zaštita površina pod makijom, maslinjaka i šumskih kultura
- očuvanje karaktera prirodnih plaža
- očuvanje prirodne konfiguracije terena i karakterističnih vizura
- sanacija devastiranih i degradiranih površina putem planskog pošumljavanja i ozelenjavanja uz poštovanje karaktera predjela (koristiti autohtone biljne vrste kao i odomaćene četinarske vrste koje su dio kulturnog pejzaža)
- racionalno korišćenje već zauzetog prostora, ograničavanje zauzimanja novih prostora i korišćenje očuvanih prostora uz minimum intervencija.

Ugroženost geoloških resursa - klizišta

Rt / manje poluostvo Ratac, u cjelini, izgrađuju, uglavnom stijenske mase koje, po starosti pripadaju tercijaru i kvartaru. *Tercijalne* tvorevine registovane su, kao izdanak, samo na jednom relativnom malom lokalitetu ispod zadnjih kuća naselja „Zlatna obala“. To su klasične stijene gornjeg eocena predstavljene glincima, laporcima i pješčarima, a rjeđe i drugim litostratigrafskim članovima. Fliš se pojavljuje ispod relativno moćnog kompleksa brečastih stijena i proteže se u pravcu Sutomora. Između „vidikovca“ i zidina manastira, na zapadnoj obali rta Ratac, otkriveni su izdanci tankoslojevitih, pločastih i laporovitih krečnjaka sa proslojcima glinaca, koji vjerovatno, takođe pripadaju klastičnoj faciji eocenskog fliša. Iznad ovih krečnjaka takođe se nalazi relativno moćan sloj brečastih stijena.

Kvartaru pripadaju moćne naslage deluvijalnih i poluvijalnih breča sastavljenih, uglavnom, od komada krečnjaka. Ove breče obično se nalaze preko slojeva fliša i dosižežu, kao što je to slučaj na poluostrvu Ratac do same morske obale. Kako su po sastavu pretežno karobatnog porijekla, to je vezivo pojedinih nezaboljenih komada krečnjaka takođe karbonatno a mjestimično i glinovito. Iz ovog razloga u ovim brečama sriječemo, kako blokove krečnjaka većih dimenzija, tako sitnu drobinu, zbog čega se, po krupnoći, karakterišu heterogenom granulacijom.

Po geološkom sastavu na rtu Ratac dominiraju stijene pukotinske i intergranularne poroznosti, dobre vodopropusnosti radi čega su breče ovog područja jako podložne eroziji (erodibilna svojstva breča) pa se stvaraju jaruge ili otkidanja pojedinih brečastih blokova.

U inženjersko-geološkom pogledu stijenske mase poluostrva Ratac pripadaju, uglavnom, krutim i relativno dobro vezanim stijenama. Ovo se posebno odnosi na jako moćnu krečnjačku breču koja ima dominantno učešće, dok su klastična facija eocenskog fliša može svrstati u relativno labavo vezane stijene. Međutim, eocenski fliš, zbog ovog pojavljivanja, na vrlo ograničenom prostoru, nema bitnih uticaja na ukupnu stabilnost terena.

Breče na većim nagibima ba području Ratac nisu stabilna podloga za gradnju. Brojni su primjeri nestabilnih padina duž poluostrva Ratac i to ba u stijenama izgrađenih od krečnjačkih breča. Pored uticaja spoljašnjih sila, pojavi otkidanja i smicanja pojedinih blokova izgrađenih od krečnjačkih breča, u mnogome doprinose i endogeni procesi, posebno kada znamo da se radi o terenu sa čestim seizmičkim pokretima

koji, zahvaljujući neotektonici i krutoćii brečastih blokova, u mnogome pospješuju procese odronjavanja i kidanja.

Prilikom geološkog kartiranja obale poluostrva Ratac (Republički zavod za zaštitu prirode 1988 godine) izdvojeni su i na karti (vidi Kartu zaštite prirode, autori M. Vučković i R. Mahailović u Prilogu br 3)) ograničeni djelovi padina sa skoro vertikalnim odsjecima, koji su najčešće, ocijenjeni kao nestabilna geološka sredina. Na djelovima poluostrva gdje, u breči, preovlađuju veći blokovi krečnjaka, prisutna su i kidanja i odronjavanja terna, ali je padina rta Ratac relativno stabilnija. Ovakav primjer srijećemo upravo ispod zidina manastira mada su, i ovdje evidentni djelovi i zidina manastira koji su, zajedno sa osnovnom stijenom, otkinuti i premješteni do same obalne linije. Na južnoj strani poluostrva Ratac tj. idući od zidina manastira Ratac prema sjevero-istoku, padina je relativno mirnija, ali se takođe može naglasiti da je nestabilna i sa blokovima, koji su prvenstveno radom morskih talasa, podlokani. Međutim, baš na ovom dijelu poluostrva nagibi padina su nešto blaži tako da je, spiranjem terena sa viših kota, omogućeno formiranje šljunkovito-kamenitih obala pogodnih za uređenje kao plaže.

Krajni sjevero-istočni dio terena karakteriše se vrlo strmom padinom koja je zahvaćena jarugama. Ovaj dio obale izgrađuje, pored brečaste komponente, i sitna drobina bogata crvenicom ili drugim glinovitim materijalom, zbog čega dolazi do spiranja i jaružanja. Veći blokovi breča odvaljeni su i premješteni do morske obale, zbog čega ovaj dio terena čine skoro neprohodnim.

Ugrožavanje ostalih prirodnih resursa

Zbog svog malog značaja za zaštitu u okviru zaštićenog prirodnog dobra, stanje ostalih prirodnih resursa (mineralne sirovine, voda i sl) nije procjenjivano. Na primjer, na predmetnom terenu *nema mineralnih sirovina* čija bi eksploatacija bila društvena i ekonomski *opravdana* u današnjim okolnostima.

Tri glavna područja ljudskih aktivnosti su veoma bitna za predmetno zaštićeno područje i njegovo neposredno okruženje:

- Očuvanje prirodnih vrijednosti i potencijala zaštićenog područja - najočigledniji primeri devastacije u ovom području su gubitak i fragmentacija staništa murave (*Posidonia oceanica*), prstaca (*Lithophaga lithophaga*, Slika 22), zatim krivolov i razni vidovi zagađenja sa kopna i mora (otpadne vode, đubre, buka, čamci, sezonski turisti).
- Transport zagađujućih supstanci i sedimenata - celokupna kanalizaciona mreža svih objekata u području je usmerena ka gradskoj kanalizaciji, ali je istovremeno uočeno odsustvo organizovanog uklanjanja smeća sa plaže (izuzetak hotel „Zlatna obala”) i zelenog pojasa zaleđa. Nasipanje plaža (Slika 23), razbijanje priobalnog stenja i betoniranje obale najprisutniji su na plaži „Zlatna obala” i „Mali Ratac”. Značajan uticaj na ove dve plaže imaju i konstantne morske struje, koje ispuste iz sutorske kanalizacije nanose na zapadnu stranu Ratca, dok je istočna strana (prema barskom zalivu) daleko manje izložena ovom uticaju.
- Vodni režim - Efekti plime i oseke, kao i sezonske oscilacije u dotoku vode za ovo područje nisu od većeg značaja, ali ne treba zanemariti dva slatkovodna sliva koja izlaze na šljunak plaže „Malog Ratca” i plaže „Zlatna obala” (povećani dotok slatke vode može biti važan faktor povlačenja livada *Posidonia oceanica*). Na ovim plažama je takođe prisutno i redovno nekontrolisano uklanjanje i spaljivanje u predsezoni obalnih naslaga odumrlog lišća *Posidonia oceanica* (tzv. „banquette”), koje je u izričitoj suprotnosti sa preporučenim merama očuvanja ekosistema, kao i smanjena obalnih efekata erozije radom morskih talasa.

Slika 22. *Lithophaga lithophaga*

Slika 23. Nasipanje plaže Malog Ratca i uništavanje priobalja

Ugrožavajući faktori za životnu sredinu mora i obale zaštićenog područja:

- izgradnja na obali
- ribarske aktivnosti (korišćenje kočarskih mreža za dno, korišćenje eksploziva, krivolov)
- sidrenja manjih brodova ('preoravanje' peščanog dna, kidanje morskih biljaka sa korenom, uništavanje lišća i rizoma)
- antropogeno uznemiravanje (veliki broj kupača i turista u letnjoj sezoni)
- smeće (zagađenje otpatcima od turista, neadekvatno uklanjanje smeća sa kopna, a sa plaža nikako)
- zagađenja: otpadne vode, vazдушna, hemijska, zvučna, svetlosna i sva ostala uzrokovana antropogenim aktivnostima
- geološki procesi - klizišta

Od magistralnog puta i pruge u neposrednoj blizini mora prolazeći kroz zaštićeno područje Ratac, voz prolazi najbliže moru na celoj pruži Bar-Beograd, gde ulazi/izlazi iz tunela i svaki put zviždi.

Otpadne vode - Uz obalnu liniju se nalaze naselja koja u ljetnjoj turističkoj sezoni nekoliko puta povećavaju broj stanovnika u odnosu na ostali dio godine. Velike količine otpadnih voda iz ugostiteljskih objekata završavaju u more i sa sobom donose ogromne količine nutrijenata što dovodi do narušavanja biološke ravnoteže u morskom ekosistemu. Otpadne vode mogu imati posebno negativan uticaj na staništa *Posidonia oceanica* zbog smanjenje providnosti vode. Takođe, zbog hranljivih čestica koje sadrže otpadne vode podstiče se razvoj planktonskih organizama što redukuje mogućnost prodora svjetlosti pa samim tim i direktno utiče na livade morske trave u smislu mogućnosti vršenja fotosinteze a i u smislu nivoa prisustva kiseonika u vodi. To direktno utiče ne samo na morsku travu, već i na druge organizme vezane za ta staništa.

Invazivne vrste su generalno sve veći problem a na ovom području su konstatovane samo jedna vrsta unesene alge i to *Caulerpa cylindracea*. Detaljnog monitoringa ove vrste nema, ali se one svuda gdje dospiju ponašaju kao korov na morskom dnu i prekrivaju autohtone vrste mijenjajući sastav bentosa i brzinu sedimentacije. *Caulerpa cylindracea* konstatovana je na lokaciji Žukotrlica. Ova invazivna vrsta pokriva autohtone vrste. Treba napomenuti da se uglavnom nije radilo o previše gustim naseljima kaulerpe i uglavnom je bila u "stolonima" sa malo "listića-bobica".

Na predmetnom području neophodno je vršiti monitoring invazivnih vrsta i preduzeti mjere za suzbijanje njihovog širenja i ugrožavanja autohtonog biodiverziteta.

Nelegalna gradnja - Negativni antropogeni uticaji na predmetno područje ogledaju se kroz nelegalnu i neprikladnu gradnju koja je prisutna na predmetnom području. Proces ovakve gradnje povlači za sobom suštinske izmjene prirodnih i pejzažnih vrijednosti datog područja te značajan pritisak na more u smislu njegovog zagađenja usljed otpadnog materijala koji se javlja prilikom gradnje i neregulisane kanalizacione mreže zbog činjenice da navedeni objekti nijesu priključeni na komunalnu infrastrukturu. Potrebno je zaustaviti dalju gradnju na ovaj način, a dokumentima prostornog uređenja definisati uslove gradnje unutar zaštićenog područja prirode i zaštitnog pojasa, sa naglaskom na važnost očuvanja tradicionalne arhitekture i korišćenja tradicionalnih materijala, te uklapanje objekata u ambijentalne vrijednosti ovog područja. U kopnenom dijelu postoji trend povećanja uticaja litorizacije

obale, posebno od manjih turističkih objekata. Postoje divlje plaže i neuređena kupališta – geoprostor se fizički prilagođava tim aktivnostima.

Turizam, a pogotovo ljetnji je na ovom području veoma intenzivan. To je glavni razlog zbog kojeg je zauzet veliki dio plaža i to naravno generiše sve ostale pritiske koje povlači turizam.

Širenje naselja i izgradnja objekata za potrebe turizma na površinama sa prirodnim habitatima - U pitanju su objekti koji se najčešće bespravno dograđuju i grade usljed čega se direktno uništavaju prirodni habitati kako na kopnu (zauzimanjem i trajnom degradacijom plodnog zemljišta, zagađivanjem raznim vrstama otpada u toku izgradnje i nakon korišćenja istih) tako i mora (zagađivanjem štetnim i opasnim materijama prvenstveno iz kanizacionih/otpadnih voda tih objekata, čvrstog otpada i drugih izvora zagađenja), pa se sami tim povećava rizik i po zdravlje ljudi koji žive na tim prostorima.

Pod okruženjem se u smislu pritiska/uticaja na zaštićeno područje smatra zaštitni pojas zaštićenog područja u kojoj se prepoznaju uobičajeni *pritisici vezani za razvoj*, i to:

- izgradnja građevinskih objekata u funkciji razvoja (turizma)
- izgradnja objekata tehničke, a naročito saobraćajne (putne) infrastrukture
- obavljanje privrednih aktivnosti: turizam i dr
- iskorišćavanje prirodnih resursa, uključujući i predione (pejzažne) potencijale

Takođe, neophodno je adekvatno riješiti tretman i ispušt otpadnih voda na način da iste ne proizvode negativan uticaj na biodiverzitet i staništa u moru. Izgradnja platformi, brana, lučke infrastrukture takođe može imati negativan uticaj na morski ekosistem posebno na staništa morske trave *Posidonia oceanica*. Uticaj se najviše ogleda u poremećaju kretanja distribucije sedimenata prouzrokovanom izgradnjom različite infrastrukture i ogleda se ili u hipersedimentaciji ili eroziji što u oba slučaja ima negativan uticaj na rast i razvoj livada morske trave.

Klimatske promjene za sada ne uzrokuju veliki uticaj na projektno područje, ali se u skladu sa globalnim otopljanjem može očekivati prije svega veći broj morskih termofilnih vrsta koje mogu izazivati promjene u sastavu ekosistema i u lancima ishrane. Slična situacija se može očekivati i na kopnu.

Požari predstavljaju veliku opasnost po vegetaciju i uopšte po prirodna staništa na ovom području. Osim neposrednog uništavanja vegetacije, požari dugo vremena ostavljaju ogoljene manje ili veće površine, koje teško ponovo obrastaju. U mediteranskom regionu opasnost od požara postoji tokom cijele godine, međutim, ljetnji mjeseci su visoko rizični. Ljetnji period je po pravilu sušan sa dugim periodima bez padavina, a i sklop vegetacije je gušći. To se dobrim dijelom podudara i sa značajnim povećanjem frekvencije ljudi. Jednom izazvan požar se teško lokalizuje i još teže gasi. Zato je neophodno mnogo pažnje i predostrožnosti da bi se izbjegli uslovi za pojavu požara. Nažalost, požari su često prouzrokovani nemarnošću ljudi, a nisu rijetki ni slučajevi namjernog paljenja. Požari su uništili dio vegetacije na zaštićeno područje Ratac sa Žukotrlicom predstavljaju i potencijalnu opasnost za obalno područje. Za morske organizme požari nemaju direktnog uticaja. U smislu efikasnije zaštite od požara neophodno je uspostaviti redovno nadgledanje i blagovremeno reagovanje, te obezbijediti sistem za efikasno suzbijanje požara kao i raditi na edukaciji lokalnog stanovništva o prevenciji od požara.

Pošumljavanje neautohtonim biljnim vrstama nije izraženo i uglavnom se odnosi na gajenje nekih vrsta za potrebe hortikulture.

Geološki procesi – klizišta - Rt / manje poluostvo Ratac, u cjelini, izgrađuju, uglavnom stijenske mase koje, po starosti pripadaju tercijaru i kvartaru. *Tercijalne* tvorevine registovane su, kao izdanak, samo na jednom relativnom malom lokalitetu ispod zadnjih kuća naselja „Zlatna obala“. To su klasične stijene gornjeg eocena predstavljene glincima, laporcima i pješčarima, a rjeđe i drugim litostratigrafskim članovima. Fliš se pojavljuje ispod relativno moćnog kompleksa brečastih stijena i proteže se u pravcu Sutomora. Između „vidikovca“ i zidina manastira, na zapadnoj obali rta Ratac, otkriveni su izdanci tankoslojevitih, pločastih i laporovitih krečnjaka sa proslojcima glinaca, koji vjerovatno, takođe pripadaju klastičnoj faciji eocenskog fliša. Iznad ovih krečnjaka takođe se nalazi relativno moćan sloj brečastih stijena.

Kvartaru pripadaju moćne naslage deluvijalnih i poluvijalnih breča sastavljenih, uglavnom, od komada krečnjaka. Ove breče obično se nalaze preko slojeva fliša i dosižeju, kao što je to slučaj na poluostrvu

Ratac do same morske obale. Kako su po sastavu pretežno karobatnog porijekla, to je vezivo pojedinih nezaboljenih komada krečnjaka takođe karbonatno a mjestimično i glinovito. Iz ovog razloga u ovim brečama srijećemo, kako blokove krečnjaka većih dimenzija, tako sitnu drobinu, zbog čega se, po krupnoći, karakterišu heterogenom granulacijom.

Po geološkom sastavu na rtu Ratac dominiraju stijene pukotinske i intergranularne poroznosti, dobre vodopropusnosti radi čega su breče ovog područja jako podložne eroziji (erodibilna svojstva breča) pa se stvaraju jaruge ili otkidanja pojedinih brečastih blokova.

U inženjersko-geološkom pogledu stijenske mase poluostrva Ratac pripadaju, uglavnom, krutim i relativno dobro vezanim stijenama. Ovo se posebno odnosi na jako moćnu krečnjačku breču koja ima dominantno učešće, dok su klastična facija eocenskog fliša može svrstati u relativno labavo vezane stijene. Međutim, eocenski fliš, zbog ovog pojavljivanja, na vrlo ograničenom prostoru, nema bitnih uticaja na ukupnu stabilnost terena. Breče na većim nagibima ba području Ratac nisu stabilna podloga za gradnju. Brojni su primjeri nestabilnih padina duž poluostrva Ratac i to baš u stijenama izgrađenih od krečnjačkih breča. Pored uticaja spoljašnjih sila, pojavi otkidanja i smicanja pojedinih blokova izgrađenih od krečnjačkih breča, u mnogome doprinose i endogeni procesi, posebno kada znamo da se radi o terenu sa čestim seizmičkim pokretima koji, zahvaljujući neotektonici i krutoći brečastih blokova, u mnogome pospešuju procese odronjavanja i kidanja.

Prilikom geološkog kartiranja obale poluostrva Ratac (Republički zavod za zaštitu prirode 1988 godine) izdvojeni su ograničeni djelovi padina sa skoro vertikalnim odsjecima, koji su najčešće, ocijenjeni kao nestabilna geološka sredina. Na djelovima poluostrva gdje, u breči, preovlađuju veći blokovi krečnjaka, prisutna su i kidanja i odronjavanja terena, ali je padina rta Ratac relativno stabilnija. Ovakav primjer srijećemo upravo ispod zidina manastira mada su, i ovdje evidentni djelovi i zidina manastira koji su, zajedno sa osnovnom stijenom, otkinuti i premješteni do same obalne linije. Na južnoj strani poluostrva Ratac tj. idući od zidina manastira Ratac prema sjevero-istoku, padina je relativno mirnija, ali se takođe može naglasiti da je nestabilna i sa blokovima, koji su prvenstveno radom morskih talasa, podlokani. Međutim, baš na ovom dijelu poluostrva nagibi padina su nešto blaži tako da je, spiranjem terena sa viših kота, omogućeno formiranje šljunkovito-kamenitih obala pogodnih za uređenje kao plaže.

Krajni sjevero-istočni dio terena karakteriše se vrlo strmom padinom koja je zahvaćena jarugama. Ovaj dio obale izgrađuje, pored brečaste komponente, i sitna drobinu bogata crvenicom ili drugim glinovitim materijalom, zbog čega dolazi do spiranja i jaružanja. Veći blokovi breča odvaljeni su i premješteni do morske obale, zbog čega ovaj dio terena čine skoro neprohodnim.

Ostali prirodni resursi - Zbog svog malog značaja za zaštitu u okviru zaštićenog prirodnog dobra, stanje ostalih prirodnih resursa (mineralne sirovine, voda i sl) nije procjenjivano. Na primjer, na predmetnom terenu *nema mineralnih sirovina* čija bi eksploatacija bila društvena i ekonomski opravdana u današnjim okolnostima.

7. KONCEPT ZAŠTITE

Koncept zaštite zaštićenog područje „Ratac sa Žukotrlicom“ temelji se na prirodnim uslovima i zahtjevima zaštite staništa i vrsta kopnenog i morskog dijela zaštićenog područja identifikovanih u okviru poglavlja 3.2. Prostorni raspored sa kartografskim prikazom staništa i vrsta značajnih za zaštitu dat je u Prilogu I ove Studije. Te vrste i staništa nemaju visoke / stroge uslove zaštite koji bi zahtijevali formiranje I zone zaštite tako da se koncept zaštite ovog zaštićenog područja bazira na prostornom izdvajanju u prvom redu najznačajnijih staništa, a potom i vrsta, u II i III zonu zaštite, kako u kopnenom tako i morskog dijela zaštićenog područja.

7.1. Vrednovanje zaštićenog područja

Zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ ima sljedeća obilježja i vrijednosti koja omogućavaju ispunjavanje primjenjivih kriterijuma za njegovo vrednovanje (član 29 Zakona o zaštiti prirode).

Raznolikost

Po strukturi prirodnih vrijednosti, kako morskog i tako i kopnenog dijela, ovo zaštićeno područje integriše brojne obalne i morske prirodne pojave, fenomene i procese koji zahtijevaju njegovu zaštitu kroz zaštitu staništa visoke i dobre reprezentativnosti, i to:

1. U kopnenom dijelu: Natura i EUNIS stanišne tipove dobre reprezentativnosti ali preostale, gradnjom nezauzete prostore sa staništima slabije reprezentativnosti (C) koji se nalaze u zoni Morskog dobra, i to: a) EUNIS stanišni tip B2.2 i b) Natura stanišni tipovi 1240, 9540 i 9290.
2. U morskog dijelu: staništa visoke reprezentativnosti vezana za livade i zajednice morske trave *Posidonia oceanica* koje su prisutne u cijeloj morskog zoni koja se ovom Revizijom predlaže za uključivanje u zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“, a naročito sljedećih stanišnih tipova: G.2.3.1.1., G.3.5. Naselja *posidonije*, G.3.3., G. 3.3.1., G.3.4. i G.3.6..

Integralnost

Zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ omogućava očuvanje integriteta obalne linije u dijelu svog prostornog obuhvata

Ekološka funkcija

U praktičnom značenju ekološka funkcija ovog zaštićenog područja omogućava ostvarivanje rekreativne funkcije park šume na Ratacu. Ova park šuma je u ekološkom smislu okarakterisana kao mozaik stanišnih tipova 9540 - Mediteranske šume primorskih borova i 9290 - Šume čempresa (*Acero-Cupression*)

Kulturno-istorijska funkcija

Ova funkcija je istovremeno i obrazovna, a vezana je za vrijednosti Manastira Ratac koji je kategorizovan kao kulturno dobro od nacionalnog značaja i značajna kulturno – istorijska cjelina.

Očuvanost i ugroženost zaštićenog područja

Stanje očuvanosti zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ je i pored brojnih faktora koji ga ugrožavaju na podnošljivom nivou, ali je značajno oslabljeno izgradnjom u kopnenom dijelu na području Žukotrlice. Uticaji / faktori koji već dovode i/ili mogu da dovedu do *ugroženosti* zaštićenog područja dati su prethodno u okviru poglavlja 6.8.

7.2. Ciljevi zaštite u zaštićenom području

Glavni cilj zaštite u zaštićenom području „Ratac sa Žukotrlicom“ su prirodne vrijednosti kako morskog i tako i kopnenog dijela koje zahtijevaju njegovu zaštitu kroz zaštitu staništa visoke i dobre reprezentativnosti, i to:

1. U kopnenom dijelu: Natura i EUNIS stanišne tipove dobre reprezentativnosti ali preostale, gradnjom nezauzete prostore sa staništima slabije reprezentativnosti (C) koji se nalaze u zoni Morskog dobra, i to: a) EUNIS –B2.2 Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa poktivenošću vegetacijom manje od 10% i b) Natura 1240 – Mediteranske stjenovite obale obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium*, 9540 - Mediteranske šume primorskih borova i 9290 - Šume čempresa (*Acero-Cupression*).
2. U morskog dijelu: staništa visoke reprezentativnosti vezana za livade morske trave *Posidonia oceanica* koje su prisutne u cijeloj morskog zoni koja se ovom Revizijom predlaže za uključivanje u zaštićeno

područje „Ratac sa Žukotrlicom“, a naročito sljedećih stanišnih tipova: G.2.3.1.1. Facijes s naslagama mrtvog lišća vrste *Posidonia oceanica* i drugih morskih cvjetnica, G.3.5. Naselja posidonije, G.3.3. Infralitoralni krupni pijesci s više ili manje mulja, G. 3.3.1. Infralitoralni krupni pijesci i sitni šljunci pod uticajem talasa, G.3.4. Infralitoralno kamenje i šljunci, G.3.6. Infralitoralna čvrsta dna i stijene.

Iz uslova / zahtjeva zaštite navedenih stanišnih tipova proističe predloženi koncept zaštite zaštićenog područja, naročito prostorni obuhvat, odnosno granice zaštićenog područja i režimi, odnosno zone zaštite.

7.3. Razvrstavanje i kategorizacija zaštićenog područja

Razvrstavanje i kategorizacija zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ su određeni primjenom propisanih kriterijuma za vrednovanje zaštićenih prirodnih dobara (član 29 Zakona o zaštiti prirode) na prethodno identifikovane prirodne vrijednosti i utvrđeno stanje prirodnih vrijednosti ovog zaštićenog područja.

U vezi sa tim, konstatovano je da su prirodne vrijednosti zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ obezbjedile ispunjavanje sljedećih propisanih kriterijuma: (i) raznolikost, (ii) integralnost, (iii) ekološka funkcija, (iv) kulturno-istorijska funkcija i (v) očuvanost (i ugroženost) zaštićenog područja (vidi poglavlje 7.1. Vrednovanje zaštićenog područja)

7.3.1. Vrsta zaštićenog područja

Na osnovu prethodno opisanog stanja prirodnih vrijednosti i zahtijevanih uslova zaštite zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ za koje je prethodno, Rješenjem o zaštiti objekata prirode br. 01-959 od 12.12.1968. godine bilo utvrđeno da to područje ima svojstvo zaštićenog objekta prirode kao „**Rezervat prirodnog predjela**“, ovom Studijom revizije se shodno predloženom konceptu ovo zaštićeno područje razvrsta kao „**Spomenik prirode**“. Određivanje vrste zaštićenog područja „Spomenik prirode“ za predmetno zaštićeno područje, proitiče, dodatno i zbog ispunjenosti zakonom propisanih uslova za razvrstavanje zaštićenih područja, i to:

- (a) Ispunjenost zakonom propisane definicije za vrstu zaštićenih područja „Spomenik prirode“ (član 25 Zakona o zaštiti prirode) koja glasi: „Spomenik prirode je područje kopna ili mora, odnosno kopna i mora u kojem se nalazi jedan ili više prirodnih ili prirodno-kulturnih oblika, koji imaju ekološku, naučnu, estetsku, kulturnu ili obrazovnu vrijednost. Spomenik prirode može biti na prirodnom, poluprirodnom ili antropogenom području.“
- (b) Ispunjenost uslova za direktan upis u *Centralni registar zaštićenih područja i područja pod preventivnom zaštitom*, shodno odredbama iz člana 115 Zakona o zaštiti prirode („Službeni list CG”, broj 54/16), da sva (ranije) upisana zaštićena područja kao „Rezervat prirodnog predjela“ budu upisana kao „**Spomenik prirode**“.

7.3.2. Kategorija zaštićenog područja

Prijedlog kategorije zaštite zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ je određen u skladu odredbama iz članova 29 i 30 Zakona o zaštiti prirode, odnosno na osnovu kriterijumima vrednovanja i postupku kategorizacije zaštićenih prirodnih dobara.

Analizom kriterijuma za vrednovanje (poglavlje 7.1.) i uslova koji su Zakonom propisani za pojedine kategorije zaštićenih područja (član 30 Zakona o zaštiti prirode), utvrđeno je da zaštićeno područje „Ratac sa Žukotrlicom“ ima vrijednosti koje su značajne i za čiju zaštitu je nadležna Opština Bar, čime su se stekli uslovi da se to zaštićeno područje razvrsta / kategoriše u **IV kategoriju zaštićenih područja**.

Za IV kategoriju zaštićenih područja su u članu 30, stav 1, alineja 5 Zakona o zaštiti prirode propisani sljedeći uslovi za razvrstavanje / kategorizaciju u IV kategoriji zaštićenih područja:

„zaštićeno područje kategorije IV u koju spadaju područja u kojima su zaštićene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva i njihova staništa i kojima se upravlja radi njihove zaštite“

7.3.3. Kategorija zaštićenog područja prema klasifikaciji IUCN-a

Prethodno, u okviru poglavlja 2.6., dato je objašnjenje o uslovima i ispunjenosti IUCN-ovih kriterijuma za kategorizaciju zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ u odgovarajuću kategoriju upravljanja, po

IUCN-ovoj kategorizaciji (klasifikaciji).

U skladu sa glavnim ciljem zaštite ovog zaštićenog područja koji je definisan u okviru potpoglavlja 7.2. (prirodne vrijednosti morskog i kopnenog dijela zaštićenog područja koje zahtijevaju njegovu zaštitu kroz zaštitu staništa visoke i dobre reprezentativnosti), utvrđena je odgovarajuća kategorija upravljanja ovim zaštićenim područjem, prema IUCN-ovoj klasifikaciji, a to je **Kategorija upravljanja IV** (Category IV: Habitat/species management area) (vidi PAG 021 strana 19-20.).

7.4. Opis granice zaštićenog područja

Prethodno, u okviru poglavlja 2.10.1.2. dat je opis granice zaštićenog područja, koji se ponavlja na ovom mjestu radi daljeg lakšeg korišćenja (Odluka o proglašenju) i upoređenja sa odredbama iz narednih poglavlja ove Studije revizije.

Granica zaštićenog područja „Ratac sa Žukotrlicom“ počinje sa obalne linije na južnoj strani hotelskog kompleksa Zlatna obala, od tačke sa koordinatama 6588296, 4665103 na zapadnoj graničnoj liniji katastarske parcele 2517/1u KO Sutomore, odakle granica presijecajući k.p. 2517/1 KO Sutomore izlazi na tromeđu k.p. 2517/1, 2413/10, 2520/1 sve u KO Sutomore, odakle granica nastavlja u pravcu jugoistoka, sjeveroistočnom graničnom linijom k.p. 2520/1 KO Sutomore do tromeđe k.p. 2520/1,2542/1, 2413/9 i 2415/1 odakle granica oštro skreće jugozapada i juga istočnom graničnom linijom k.p. 2520/1 (Park šuma Ratac) u KO Sutomore do tromeđe k.p. 2520/1, 2523 (makadamski put), 2542/1 (jadranska magistrala) sve u KO Sutomore, do tačke sa koordinatama 6588701,4664784 na graničnoj liniji između 2542/1 (jadranska magistrala) i 2529/4 obje u KO Sutomore, odakle granica prelazi do granične linije zapadne ivice jedranske magistrale na tački sa koordinatama 6588707, 4664783 pa dalje preko tačke sa koordinatama 6588719, 4664770 dolazi do međnog biljega između KO Sutomore i KO Novi Bar koja ima koordinate 6588720, 4664768 i od nje nastavlja u pravcu jugo istoka zapadnom graničnom linijom jadranske magistrale preko tačaka sa sljedećim koordinatama 6588730, 4664760; 6588738, 4664749; 6588757, 4664719; 6588757, 46644718; 6588764, 46644708; 6588773, 4664697; 6588775, 4664694; 6588782, 4664686; 6588792, 4664676 odakle nastavlja u pravcu jugoistoka zapadnom i južnom graničnom linijom jadranske magistrale u okviru k.p. 6448/1 u KO. Novi Bar, do tačke sa koordinatama 6589857,4663950 gdje granica oštro skreće u pravcu jugozapada do tačke sa koordinatama 6589854, 4663946 na sjeveroistočnom kraju k.p. 3466/4 da bi granica potom nastavila u pravcu jugozapada istočnom graničnom linijom 3466/4 do njenog južnog kraja – tačke sa koordinatama 6589835, 4663918 odakle granica nastavlja u pravcu jugozapada presijecajući k.p. 3466/1 i 3447/1 tako da granica izlazi na obalnu liniju na tački sa koordinatama 6589828, 4663902 sa koje granica nastavlja u pravcu jugozapada i zapada morskim akvatorijumom do tačke sa koordinatama 6589233, 4663616 koja je udaljena od obale 513 m i na kojoj se granica lomi i ide u pravcu sjeverozapada preko tačaka sa koordinatama 6588579,4663961; 6588274, 4664198; 6587743, 4664408 i 6587572, 4665176 odakle granica oštro skreće u pravcu istoka do polazne tačke granične linije zaštićenog područja na k.p. 2517/1 na obalnoj liniji na tački sa koordinatama 6588296, 46645103.

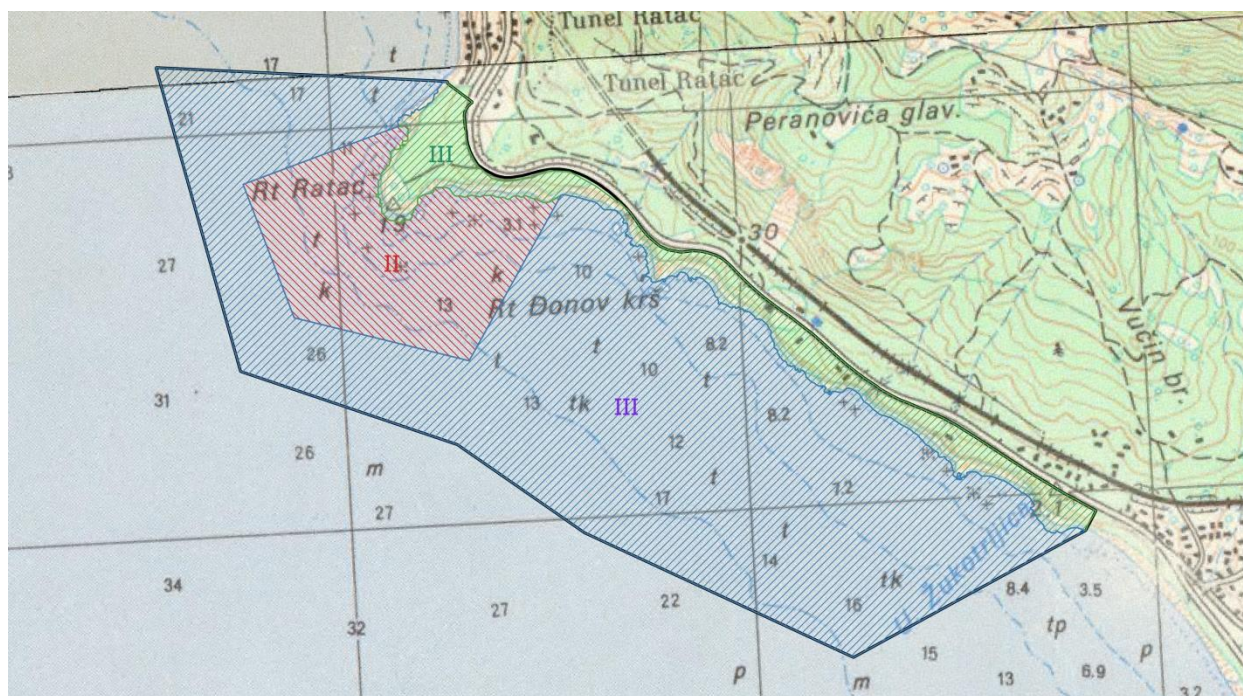
Dužina granice zaštićenog područja iznosi: **6022 m**.

Površina zaštićenog područja iznosi: **1551803 m² 155,18 ha**

7.5. Režimi i zone zaštite

Uslovi za utvrđivanje režima i zona zaštite koji su propisani u okviru člana 31 Zakona o zaštiti prirode, primjenjeni su u odnosu na uslove i zahtjeve zaštite glavnog cilja zaštite (staništa visoke i dobre reprezentativnosti) koja ne zahtijeva previše visoke / stroge uslove zaštite¹⁷.

Shodno navedenim uslovima primjene propisanih režima i zona zaštite u okviru zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ izdvojiće se zona sa režimom zaštite II stepena koja prostorno treba da obuhvati lokalni areal rasprostranjenja staništa visoke i dobre reprezentativnosti naselja i staništa morske trave *Posidonia oceanica* u morskome dijelu zaštićenog područja. Ostali djelovi zaštićenog područja su izdvojeni u zone (morsku i kopnenu) sa režimom zaštite III stepena (vidi kartu granica i zona zaštite dolje).

Slika 24. Karta granica i zona zaštite Spomenika prirode „Ratac sa Žukotrlicom na TK 1: 25.000

¹⁷ Vidi detalje na

(i) Annex I: natural habitat types of community interest whose conservation requires the designation of special areas of conservation na linku <https://eunis.eea.europa.eu/references/2324/habitats>

(ii) Reports under article 17 of Habitats Directive, Report for Habitat type 1240 Vegetated sea cliffs of the Mediterranean coasts with endemic *Limonium* spp. na linku <https://forum.eionet.europa.eu/habitat-art17report/library/2007-2012-reporting/factsheets/habitats/coastal-habitats/1240-vegetated-sea-cliffs-mediterranean-coasts/download/en/1/1240-vegetated-sea-cliffs-of-the-mediterranean-coasts-.pdf>

(iii) European Commission 2008: Management of Natura 2000 habitats. 1120 **Posidonia* beds (*Posidonia oceanica*), str 8 i 20, dostupno na linku https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/habitats/pdf/1120_Posidonia_beds.pdf

(iv) RAC/SPA 2012: Protection and conservation of *Posidonia oceanica*, poglavlja 3 i 19, dostupno na linku https://www.rac-spa.org/sites/default/files/doc_vegetation/ramoge_en.pdf

7.5.1. Režim zaštite II stepena- aktivna zaštita

Aktivni režim zaštite, koji se u prostornom obuhvatu primjenjuje u okviru zone zaštite II, sprovodi se na zaštićenom području u kome su djelimično izmijenjene osobine prirodnih staništa ali ne do nivoa da ugrožavaju njihov ekološki značaj, uključujući vrijedne predjele i objekte geonasljeđa. Kako je prethodno navedeno, prostorni obuhvat zone zaštite II integriše lokalne areale rasprostranjenja staništa visoke i dobre reprezentativnosti koja su vezana za naselja i staništa morske trave *Posidonia oceanica* u akvatorijumu ispred rta Ratac.

Shodno tome, granica zone sa režimom zaštite II stepena (= II zona zaštite) počinje na obalnoj liniji ispod park šume Ratac na rtu sa sjeverne strane male pjeskovite plaže sa tačke sa koordinatama 6588169, 4664998 odakle granica krećući se u pravcu juga i istoka prati obalnu liniju zapadnom graničnim linijama k.p. 2517/1, 2518, 2520/1 2531 sve u KO. Sutomore do tačke sa koordinatama 6588565, 4664806 sa koje granica oštro skreće u pravcu jugozapada i morskim akvatorijumom dolazi do tačke sa koordinatama 6588314, 4664405 koja je udaljena 414 m od morske obale i od nje granica skreće u pravcu zapada i sjevera preko tačaka sa koordinatama 6587884, 4664535; 6587774, 4664874 na kojoj granica oštro skreće u pravcu sjevero istoka do polazne tačke granične linije druge zone zaštite na obalnoj liniji na tački sa koordinatama 6588169, 4664998.

Dužina granice II zone zaštite iznosi: **2562 m**.

Površina II zone zaštite iznosi: **251558 m² ; 25,16 ha; 16,21%**.

7.5.2. Režim zaštite III stepena - održivo korišćenje

U zoni zaštite III sa režimom održivog korišćenja mogu se: sprovoditi intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja zaštićenog područja; razvijati naselja i prateća infrastruktura u mjeri u kojoj se ne izaziva narušavanje osnovnih vrijednosti područja; vršiti radovi na uređenju objekata kulturno-istorijskog nasljeđa i tradicionalne gradnje; sprovoditi očuvanja tradicionalnih djelatnosti lokalnog stanovništva; selektivno i ograničeno koristiti prirodni resursi

Zona sa režimom zaštite III stepena (= III zona zaštite) ima 2 cjeline koje su izdvojene u (i) kopnenom i (ii) morskom dijelu zaštićenog područja

Granica zone sa režimom zaštite III stepena (= III zona zaštite) u morskom dijelu / cjelini zaštićenog područja počinje sa obalne linije na južnoj strani hotelskog kompleksa Zlatna obala, od tačke sa koordinatama 6588296, 4665103 na zapadnoj graničnoj liniji katastarske parcele 2517/1u KO Sutomore, odakle granica prateći obalnu liniju na zapadnoj graničnoj liniji k.p. 2517/1 KO Sutomore dolazi do isturenog rta sa sjeverne strane male pjeskovite plaže, gdje sa tačke sa koordinatama 6588169, 4664998 granica skreće morskim putem u pravcu zapada do tačke u moru koja je od prethodno navedenog rta udaljena 414 m a ima koordinate 6587774, 4664874, odakle granica oštro skreće morskim putem u pravcu juga pa potom jugoistoka preko tačaka sa koordinatama 6587884, 4664535; 6588314, 4664405 da bi granica potom oštro krenula u pravcu sjeveroistoka prema kopnu, t.j. obalnoj liniji do tačke sa koordinatama 6588565, 4664806 na kojoj granica oštro skreće u pravcu jugoistoka obalnom linijom prateći jugozapadne granične linije katastarskih parcela 2531 i 2485 obje u KO Sutomore i 3447/1 KO Novi Bar sve do tačke sa koordinatama 6589828, 4663902 na kojoj granica oštro skreće u pravcu jugozapada i zapada morskim akvatorijumom do tačke sa koordinatama 6589233, 4663616 koja je udaljena od obale 513 m i na kojoj se granica lomi i ide u pravcu sjeverozapada preko tačaka sa koordinatama 6588579,4663961; 6588274, 4664198; 6587743, 4664408 i 6587572, 4665176 odakle granica oštro skreće u pravcu istoka do polazne tačke granične linije morskog dijela / cjeline III zone zaštite na k.p. 2517/1 na obalnoj liniji na tački sa koordinatama 6588296, 46645103.

Granica zone sa režimom zaštite III stepena (= III zona zaštite) u kopnenom dijelu / cjelini zaštićenog područja počinje sa obalne linije na južnoj strani hotelskog kompleksa Zlatna obala, od tačke sa koordinatama 6588296, 4665103 na zapadnoj graničnoj liniji katastarske parcele 2517/1u KO Sutomore, odakle granica presijecajući k.p. 2517/1 KO Sutomore izlazi na tromeđu k.p. 2517/1, 2413/10, 2520/1 sve u KO Sutomore, odakle granica nastavlja u pravcu jugoistoka, sjeverositočnom graničnom linijom k.p. 2520/1 KO Sutomore do tromeđe k.p. 2520/1,2542/1, 2413/9 i 2415/1 odakle granica oštro skreće

jugozapada i juga istočnom graničnom linijom k.p.2520/1 (Park šuma Ratac) u KO Sutomore do tromede k.p. 2520/1,2523(makadamski put), 2542/1 (jadranska magistrala) sve u KO Sutomore, do tačke sa koordinatama 6588701,4664784 na graničnoj liniji između 2542/1 (jadranska magistrala) i 2529/4 obje u KO Sutomore, odakle granica prelazi do granične linije zapadne ivice jedranske magistrale na tački sa koordinatama 6588707, 4664783 pa dalje preko tačke sa koordinatama 6588719, 4664770 dolazi do međnog biljega između KO Sutomore i KO Novi Bar koja ima koordinate 6588720, 4664768 i od nje nastavlja u pravcu jugo istoka zapadnom graničnom linijom jadranske magistrale preko tačaka sa sljedećim koordinatama 6588730, 4664760; 6588738, 4664749; 6588757, 4664719; 6588757, 46644718; 6588764, 46644708; 6588773, 4664697; 6588775, 4664694; 6588782, 4664686; 6588792, 4664676 odakle nastavlja u pravcu jugoistoka zapadnom i južnom graničnom linijom jadranske magistrale u okviru k.p. 6448/1 u KO. Novi Bar, do tačke sa koordinatama 6589857,4663950 gdje granica oštro skreće u pravcu jugozapada do tačke sa koordinatama 6589854, 4663946 na sjeveroistočnom kraju k.p. 3466/4 da bi granica potom nastavila u pravcu jugozapada istočnom graničnom linijom 3466/4 do njenog južnog kraja – tačke sa koordinatama 6589835, 4663918 odakle granica nastavlja u pravcu jugozapada presijecajući k.p. 3466/1 i 3447/1 tako da granica izlazi na obalnu liniju na tački sa koordinatama 6589828, 4663902 sa koje granica nastavlja obalnom linijom u pravcu sjeverozapada i sjevera prateći jugozapadne granične linije katastarskih parcela 3447/1 KO Novi Bar, 2485, 2531, 2520/1, 2571 i 2517/1 sve u KO Sutomore do polazne tačke granične linije kopnenog dijela / cjeline III zone zaštite na k.p. 2517/1 na obalnoj liniji na tački sa koordinatama 6588296, 4664510.

Dužina granice morske cjeline III zone zaštite iznosi: **7887 m.**

Površina morske cjeline III zone zaštite iznosi: **1133291 m² ; 113,33 ha; 73,03 %.**

Dužina granice kopnene cjeline III zone zaštite iznosi: **5342 m.**

Površina kopnene cjeline III zone zaštite iznosi: **164706 m² ; 16,47 ha; 10,61 %**

Ukupna dužina granica (morske i kopnene cjeline) III zone zaštite iznosi: **13229 m.**

Ukupna površina (morske i kopnene) cjeline III zone zaštite iznosi: **1297997 m² ;129,80 ha; 83,64%**

8. SMJERNICE I USLOVI ZAŠTITE PRIRODE U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU

8.1. Opšte smjernice zaštite i očuvanja zaštićenog područja

Za zaštitu zaštićenog područja Spomenik prirode „„Ratac sa Žukotrlicom““ treba primjenjivati i sljedeće **opšte smjernice i uslove** zaštite i očuvanja tog zaštićenog područja:

- a. opšte uslove, zabrane i ograničenja koji su utvrđeni u odgovarajućim: (i) *propisima*: Zakon o životnoj sredini, Zakon o vodama, Zakon o zaštiti vazduha, Zakon o upravljanju otpadom, Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu i dr, (ii) *prostorno-planskim dokumentima* višeg reda - Prostornim planom Crne Gore, Prostornim planom posebne namjene za Obalno područje Crne Gore, (iii) *sektorskim politikama, strategijama, programima i planovima* u kojima su utvrđeni uslovi, zabrane i ograničenja vezani za zonu zahvata predmetnih planova (Nacionalnom strategijom održivog razvoja, Nacionalnom strategijom biodiverziteta sa Akcionim planom, Nacionalnom strategijom integralnog upravljanja obalnim područjem Crne Gore) kao i lokalnim - opštinskim strateškim i planskim dokumentima ([Strateški plan razvoja opštine Bar](#), Prostorno-urbanistički plan opštine Bar i drugi lokalni planski dokumenti sa njihovim Strateškim procjenama uticaja na životnu sredinu).
- b. opšte uslove, zabrane i ograničenja koji su utvrđeni u Zakonu o zaštiti prirode u pogledu:
 - planiranja održivog korišćenja prostora i prirodnih resursa (član 15, stav 3) (zabranjeno je korišćenje prostora i prirodnih resursa i dobara na način kojim se prouzrokuje trajno narušavanje biološke raznovrsnosti);
 - zaštite biološke, geološke i predione raznovrsnosti (član 3, stav 1, alineja 4-7) (usklađivanje ljudskih aktivnosti, ekonomskih i društvenih razvojnih planova, programa i projekata sa održivim korišćenjem obnovljivih i racionalnim korišćenjem neobnovljivih prirodnih vrijednosti i resursa, radi njihovog trajnog očuvanja; sprečavanje aktivnosti sa štetnim uticajem na prirodu koje su posljedica linearne zavisnosti ekonomskog rasta i upotrebe prirodnih resursa;
 - mjera zaštite i očuvanja prirode (član 14) (zaštita prirodnih dobara; održivo korišćenje prirodnih resursa, prirodnih dobara i kontrola njihovog korišćenja; očuvanje područja ekološke mreže; sprovođenje dokumenata zaštite prirode u skladu sa članom 10 Zakona o zaštiti prirode; ublažavanje štetnih posljedica prirodnih katastrofa, štetnih posljedica izazvanih aktivnostima u prirodi i korišćenjem prirodnih dobara; sprovođenje podsticajnih mjera za zaštitu i očuvanje prirodnih dobara;
 - **izbjegavanje oštećenja** prirode (član 16, stav 1 i 2 Zakona o zaštiti prirode Sl.C.G. broj 54/16.18/19) (djelatnosti, radnje i aktivnosti u prirodi planiraju se na način da se izbjegnu ili na najmanju mjeru svede ugrožavanje i oštećenje prirode; pravno i fizičko lice koje koristi prirodne resurse i dobra dužno je da djelatnosti, radnje i aktivnosti obavlja na način kojim se izbjegava oštećenje prirode ili svede na najmanju mjeru) kao i **zabrana oštećenja zaštićenog područja** (člana 39, stav 2) (zabranjeno je korišćenje zaštićenih područja na način koji prouzrokuje: - oštećenje zemljišta i gubitak njegove prirodne plodnosti; - oštećenje površinskih ili podzemnih geoloških, hidrogeoloških i geomorfoloških vrijednosti; - oštećenje morskih zaštićenih područja; - osiromašenje prirodnog fonda divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva; - smanjenje biološke i predione raznovrsnosti; - zagađivanje ili ugrožavanje podzemnih i površinskih voda)
 - **sprječavanje**, odnosno ublažavanja **negativnih uticaja** od objekata, radnji, aktivnosti i djelatnosti na zaštićeno područje **iz zaštitnog pojasa** (član 31, stav 8), kao što su: otpadne vode, čvrsti otpad, invazivne vrste, nelegalna gradnja, turizam, spiranje pesticida, herbicida i drugih hemikalija, požari, pošumljavanje neautohtonim biljnim vrstama i dr.
 - zaštite i očuvanja zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva (član 89, stav 4) (zaštićene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva štite se na način kojim se postiže ili održava njihov povoljan status očuvanosti).

8.2. Posebne smjernice očuvanja zaštićenog područja

U cilju sprečavanja negativnih posljedica od rješenja u prostornim i razvojnim planovima i projektima, na ovo zaštićeno područje, primjenjivaće se sljedeći **posebne smjernice i uslovi očuvanja zaštićenog područja**, odnosno zabrane i ograničenja koji su vezani za planiranje – izbor lokacija i definisanje vrsta i kapaciteta trajnih i privremenih građevinskih objekata u zoni zaštićenog područja i njegovom okruženju (zaštitni pojas), a odnose se na:

- **Izbor mikro lokacija** novih građevinskih objekata **van zone zaštićenog područja**, uzimajući u obzir osjetljivost morskih ali i obalnih staništa na (fizičko) oštećenje podloge, poštujući granice i zone zaštite zaštićenog područja,
- **(Ne)dozvoljenu gradnju** objekata **u zaštitnom pojasu** koji zbog svojih karakteristika (način izgradnje, vrsta, veličina/kapacitet, tehnologija i sl) mogu da oštete (fizički, zagadivanjem i sl) ili imaju posredan negativan uticaj na prirodne vrijednosti zaštićenog područja,
- Izbjegavanje lociranja novih privremenih objekata koji **zagaduju** okolinu pored stalnih i povremenih vodenih tokova, odnosno lokacija koje su hidrološki povezane sa zaštićenim područjem.

8.2.1.1. Smjernice za upravljanje ključnim vrstama i staništima

Imajući u vidu uslove i zahtjeve zaštite koji su vezani za glavne ciljeve zaštite¹⁸ u zaštićenom području (vidi poglavlje 7.2.) za upravljanje ključnim vrstama i staništima su pored opštih i posebnih smjernica očuvanja zaštićenog područja (vidi poglavlja 8.1. i 8.2.) Upravljač zaštićenim područjem treba da sprovodi i monitoring – **praćenje stanja** ključnih morskih i obalnih habitata i vrsta – ciljeva zaštite datih u poglavlju 7.2.

8.2.1.2. Smjernice za privredne djelatnosti

U zaštićenom području Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ od privrednih djelatnosti razvijen je **turizam** (vidi poglavlja 6.3. i 6.7.) čiji dalji (nekontrolisani) razvoj treba smanjiti i zaustaviti u (očuvanim prirodnim) zonama kopnenog / obalnog dijela zaštićenog područja, naročito primjenom opštih i posebnih smjernica očuvanja zaštićenog područja (vidi poglavlja 8.1. i 8.2.).

Ribarstvo kao tradicionalna privredna djelatnost obavljaju se u morskome dijelu zaštićenog područja. Na ovom prostoru izlov vrše ribari koji dolaze iz opštine Bar. Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede ukupan broj izdatih ribolovnih dozvola za privredni ribolov za opštinu Bar je 32. U postojećim uslovima, izdate ribolovne dozvole važe za “cjelokupno” teritorijalno more Crne Gore. Prema dostupnim saznanjima dužina brodova sa licencom se kreće obično do 10 m LOA. Najproduktivnija sezona za ribolov na ovom području je jesen i proljeće, dok se prosječni broj pogodnih ribolovnih dana/godišnje kreće između 150-220. Većina ribara sezonski koristi posebne ribolovne alate. Tokom ljeta, a posebno u julu i avgustu, ribolovne aktivnosti su ograničene velikim brojem plovila za rekreaciju koji prolaze područjem, koji stvaraju buku i ometaju ribolov. Tokom zime broj pogodnih ribolovnih dana je obično smanjen zbog vremenskih uslova. Na području zaštićenog područja postoje brojne komercijalne vrste riba. Ribarsku flotu

¹⁸ ¹⁸ Vidi detalje na

(i) Annex I: natural habitat types of community interest whose conservation requires the designation of special areas of conservation na linku <https://eunis.eea.europa.eu/references/2324/habitats>

(ii) Reports under article 17 of Habitats Directive, Report for Habitat type 1240 Vegetated sea cliffs of the Mediterranean coasts with endemic Limonium spp. na linku <https://forum.eionet.europa.eu/habitat-art17report/library/2007-2012-reporting/factsheets/habitats/coastal-habitats/1240-vegetated-sea-cliffs-mediterranean-coasts/download/en/1/1240-vegetated-sea-cliffs-of-the-mediterranean-coasts-.pdf>

(iii) European Commission 2008: Management of Natura 2000 habitats. 1120 *Posidonia beds (Posidonion oceanicae), str 8 i 20, dostupno na linku

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/habitats/pdf/1120_Posidonia_beds.pdf

(iv) RAC/SPA 2012: Protection and conservation of Posidonia oceanica, poglavlja 3 i 19, dostupno na linku https://www.rac-spa.org/sites/default/files/doc_vegetation/ramoge_en.pdf

čine mali brodovi (maksimalno 8 m dužine sa malim motorima do 50 KS) koji mogu biti privezani u Luci Bar. Raspon djelovanja ovih brodova je manji od 2-3 nautičke milje u prosjeku. Generalno, sektor ribarstva je nedovoljno razvijen i priobalnog je karaktera. U većini slučajeva, ribolovne aktivnosti su vezane za vremenske uslove na moru, prvenstveno uslijed nesigurnosti i zastarjelosti ribolovne flote. Zbog nedostatak dovoljno preciznih podataka o stanju ribljih zajednica predloženo je sprovođenje novih i ciljanih istraživanjima o stanju ribljih zajednica ovog područja, posebno ekonomski važnih vrsta (vidi poglavlje 6.6.). Dosadašnje istraživanja su pokazala da su i na ovom području mogu očekivati vrste riba koje su karakteristične za Mediteran, odnosno Jadran.

8.2.1.3. Smjernice za održivi razvoj

Pored zaštite prirodnih vrijednosti, u zaštićenom području Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ lokalnoj zajednici treba pružiti određene mogućnosti za sticanje prihoda i rast životnog standarda, naročito kroz **razvoj održivih vidova turizma**. Održivi turizam u zaštićenim područjima naročito podržava i promoviše Evropska Federacija Nacionalnih i parkova prirode - [Europarc Federation](#). Ipak, bilo koji vid turizma uključuje i ekonomske aktivnosti koje mogu negativno uticati na prirodne vrijednosti zaštićenog područja (izgradnja infrastrukture, zagađenje, prevelik broj posjetioca i dr), pa iste treba ograničiti kroz primjenu opštih i posebnih smjernica očuvanja zaštićenog područja (vidi poglavlja 8.1. i 8.2.).

Prema Konvenciji o biodiverzitetu, koncept održivog razvoja podrazumijeva „korišćenje komponenti biodiverziteta na način i u obimu koji ne vodi ka dugoročnom smanjenju biodiverziteta, održavajući na taj način njegov potencijal radi zadovoljenja potreba i težnji sadašnjih i budućih generacija“.

Kao preporuka za realizaciju budućih aktivnosti nameće se potreba intenzivne komunikacije i saradnje između upravljača i relevantnih institucija, među kojima su, osim nadležnih organa lokalne samouprave, prepoznate naučne institucije, predstavnici lokalnog stanovništva, udruženja ribara, turističke organizacije, udruženja poljoprivrednih proizvođača, pčelara i dr.

Radi efikasnije zaštite i upravljanja Spomenikom prirode „Ratac sa Žukotrlicom“, a u vezi sa važećim propisima i smjericama IUCN-a i dr. organizacija neophodno je:

- obezbjeđivanje osnovnih najrelevantnijih podataka o stanju pojedinačnih parametara prirodne i kulturne baštine kao neophodne stručne osnove za funkcionisanje efikasnog sistema zaštite i donošenje dugoročnog razvojnog koncepta;
- definisanje mjera zaštite i uređenja šumskih i drugih ekosistema;
- definisanje donošenja neophodnih i obavezujućih stručnih i naučnih stavova u odnosu na zaštitu, unapređivanje i valorizaciju raznorodnih ekosistema;
- unapređivanje i zaštita biodiverziteta u skladu sa mjerama integralne i aktivne zaštite prirode;
- usmjeravanje aktivnosti na zaštiti lovne, ribolovne i ukupne faune shodno uzgojnim mjerama i važećim zakonskim propisima;
- izrada programa za valorizaciju prostora kroz sprovođenje raznovrsnih rekreativnih, edukativnih, obrazovnih i drugih aktivnosti u okviru parka kao što su: podvodne / ronilačke staze za interpretaciju prirodnih vrijednosti, pješačenje, logorište, istraživačke stanice, biciklizam, izvidjačke i goranske aktivnosti, paraglajding itd.;
- izrada programa obilježavanja granica parka i zona sa posebnim režimom i strogim režimom zaštite;
- izgradnja i uređenje informativno-kontrolnih punktova, tabli, bilborda i dr. sadržaja na ulazima i najpodesnijim mjestima na kopnu i moru. Realizacija ovoga programa predviđa utvrđivanje lokacije i izgradnju prikladnog punkta kao kontrolne i ulazne kapije u okviru parka sa pratećim turističkim, kulturnim i drugim sadržajima.

8.3. Smjernice upravljanja i zaštite u okviru zona zaštite (režima zaštite)

Zbog mogućih pritisaka (izgradnja, razvoj turizma...), zaštitu zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ treba sprovoditi integralno i **sveobuhvatno**, naročito bez **gubljenja njegovih prirodnih djelova** i sprovođenja radnji, aktivnosti i djelatnosti koje bi mogle da dovedu do njegovog **oštećenja**, shodno odredbama iz člana 39, stav 2 Zakona o zaštiti prirode, koje glase:

Zabranjeno je korišćenje zaštićenih područja na način koji prouzrokuje:

- oštećenje zemljišta i gubitak njegove prirodne plodnosti;
- oštećenje površinskih ili podzemnih geoloških, hidrogeoloških i geomorfoloških vrijednosti;
- oštećenje morskih zaštićenih područja;
- osiromašenje prirodnog fonda divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva;
- smanjenje biološke i predione raznovrsnosti;
- zagađivanje ili ugrožavanje podzemnih i površinskih voda.

Dakle, u zaštićenom području Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ **mog**u se obavljati one radnje, aktivnosti i djelatnosti koje neće dovesti do oštećenja tog zaštićenog područja.

Preventivna zaštita i očuvanje zaštićenog područja od njegovog oštećenja postiže se primjenom prethodno navedenih smjernica i uslova zaštite i očuvanja zaštićenog područja pri izradi programa i planova razvoja¹⁹. U skladu sa odredbama iz člana 40 Zakona o zaštiti prirode, radnje, aktivnosti i djelatnosti u zaštićenim područjima, koje ne podliježu procjeni uticaja na životnu sredinu u skladu sa posebnim propisima, ocjeni prihvatljivosti, koje nijesu utvrđene planom upravljanja, mogu se vršiti na osnovu dozvole organa uprave – Agencije za zaštitu životne sredine. Ta dozvola se izdaje na osnovu zahtjeva koji sadrži: opis lokacije u zaštićenom području na kojoj se planira obavljanje radnji, aktivnosti i djelatnosti; namjenu planiranih radnji, aktivnosti i djelatnosti; vrijeme trajanja radnji, aktivnosti i djelatnosti.

Dozvola se izdaje na osnovu prethodno urađene stručne ocjene o uticaju planiranih radnji, aktivnosti i djelatnosti na zaštićeno područje. Radi stručne ocjene da li planirane radnje, aktivnosti i djelatnosti mogu dovesti do oštećenja zaštićenog područja Agencija može formirati stručnu komisiju (iz reda zaposlenih u Agenciji ili drugih, odgovarajućih stručnih lica van Agencije (troškove rada komisije snosi podnosilac zahtjeva)).

U gore navedenim odredbama Zakona o zaštiti prirode utvrđena je norma „oštećenje zaštićenog područja“ za koju nije propisano bilo kakvo izuzeće, pa se ista mora jednako i dosljedno primjenjivati u svim slučajevima (zahtjevima) pa i onim koji su vezani za zonu zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“.

Zakon o zaštiti prirode nije propisao detaljno vrste ili tipove projekata, odnosno radnji, aktivnosti i djelatnosti koje se mogu obavljati u zaštićenom području ili njegovim zonama i režimima zaštite.

Pošto u Crnoj Gori nema iskustva sa vrstama/tipovima dozvoljenih, odnosno nedozvoljenih projekata u zaštićenim područjima kao što je Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“, isti se unaprijed mogu samo načelno prepoznati.

8.3.1 Zabranjene i dozvoljene aktivnosti u okviru II stepena zaštite

U dijelu zaštićenog područja sa režimom zaštite II stepena (**II zona zaštite**) sprovodiće se aktivna zaštita, koja podrazumijeva moguće intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja stanja zaštićenog područja; kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, bez posljedica na primarne vrijednosti prirodnih staništa, populacija i ekosistema.

Dozvoljene aktivnosti pod režimom zaštite II stepena su:

- privredni i sportsko rekreativni ribolov plutajućim parangalima i udičarskim alatima koji nemaju dodir sa morskim dnom i ne oštećuju vrste i staništa na morskom dnu, a u skladu sa uslovima izdatim u ribolovnim dozvolama, dajući prednost nosiocima dozvola za privredni ribolov;
- postavljanje i korišćenje podvodnih ronilačkih staza za interpretaciju prirode – maksimalno dvije staze u izdvojenim djelovima II zone zaštite koji će se odrediti na osnovu odgovarajuće stručne osnove;
- kontrolisana naučna istraživanja i praćenje prirodnih procesa;
- kontrolisana posjeta u obrazovne, rekreativne i turističke svrhe, isključivo u dijelu II zone zaštite koji će se odrediti na osnovu odgovarajuće stručne osnove;

¹⁹ Odnosi se na strategije, prostorni planovi, planovi postavljanja objekata privremenog karaktera, planovi i programi upravljanja i korišćenja prirodnih resursa (rudarstvo, energetika, saobraćaj, pomorstvo, vodoprivreda, poljoprivreda, šumarstvo, lovstvo, ribarstvo, turizam i drugim djelatnostima koje mogu imati uticaja na prirodu).

- zaštitne, sanacione i druge neophodne mjere za potrebe zaštite područja;
- sprovođenje posebnih interventnih mjera na zaštiti morskog ekosistema.

Zabranjene aktivnosti pod režimom zaštite II stepena su:

- ribolov, izuzev ribolova plutajućim parangalima i udičarskim alatima koji nemaju dodir sa morskim dnom i ne oštećuju vrste i staništa na morskom dnu, a u skladu sa uslovima izdatim u ribolovnim dozvolama, dajući prednost nosiocima dozvola za privredni ribolov;
- korišćenje prirodnih resursa;
- sidrenje plovila;
- kretanje plovila na motorni pogon brzinom većom od deset čvorova, osim službenih plovila upravljača i nadležnih službi za kontrolu aktivnosti na moru;
- marikultura;
- postavljanje ili izgradnja objekata;
- promjena namjene površina;
- rastjerivanje, hvatanje, uznemiravanje i ubijanje životinjskih i biljnih vrsta;
- naseljavanje alohtonih i invazivnih vrsta;
- preduzimanje radova koji bi mogli da dovedu do oštećenja vrsta i staništa i arheoloških vrijednosti;
- upotreba materija koje mogu da ugroze vitalnost i temeljne prirodne vrijednosti morskog ekosistema;
- slučajno ili namjerno odlaganje ili odbacivanje komunalnog i bilo kog drugog otpada;
- oštećenje podmorskih geoloških i geomorfoloških vrijednosti;
- osiromašenje prirodnog fonda divljih vrsta;
- zagađenje ili ugrožavanje mora.

8.3.2 Zabranjene i dozvoljene aktivnosti u okviru III stepena zaštite (**III zona zaštite**)

U zoni zaštite III sa režimom održivog korišćenja mogu se: sprovoditi intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja zaštićenog područja; razvijati naselja i prateća infrastruktura u mjeri u kojoj se ne izaziva narušavanje osnovnih vrijednosti područja; vršiti radovi na uređenju objekata kulturno-istorijskog nasljeđa i tradicionalne gradnje; sprovoditi očuvanja tradicionalnih djelatnosti lokalnog stanovništva; selektivno i ograničeno koristiti prirodni resursi.

Dozvoljene aktivnosti pod režimom zaštite III stepena su:

- privredni i sportsko-rekreativni ribolov, u skladu sa propisima koji regulišu morsko ribarstvo, do sticanja uslova za uvođenje ograničenja, zasnovanih na naučnim podacima ciljanog istraživanja resursa ribarstva u zaštićenom području koja će se definisati u planu upravljanja zaštićenog područja, ribolovnim dozvolama i propisima za oblast morskog ribarstva;
- kretanje i zaustavljanje plovila na motorni pogon;
- uređenje i korišćenje pješačkih i rekreativnih staza na kopnu;
- kontrolisano postavljanje i izgradnja jednog avanturističkog parka, jedne uzletne i jedne sletne tačke (zone) za paraglajding;
- intervencije radi restauracije, revitalizacije i unaprjeđenja zaštićenog područja;
- naučna istraživanja i praćenje prirodnih procesa;
- sprovođenje zaštitnih i sanacionih mjera;
- interventne mjere na zaštiti ekosistema u slučaju elementarnih nepogoda i udesa.

Zabranjene aktivnosti pod režimom zaštite III stepena su:

- postavljanje ili izgradnja objekata koji zagađuju, oštećuju ili ugrožavaju morski i obalni ekosistem, prirodna staništa i vrste;
- promjena namjene površina;

- rastjerivanje, hvatanje, uznemiravanje i ubijanje životinjskih vrsta;
- naseljavanje alohtonih vrsta.

9. UPRAVLJANJE I FINANSIRANJE ZAŠTIĆENIM PODRUČJEM

9.1. Međunarodna i nacionalna prava i obaveze upravljača.

Upravljač zaštićenim područjem je Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ ima prava i sprovodi obaveze u skladu sa važećim crnogorskim propisima.

Određivanje upravljača i regulisanje pitanja upravljanja u Aktu o proglašenju

Rješenjem o zaštiti objekata prirode br. 01-959 od 12.12.1968. godine, utvrđeno je da zaštićeno područje Ratac sa Žukotrlicom“ ima svojstvo zaštićenog objekta prirode kao rezervat prirodnog predjela.

Polazeći, od odredbi člana 115 Zakona o zaštiti prirode, kojim je utvrđeno da će se, zaštićena područja koja su do stupanja na snagu ovog zakona upisana u registar kao - rezervat prirodnog predjela, upisati kao spomenik prirode, to je nesporno da zaštićeno područje Ratac sa Žukotrlicom“, shodno važećem Zakonu o zaštiti prirode, ima status – spomenika prirode, i kao takav treba da bude upisan u Centralni registar zaštićenih područja i područja pod preventivnom zaštitom.

Na osnovu svih nalaza iz ove Studije revizije Opština Bar, kao nadležna treba da se donese akt o zaštiti koji treba da glasi: „**Odluka o određivanju granica, statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“**“. Ostale ključne promjene u statusu zaštite ovog zaštićenog područja su prostorne granice zaštićenog područja sa zonama i režimima zaštite; kategorija, vrsta, katastarske parcele, kao i smjernice zaštite, očuvanja i unaprjeđenja biodiverziteta zaštićenog područja.

Predlagач navedenog Akta o zaštiti (Vlada Crne Gore i Ministarstvo nadležno za upravne poslove u oblasti zaštite prirode – Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera), u skladu sa zakonom u obavezi je da o Prijedlogu akta – Odluke obavijesti javnost, te da obezbijedi uvid u Studiju revizije i Prijedlog akta, kao i da organizuje javnu raspravu, te da u pisanoj formi obavijesti vlasnike nepokretnosti o namjeri stavljanja pod zaštitu područja i omogućiti uvid u studiju revizije, ukoliko takvih vlasnika ima u zoni zaštićenog područja.

Nakon sprovedenog postupka (javne rasprave) u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti prirode, predlagач **će akt** - Odluku o određivanju granica, statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog područja **uputiti na usvajanje Vladi Crne Gore** (član 34, stav 5), s obzirom na to da se radi o morskome zaštićenome području čija teritorija djelimično ili potpuno zalazi u zonu morskog dobra.

Zaštićena područja mogu se koristiti u skladu sa studijom zaštite odnosno prostornim planom posebne namjene, planom upravljanja zaštićenog područja i na osnovu dozvola u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode.

Spomenikom prirode „Ratac sa Žukotrlicom“, prema Zakonu o zaštiti prirode, upravlja **upravljač** koji je određen članom 55., stav 5 Zakona o zaštiti prirode – **Javno preduzeće za upravljanje Morskim dobrom Crne Gore**²⁰, kao i gore navedenim aktom – Odlukom o određivanju granica, statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog područja, a isti treba da ispunjava uslove u pogledu kadra, organizacione osposobljenosti za obavljanje poslova zaštite, unaprjeđenja, promovisanja i održivog razvoja zaštićenog područja i područja ekološke mreže.

Upravljač ima obavezu da: pripremi Plan upravljanja, donese godišnji program upravljanja; obezbijedi sprovođenje mjera zaštite; čuva, unapređuje i promovise prirodno dobro; obilježi zaštićeno područje; prati stanje i dostavlja podatke; obavlja druge poslove utvrđene Zakonom o zaštiti prirode.

U sadržaju navedenog akta, radi direktne primjene dijela normi utvrđenih u Zakonu o zaštiti prirode, treba da budu unijeti i sljedeće odredbe:

- (1) da je u Spomeniku prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ zabranjeno korišćenje prirodnih dobara na način koji može prouzrokovati oštećenje tog zaštićenog područja (član 40 Zakona o zaštiti prirode), a naročito aktivnosti datih u okviru poglavlja 8.3.1. i 8.3.2. koje se odnose na:

II zonu zaštite, i to:

²⁰ Zaštićenim područjima, osim nacionalnih parkova, koja se nalaze na području morskog dobra upravlja pravno lice nadležno za upravljanje morskim dobrom.

- ribolov, izuzev ribolova plutajućim parangalima i udičarskim alatima koji nemaju dodir sa morskim dnom i ne oštećuju vrste i staništa na morskom dnu, a u skladu sa uslovima izdatim u ribolovnim dozvolama, dajući prednost nosiocima dozvola za privredni ribolov;
 - korišćenje prirodnih resursa;
 - sidrenje plovila;
 - kretanje plovila na motorni pogon brzinom većom od deset čvorova, osim službenih plovila upravljača i nadležnih službi za kontrolu aktivnosti na moru;
 - marikultura;
 - postavljanje ili izgradnja objekata;
 - promjena namjene površina;
 - rastjerivanje, hvatanje, uznemiravanje i ubijanje životinjskih i biljnih vrsta;
 - naseljavanje alohtonih i invazivnih vrsta;
 - preduzimanje radova koji bi mogli da dovedu do oštećenja vrsta i staništa i arheoloških vrijednosti;
 - upotreba materija koje mogu da ugroze vitalnost i temeljne prirodne vrijednosti morskog ekosistema;
 - slučajno ili namjerno odlaganje ili odbacivanje komunalnog i bilo kog drugog otpada;
 - oštećenje podmorskih geoloških i geomorfoloških vrijednosti;
 - osiromašenje prirodnog fonda divljih vrsta;
 - zagađenje ili ugrožavanje mora i
- III zonu zaštite:
- postavljanje ili izgradnja objekata koji zagađuju, oštećuju ili ugrožavaju morski i obalni ekosistem, prirodna staništa i vrste;
 - promjena namjene površina;
 - rastjerivanje, hvatanje, uznemiravanje i ubijanje životinjskih vrsta;
 - naseljavanje alohtonih vrsta.

- (2) da su pravna i fizička lica dužna da vrše radnje, aktivnosti i djelatnosti u zaštićenom području u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode i Planom upravljanja za Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ koji će se donijeti u roku od 6 mjeseci nakon donošenja akta - - Odluke o određivanju granica, statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog područja;
- (3) da su pravna i fizička lica dužna da za korišćenje Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ plaćaju naknadu upravljaču tog zaštićenog područja, u skladu sa uslovima utvrđenim u članu 60 Zakona o zaštiti prirode, i to za:
- ulazak u zaštićeno područje;
 - pružanje usluga posjetiocima (korišćenje vodiča, kampovanje, i dr);
 - ugostiteljske, prodajne, smještajne i infrastrukturne objekte (privremene objekte, reklame, korišćenje zemljišta za održavanje sportskih, muzičkih i drugih manifestacija);
 - iznajmljivanje i/ili korišćenje objekata i prostorija upravljača;
 - korišćenje imena i znaka Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“;
 - organizovano (grupno i individualno) posmatranje ptica;
 - snimanje igranih i komercijalnih filmova, spotova i reklama;
 - sportsko i rekreativno pješačenje/hiking, iznajmljivanje bicikala, ronilačke i druge pomoćne opreme;
 - kampovanje i boravak u šatorima u zonama određenim za te namjene;
 - sakupljanje, branje i otkup bilja i šumskih plodova;
 - lov divljači;
 - druge radnje, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom.

Nosioci prava na važeću Dozvolu za obavljanje privrednog ribolova ne plaćaju dodatne naknade Upravljaču zaštićenog područja radi izbjegavanja dvostrukog plaćanja naknada za korišćenje prirodnih resursa, t.j.

naknade za dozvole za privredni ribolov, u skladu sa Zakonom o morskome ribarstvu i marikulturi i Odlukom o visini pojedinačne naknade za obavljanje privrednog ribolova i marikulture.

Zakonom je predviđeno da Upravljač zaštićenog prirodnog dobra utvrđuje visinu, način obračuna i plaćanja naknade za gore navedene djelatnosti, uz prethodnu saglasnost Vlade, što treba predvidjeti u aktu o proglašenju ovog zaštićenog područja. Na akt o naknadama za korišćenje zaštićenog prirodnog dobra (Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“) saglasnost treba da da Vlada.

Upravljač će biti dužan da sredstva prikupljena po ovom osnovu koristi za zaštitu, razvoj i unaprjeđivanje zaštićenog prirodnog dobra.

Plan upravljanja zaštićenog područja priprema njegov upravljač, a donosi nadležni organ jedinice lokalne samouprave, uz saglasnost Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i mišljenja Agencije za zaštitu životne sredine.

Planom upravljanja definišu se mjere i aktivnosti zaštite i očuvanja parka prirode koji predstavlja plansku osnovu za upravljanje i korišćenje za ekološke, ekonomske i socijalne namjene.

Plan se donosi za period od pet godina, a priprema ga upravljač.

Plan upravljanja između ostalog sadrži i mjere zaštite, očuvanja, unaprjeđivanja i korišćenja parka prirode; način sprovođenja zaštite, korišćenja i upravljanja; ocjenu stanja; planirane aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih resursa, razvoju i uređenju prostora; prostornu identifikaciju planskih namjena i režima korišćenja zemljišta; oblike saradnje i partnerstva sa lokalnim stanovništvom, vlasnicima i korisnicima nepokretnosti; finansijska sredstva za realizaciju plana upravljanja i dr.

Plan upravljanja treba da definiše i mjere za zaštitu prirodnih vrijednosti identifikovanih ovom Studijom u odnosu na planirani razvoj turizma, valorizacije/korišćenja prostora u zoni zaštićenog područja i njegovom zaštitnom pojasu, uzimajući u obzir polazne osnove date u ovoj Studiji.

Pored obaveznog, zakonom propisanog sadržaja (član 59 Zakona o zaštiti prirode), u Planu upravljanja, definišaće se naročito:

1. mjere za zaštitu morskih i obalnih (kopnenih) staništa i vrsta značajnih za zaštitu, kao i
2. mjere za sprječavanje oštećenja zaštićenog područja radnjama, aktivnostima i djelatnostima kako u okviru njegovih administrativnih granica tako i u zaštitnom pojasu, naročito u pogledu zabrana vezanih za održivo korišćenje prirodnih resursa i dobara na način kojim se prouzrokuje trajno narušavanje biološke raznovrsnosti. Plan upravlja sadrži naročito:

- 1) prikaz prirodnih resursa i korisnika zaštićenog područja;
- 2) ocjenu stanja zaštićenog područja;
- 3) dugoročne ciljeve zaštite i održivog razvoja;
- 4) analizu i ocjenu uslova za ostvarivanje ciljeva zaštite;
- 5) mjere zaštite, očuvanja, upravljanja, unaprjeđivanja i korišćenja zaštićenog područja;
- 6) način sprovođenja zaštite, korišćenja i upravljanja zaštićenim područjem;
- 7) prioritetne aktivnosti na očuvanju, održavanju i monitoringu prirodnih i drugih vrijednosti i segmenata životne sredine;
- 8) prostornu identifikaciju planskih namjena i režima korišćenja zemljišta;
- 9) smjernice za naučno-istraživački rad;
- 10) razvojne smjernice, smjernice i prioritete za zaštitu i očuvanje zaštićenog područja uz uvažavanje potreba lokalnog stanovništva;
- 11) planirane aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih resursa, razvoju i uređenju prostora;
- 12) aktivnosti na promociji i valorizaciji zaštićenog područja;
- 13) način saradnje sa lokalnim stanovništvom, vlasnicima i korisnicima nepokretnosti;
- 14) dinamiku i subjekte realizacije plana upravljanja i način ocjene sprovođenja;
- 15) sredstva potrebna za sprovođenje mjera zaštite i izvore obezbjeđivanja sredstava;
- 16) indikatore praćenja uspješnosti realizacije plana;
- 17) druge elemente od značaja za upravljanje područjem.

Usaglašeni Plan upravljanja donosi (usvaja) Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (čl 58, stav 9 Zakona o zaštiti prirode).

Prije isteka perioda na koji se Plan upravljanja donosi mogu se vršiti njegove izmjene i dopune na način i u postupku koji je propisanom za njegovo donošenje u Zakonu o zaštiti prirode.

Upravljač će proces pripreme Plana upravljanja voditi transparentno i participativno, uz učešće odgovarajućih predstavnika lokalnog stanovništva, ribara, zainteresovanih firmi – investitora, ovlašćenih/nadležnih javnih institucije, nevladinih organizacija i dr, oslanjajući se na IUCN-ove smjernice za upravljanje zaštićenim prirodnim dobrima, posebno onim za kategoriju IV.

Zavisno od unutrašnje organizacije upravljača, u okviru njegovih upravljačkih struktura (upravni odbor, savjet ili sl.) treba da budu uključeni odgovarajući predstavnici lokalnog stanovništva kako bi njihovi interesi bili uzeti u obzir prilikom donošenja odluka za uvođenje/primjenu ograničenja, zabrana ili dozvoljenih radni u predmetnom zaštićenom području.

S obzirom da je rok važenja Plana upravljanja 5 (pet) godina, za njegovo operativno sprovođenje će se za svaku godinu donositi od strane upravljača Godišnji programi upravljanja na koji će se obezbjeđivati saglasnost nadležnog ministarstva. Upravljač će godišnje programe dostavljati Ministarstvu do 30. novembra tekuće godine za narednu godinu, dok će Izvještaje o njihovoj realizaciji dostavljati do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je obavezno da Izvještaje o realizaciji Plana upravljanja za predmetno zaštićeno područje dostavlja Vladi, na osnovu godišnjih programa upravljanja, do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Zakonom je predviđeno da Upravljač zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“, utvrđuje visinu, način obračuna i plaćanja naknade za gore navedene djelatnosti, što treba predvidjeti u aktu - Odluci o određivanju granica, statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog područja.

Upravljač će biti dužan da sredstva prikupljena po ovom osnovu koristi za zaštitu, razvoj i unaprjeđivanje zaštićenog područja.

9.2. Finansijska sredstva potrebna za uspostavljanje zaštićenog područja

U Crnoj Gori za sada nema dobre prakse niti zadovoljavajućeg modela procjene troškova upravljanja zaštićenim područjem i zahtijevanog monitoringa.

Procjena finansijskih sredstava potrebnih za sprovođenje akta - Odluci o određivanju granica, statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ obuhvata proračun troškova upravljanja zaštićenim područjem, početnog opremanja i zahtijevanog monitoringa.

Početne troškove i osnivački kapital treba obezbijediti upravljaču koga odredi Vlada Crne Gore u tom aktu. Za potrebe funkcionisanja potrebno je obezbijediti prostorije za rad, ljudske kapacitete i opremu.

Finansiranje rada upravljača zaštićenim područjima propisano je Zakonom o zaštiti prirode i obezbjeđuje se u skladu sa zakonom, iz:

- vlastitih prihoda Upravljača – Javno preduzeće za upravljanje Morskim dobrom Crne Gore
- Državnog budžeta, u skladu sa godišnjim programima, planovima i projektima u oblasti zaštite prirode;
- naknada za korišćenje zaštićenog prirodnog dobra;
- donacija;
- drugih izvora u skladu sa zakonom.

Obezbjeđivanje sredstava za rad upravljača - Sredstva za rad upravljača obezbjeđuju se shodno Zakonu o zaštiti prirode, odnosno iz sredstava upravljača (JP Morsko Dobro), iz Budžeta Crne Gore, u skladu sa godišnjim programom i planom upravljanja; naknada za korišćenje parka prirode; donacija i drugih izvora u skladu sa zakonom.

Prema Zakonu o zaštiti prirode upravljač zaštićenog područja dužan je da:

- donese godišnji program upravljanja i akt o unutrašnjem redu;
- obezbijedi službu zaštite;
- donese finansijski plan zaštite i razvoja područja;

- donese godišnji plan razvoja i obuke kadrova;
- obezbijedi sprovođenje mjera zaštite prirode u skladu sa ciljevima zaštite, zonama i režimima zaštite;
- čuva, unapređuje i promoviše zaštićeno područje i/ili područja ekološke mreže;
- obilježi zaštićeno područje i/ili područje ekološke mreže;
- osigura nesmetano odvijanje prirodnih procesa i održivog korišćenja zaštićenog područja i/ili područja ekološke mreže;
- prati stanje u zaštićenom području i/ili području ekološke mreže i dostavlja podatke organu uprave.

Za procjenu neophodnih sredstava potrebno je napraviti specifikaciju opreme i sistematizaciju radnih mjesta što će zavisi od aktivnosti koje će upravljac obavljati. Izgradnju kapaciteta treba razvijati postupno u narednom periodu (otprilike 5 godina), pa se na samom početku ne može očekivati da će upravljac u potpunosti moći sopstvenim kapacitetima da odgovori na sve zahtjeve.

Proračun troškova koji je dat u sljedećim tabelama, urađen je veoma aproksimativno i indikativno za jednokratne troškove (obilježavanje djelova zaštićenog područja, nabavka neophodne opreme i dr), i troškove redovnog poslovanja na godišnjem nivou (rukovodeće lice - upravljac, služba zaštite, organizovanje tzv. *low-cost* monitoringa (opšta ocjena stanja, utvrđivanje eventualnih novih pritisaka, i sl)). Jednokratni izdaci odnose se na obilježavanje zaštićenog područja.

Jednokratni troškovi - indikativna procjena

	Jedinica mjere	Jedinična cijena (u EUR)	Ukupno
Obilježavanje i promocija zaštićenog područja			
	2 km na kopnu (stubići)		1.000
Obilježavanje granice zaštićenog područja (stubići, bove) ²¹ .	2,7km na moru (bove)		2.500
Informativne table	2	650	1.300
Izgradnja/postavljanje ekološke-komunalne infrastrukture (klupe, kante za otpad)koja je vezana za uređenje staze za posjetioce	2 klup	150	300
	5 kanti	60	300
Uređenje 1 staze za posjetioce	1 Plan uređenja	500	300
	Uređ. 1 km staze	1.500	1.500
Održavanje infrastrukture za posjetioce	godišnje	5% od vrijednosti	408
Izrada promotivnog materijala i promotivne aktivnosti	materijal godišnje	800	800
	promot.događaji	700	700
Opremanje i nabavka za potrebe zaštite			
Materijal za tehničko opremanje službe i obuka zaštitara	godišnje	2.000	2.000
Održavanje opreme	godišnje	5% od vrijednosti	100
		UKUPNO	12.108

²¹ Obilježavanje granice zaštićenog područja u skladu sa propisima Ministarstva ekologije,prostornog planiranja i urbanizma

Godišnji troškovi - indikativna procjena

Trošak	Jedinica mjere	Jedinična cijena (u EUR)	Ukupno
Upravljač - rukovodilac Službe zaštite (12 mjeseci)¹⁾	1	655	7.860
Služba zaštite			
Izvršioци na poslovima zaštite – (čuvari/nadzornici/zaštitari) (12 mjeseci) ²⁾	2	524	12.576
Izvršioци na administrativnim i stručnim poslovima (12 mjeseci)	1	720	8.640
Troškovi goriva			1.000
Usluge održavanja čistoće	godišnje	1.000	1.000
Monitoring zaštićenog područja u Morskom dobru			
Po programu za vrste / staništa morskog dijela zaštićenih područja	5 radni dan na terenu ⁶⁾	167	835
Po programu za vrste / staništa kopnenog dijela zaštićenih područja	1 radna dana na terenu ⁷⁾	167	167
Režijski troškovi⁸⁾			500
		UKUPNO	32.578

10. POSLJEDICE KOJE ĆE PROISTEĆI ZAŠTITOM PODRUČJA

Predthodno izložena Revizija zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ imaće sljedeće *direktne posljedice*:

Donošenje Odluke o određivanju granica, statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ - Kao što je na to ukazano u prethodnim poglavljima, Vlada Crne Gore je obavezna da u Aktu o proglašenju (Odluci o određivanju granica, statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“) odredi upravljača koji će biti zadužen za direktno upravljanje predmetnim zaštićenim područjem, koji je već i zakonom definisan (član 55, stav 5) kao pravno lice nadležno za upravljanje morskim dobrom, odnosno Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore iz Budve. Pored odredbi vezanih za formiranje upravljača, u navedenom Aktu / Odluci će biti utvrđeni (i) Uslovi i mjere zaštite za predmetno zaštićeno područje (vidi poglavlje VII. 2.) shodno odredbama iz čl 32, stav 2, alineja 6 Zakona o zaštiti prirode, (eventualne) (ii) naknade za njegovo korišćenje (čl. 60 Zakona o zaštiti prirode), kao i (eventualne) (iii) naknade vlasnicima nepokretnosti vezane za zabrane i ograničenja i raspolaganja nepokretnostima (član 67 Zakona o zaštiti prirode) koje zbog državnog vlasništva nad nepokretnostima u zaštićenom području nijesu prepoznate u ovoj Studiji zaštite. Zbog **privatnog vlasništva** nad dijelom nepokretnosti u zaštićenom području Vlada ima obavezu da sprovede javnu raspravu kroz koju će obavjesti vlasnike nepokretnosti u zaštićenom području o uslovima korišćenja i ograničenjima.

Upravljač - Javno preduzeće za upravljanje Morskim dobrom Crne Gore iz Budve će biti dužno da organizuje službu zaštite (Operativna upravljačka struktura – operativna jedinica – služba zaštite). Sačinjavaće je čuvari zaštićenog područja (član 103 Zakona o zaštiti prirode).

Izmjena prostorno-planske dokumentacije – Prostorno-planska i sa njom vezana projektna dokumentacija koja se odnosi na Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ biće izmijenjena, shodno odredbama iz člana 15 Zakona o zaštiti prirode, posebno u okviru planiranog Plana Generalne Regulacije, ali i na nivou lokalnih planskih dokumenata. Izmjene prostorno-planske i projektne dokumentacija su neophodne kako bi se spriječilo trajno narušavanje biološke, geološke, hidrološke, klimatske, pedološke i predione raznovrsnosti Spomenika prirode „Ratac sa Žukotrlicom“. U toj dokumentaciji će biti naročito elaborirane mjere i uslovi zaštite zaštićenog područja Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ (član 18 Zakona o zaštiti prirode).

Postupanje u slučaju prekršaja i krivičnih djela u zaštićenom području - Za prekršaje i krivična djela učinjena zaštićenom prirodnom dobru, odnosno prekršaje i krivična djela prema zaštićenom području primjenjivaće se (respektivno):

- a. za prekršaje - odredbe iz člana 111 Zakona o zaštiti prirode i to: novčane kazne ne samo za fizička lica (250 do 2.000 EUR), već i pravna lica (2.000 do 40.000 EUR), odgovorno lice u pravnom licu (500 do 4.000 EUR), preduzetnik (1.000 do 12.000 EUR) i odgovorno lice u organu državne uprave i organu lokalne samouprave (500 do 4.000 EUR),
- b. za krivična djela - odredbe Krivičnog zakonika koje se odnose na: oštećenje životne sredine (većih razmjera) (član 307, tačka 3, 4 i 5), uništenje (u većoj mjeri) biljaka (član 308, tačke 1-4.); ubijanje i mučenje životinja većih razmjera (član 309); uništenje i oštećenje zaštićenog prirodnog dobra (član 310, tačke 1 i 2); krađu zaštićenog prirodnog dobra (član 311, tačke 1- 3); iznošenje u inostranstvo zaštićenog prirodnog dobra i osebno zaštićene biljke i životinje (član 312, tačke 1- 2).

10.1. Posljedice na postojeće privredne aktivnosti

Nerijetko postoji sukob između privrednih djelatnosti i prirode iako morska zaštićena područja nude koristi i jednim i drugima. Stavljanjem pod zaštitu određenog područja zabranjuju se sve aktivnosti kojima se ugrožavaju njegova obilježja i vrijednosti. Drugim riječima, pravni okvir zaštićenih morskih područja ozakonjuje i predviđa određene promjene u obavljanju privrednih djelatnosti na način da dopušta samo one poljoprivredne, lovne, ribolovne, turističke i ostale aktivnosti koje se odvijaju u skladu sa ciljevima propisanih uslova zaštite prirode i mjera očuvanja.

U slučaju zaštićenog područja Ratac sa Žukotrlicom, sticanjem statusa zaštićenog područja ograničiće se korišćenje resursa. Tu se prvenstveno misli na **kontrolisani ribolov** i njegovo praktikovanje.

Za to ograničeno korišćenje ribljih resursa postoji nekoliko mogućnosti:

1) potpuna zabrana ribolova u svim djelovima, t.j. u svim zonama zaštite (II i III) zaštićenog područja “Ratac sa Žukotrlicom” – može biti najefikasnije rješenje u slučaju značajnijeg pogoršanja stanja ribljih resursa, nije popularna i ne preporučuje se za uvođenje naročito na početku formiranja (morskog) zaštićenog područja,

2) ograničavanje broja izdatih ribolovnih dozvola sa pravom ribolova u zaštićenom području “Ratac sa Žukotrlicom” - može se regulisati na više načina. Ribolovne dozvole izdaje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede na osnovu naučnih istraživanja Instituta za biologiju mora, a na osnovu podataka o ulovu koji ribari vode u elektronskom obliku. Uopšteno govoreći, sve manje pažnje posvećuje broju izdatih ribolovnih dozvola, dok se primat daje ograničavanju ribolovne aktivnosti preuzimaju bruto registarske tone (brt) i snaga motora ribarske flote u upotrebi. Ovo pitanje dobija na važnosti u okviru postojećih pregovora sa Evropskom unijom, za poglavlje 13 Ribarstvo. U postojećim uslovima, a u skladu sa raspodjelom nadležnosti vezanih za upravnu oblast ribarstvo, prethodno je predložen mehanizam za ograničavanje broja izdatih ribolovnih dozvola ali i uslova i ograničenja za vršenje ribolova u pojedinim djelovima (morskog) zaštićenog područja Ratac sa Žukotrlicom. Kao i do sada, ali specifično za zone (morskih) zaštićenih područja, te ribolovne dozvole će izdavati [Direktorat za ribarstvo](#) na osnovu **naučnog mišljenja** instituta za biologiju mora. Obaveza primjene ovog mehanizma izdavanja ribolovnih dozvola biće sadržana u Akta o stavljanju pod zaštitu i primjenjivaće se odmah nakon stavljanja područja Ratac sa Žukotrlicom pod zaštitu.

3) ograničavanje zona (zona zaštite) u kojima ribolov može da se obavlja – kao i u prethodnom slučaju, ova mogućnost za ograničavanje ribolova može se riješiti na više načina tako da se ribolov može dozvoliti (i) u svim djelovima III zone zaštite ili ograničiti samo na (ii) određeni dio III zone zaštite, npr. na dio III zone zaštite koji se nalazi na udaljenosti većoj od 50m od obale, što treba da bude definisano na bazi ciljanih naučnih istraživanja ribarskih resursa zaštićenog područja sprovedenih od strane naučne institucije – Instituta za biologiju mora iz Kotora. Razlog zbog kojeg se ribolov ne bi mogao dozvoliti bez ikakvih ograničenja u zoni širine 50m od obale (linearno) predstavlja prisustvo staništa i vrsta značajnih za zaštitu (posidonija, korali, i dr) koja se oubičajenim tehnikama ribarenja mogu oštetiti (član 39. Zakona o zaštiti prirode).

Navedena ograničenja će imati pozitivne efekte na zaštitu morskog ekosistema. Uspostavljanjem zona sa strogo kontrolisanim ribolovom, omogućava se očuvanje i obnova ribljeg fonda. Unutar zona zabrane, morski organizmi mogu nesmetano rasti i razmnožavati se. Time se stvara mogućnost dužeg životnog vijeka vodenih bića i njihova kvalitetnija reprodukcija. Zaštita staništa je važna za ključne faze životnog ciklusa morskih organizama. U određenom momentu zone bez ribolova mogu postati “izvoznici” riblje mlađi. U tom slučaju, racionalno korišćenje i zaštita važnih vrsta riba indirektno donosi ekonomsku korist lokalnim ribarima, koji će sada ostvarivati poboljšan ulov ribe uz istovremeno održiv nivo ulova.

Zabranjeno je korišćenje prostora i prirodnih resursa i dobara na način kojim se prouzrokuje trajno narušavanje biološke, geološke, hidrološke, klimatske, pedološke i predione raznovrsnosti.

Radnje, aktivnosti i obavljanje djelatnosti u prirodi planiraju se na način da se izbjegnu ili na najmanju mjeru svedu ugrožavanje i oštećenje prirode.

Pravno i fizičko lice koje koristi prirodne resurse i dobra dužno je da radnje, aktivnosti i djelatnosti obavlja na način da se oštećenje prirode svede na najmanju mjeru.

Pravno i fizičko lice dužno je da, nakon realizacije radnji, aktivnosti i djelatnosti, uspostavi ili približi stanje u prirodi, stanju koje je bilo prije realizacije radnji, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom.

Ograničenja, odnosno uslovi za obavljanje ekonomskih aktivnosti u zaštitnoj zoni zaštićenog područja propisivaće se u strategijama, prostornim planovima, planovima postavljanja objekata privremenog karaktera, planovima i programima upravljanja i korišćenja prirodnih resursa u Aktu o uslovima i mjerama zaštite prirode (član 18 Zakona o zaštiti prirode) u koji treba da budu integrisane mjere i uslovi zaštite prirode iz poglavlja 8.3.1 i 8.3.2 ove Studije revizije.

Privredne djelatnosti koje se obavljaju u zaštićenom području su : ribolov, turizam, izdavanje plaža pod zakup.

Planovi za razvoj turističkih kapaciteta, ali i drugih građevinskih objekata iz **važće prostorno-planske dokumentacije** su, kao i u slučaju drugih Studija zaštite, sagledani prilikom formulisanja ključnih elemenata koncepta zaštite (kategorija zaštite, granice, zone zaštite, zabrane, ograničenja i dr) Spomenika prirode "Ratac sa Žukotrlicom". U tom smislu su ključni elementi koncepta zaštite Spomenika prirode "Ratac sa Žukotrlicom" međusobno upoređeni sa planerskim rješenjima iz važće prostorno-planske dokumentacije. Izgradnja građevinskih objekata predviđenih važćim planskim dokumentima u moru (pristaništa i sl) biće uslovljena režimima zaštite II-ge, odnosno III-će zone zaštite koje su predviđene ovom Studijom zaštite. Mogućnost izgradnju građevinskih objekata kako na kopnu tako I na moru, biće razmatrana u samim postupcima izdavanja zakonom propisanih dozvola.

10.2. Posljedice na vlasnička prava

U zaštićenom području Spomenik prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ u predloženim granicama u pogledu svojinsko pravnih odnosa, zastupljena su oba vlasništva, privatno i državno vlasništvo. Procentualni udio privatnog vlasništva je 44,64% u odnosu na ukupan broj katastarskih parcela u zaštićenom području.

S obzirom da je zaštita predmetnog zaštićenog područja NA SNAZI u dugom vremenskom periodu od preko 54 godine (od donošenja [Rješenja o zaštiti objekata prirode 01-959, Republički zavod za zaštitu prirode, „Službeni list SRCG“ br. 30/1968, strana 2., tačka III, podtačka a\) alineja / paragraf 2](#) 1968 godine), samo donošenje Akta - Odluke o određivanju granica, statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog područja neće proizvesti posljedice na vlasnička prava privatnih vlasnika, ali će u pogledu PRAVA KORISĆENJA omogućiti primjenu inače važćih zakonskih normi kojima će privatni vlasnici, kao i Država, trebati da se prilagode.

Vlasnici nepokretnosti u zaštićenom području dužni su da dozvole upravljaču, organu uprave i licu koje ima dozvolu za vršenje istraživanja, obavljanje poslova utvrđenih zakonom. Ukoliko vlasnik nepokretnosti, pri vršenju radnji i aktivnosti, pričinu štetu na zaštićenom području dužan je da naknadi štetu.

Vlasniku nepokretnosti, kome se ograničava pravo korišćenja i raspolaganja nepokretnostima, ima pravo na naknadu štete srazmjerno umanjenju prihoda. Visinu naknade utvrđuju ugovorom upravljač i vlasnik nepokretnosti. Ako se u roku od 30 dana od dana podnošenja pisanog zahtjeva subjekti ne sporazumiju, visinu naknade određuje nadležni sud.

Vlasnik nepokretnosti je dužan da preduzme mjere i radnje za sprječavanje nastanka štete koju strogo zaštićene i zaštićene životinjske vrste mogu pričinuti. Navedene radnje odnose se na: ograđivanje, čuvanje dobara i rastjerivanje strogo zaštićenih i zaštićenih životinjskih vrsta.

Pravo na naknadu štete ima vlasnik nepokretnosti pod uslovom da je preduzeo definisane mjere i radnje radi sprječavanja štete od strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta životinja. Vlasnik nepokretnosti je dužan da upravljaču prijavi nastanak štete najkasnije u roku od osam dana od dana nastanka štete. Procjenu štete utvrđuje komisija koju obrazuje upravljač.

11. PRILOZI

Prilog I. Prostorni raspored sa kartografskim prikazom rasprostranjenja najznačajnijih staništa i vrsta

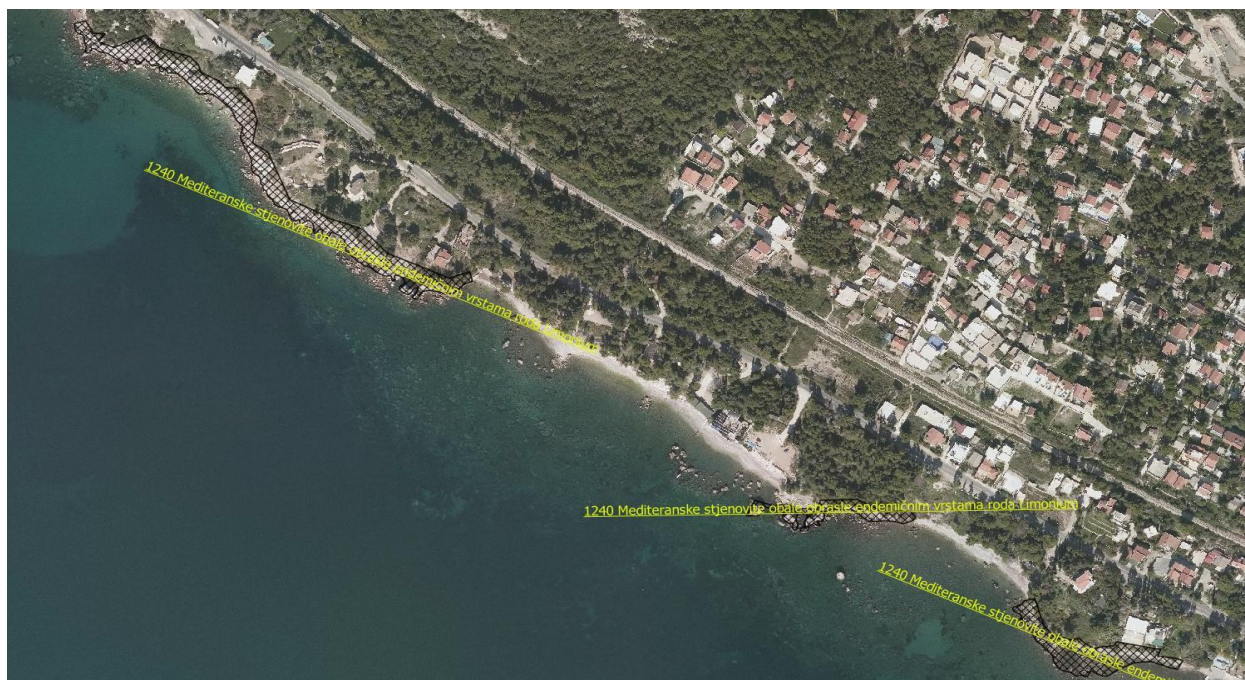
I. 1. Kartografski prikaz rasprostranjenja kopnenih staništa značajnih za zaštitu

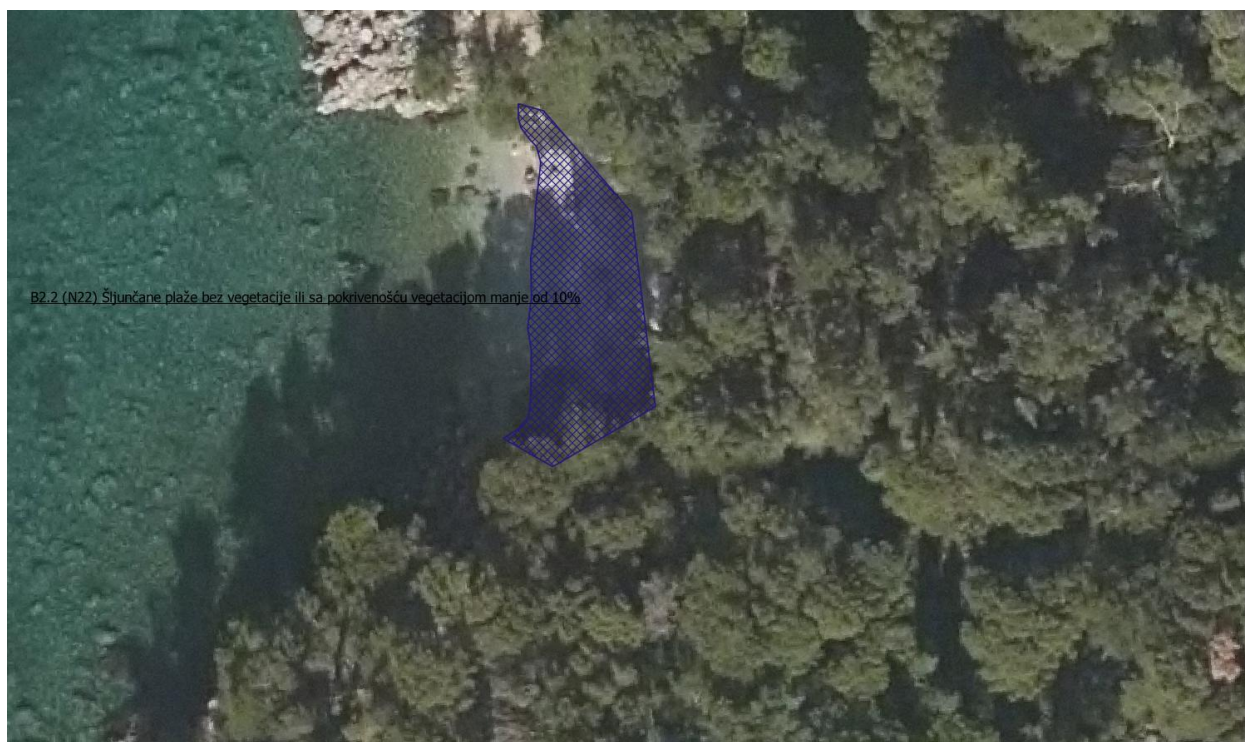
Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda – položaja staništa **dobre reprezentativnosti (B) 9540**
– Mediteranske šume primorskih borova

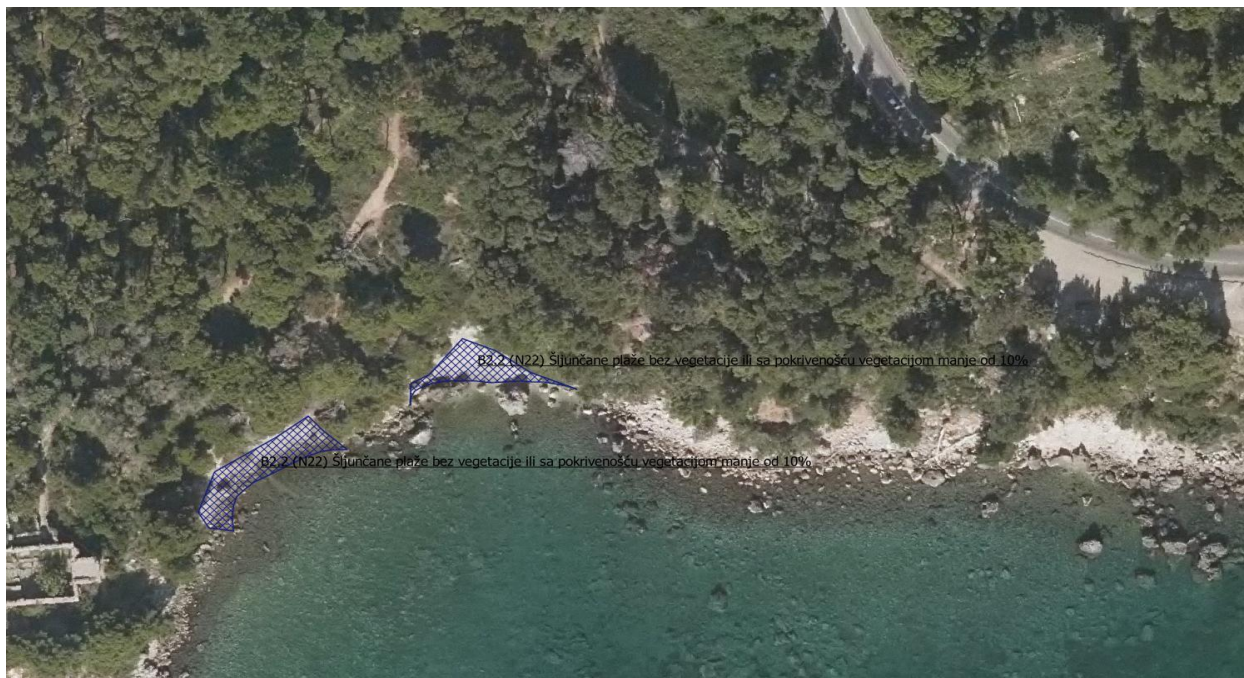
Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda – položaja staništa **dobre reprezentativnosti (B) 1240**
- Mediteranske stjenovite obale obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium* – od sjeverozapadne strane poluostrva Ratac do Rta Djonov krš

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda – položaja staništa **dobre reprezentativnosti (B) 1240**
 - Mediteranske stjenovite obale obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium* – od Crvene plaže do Uvale
 Žukotrljica

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda – položaja staništa **dobre reprezentativnosti (B) B2.2**
 – Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa pokrivenošću vegetacijom manje od 10% – Sjeverozapana strana poluostrva
 Ratac

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda – položaja staništa **dobre reprezentivnosti (B) B2.2**
– Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa pokrivenošću vegetacijom manje od 10% – Jugozapadna strana poluostrva
Ratac, ispod manastira Bogorodica ratačka

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda – položaja staništa **dobre reprezentivnosti (B) B2.2**
– Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa pokrivenošću vegetacijom manje od 10% – Šoferska plaža

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda – položaja staništa **dobre reprezentativnosti (B) B2.2**
 – Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa pokrivenošću vegetacijom manje od 10% – Crvena plaža

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda – položaja staništa **dobre reprezentativnosti (B) B2.2**
 – Šljunčane plaže bez vegetacije ili sa pokrivenošću vegetacijom manje od 10% – Škerovića i Mala Šušanj plaža

I.2. Kartografski prikaz rasprostranjenja kopnenih vrsta značajnih za zaštitu

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda: Entomofauna, vrsta *Saga natoliae*

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda: Entomofauna, vrsta *Papilio alexanor*

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda: Entomofauna, vrsta *Iphiclidex podalirius*

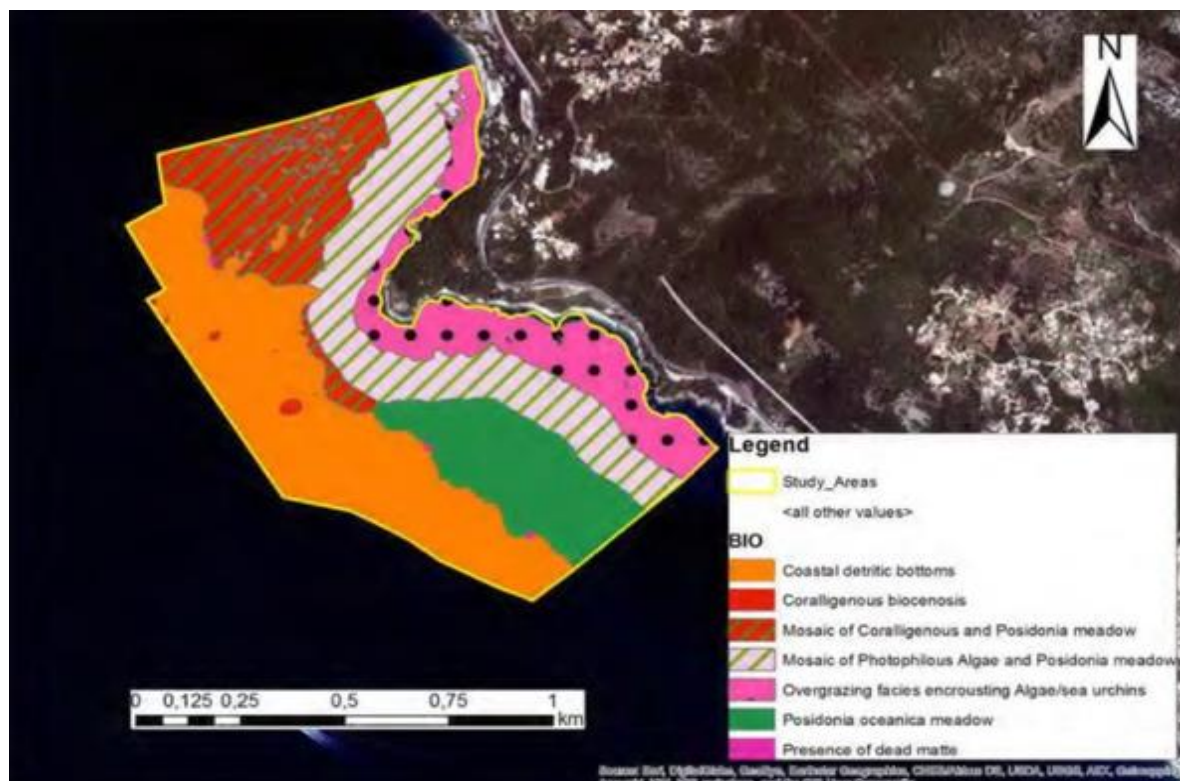

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda: Entomofauna, vrsta: *Saga natoliae*, *Papillio alexanor*, *Iphiclidex podalirius*

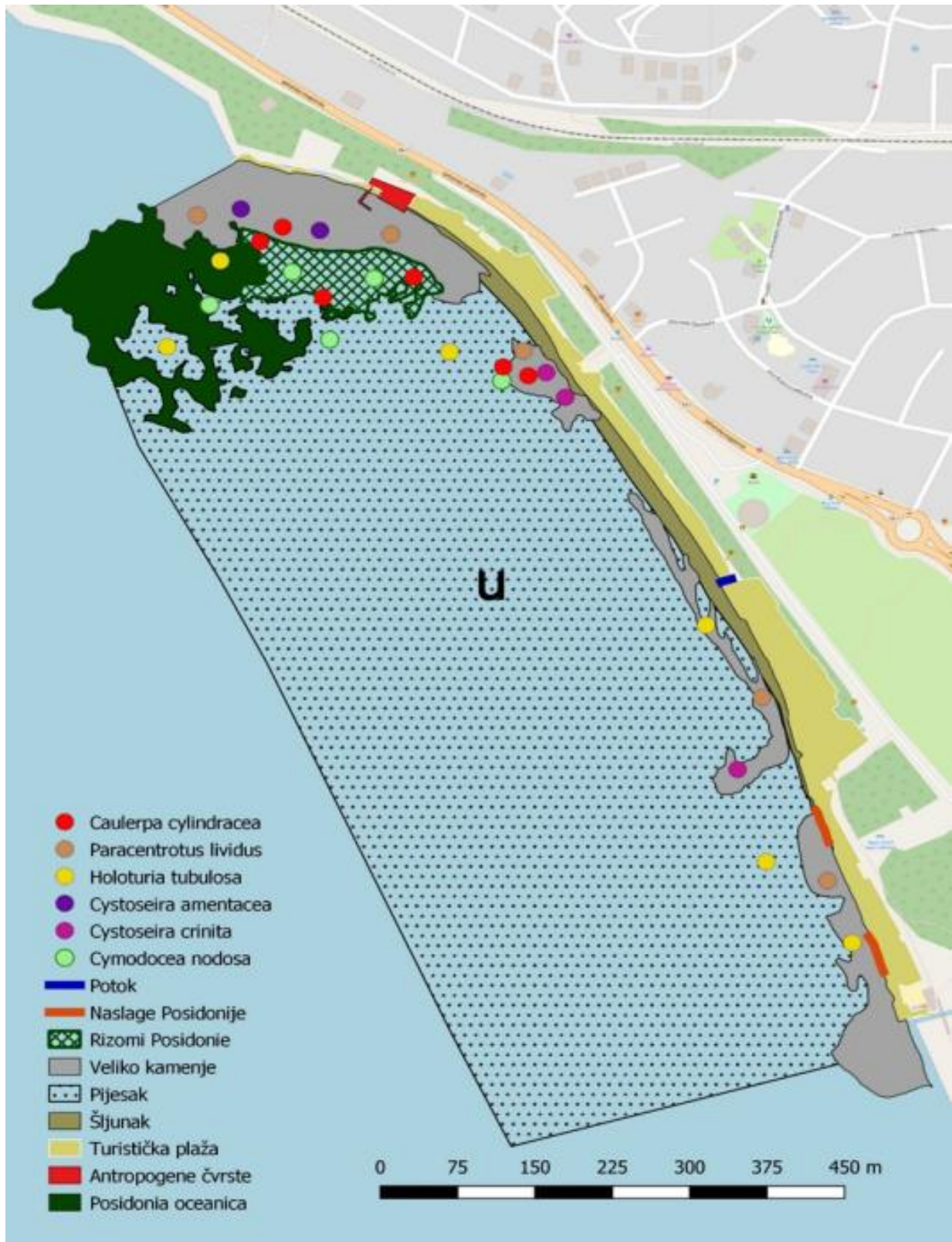
I. 3. Kartografski prikaz rasprostranjenja morskih staništa i vrsta značajnih za zaštitu

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda *Posidonia oceanica*

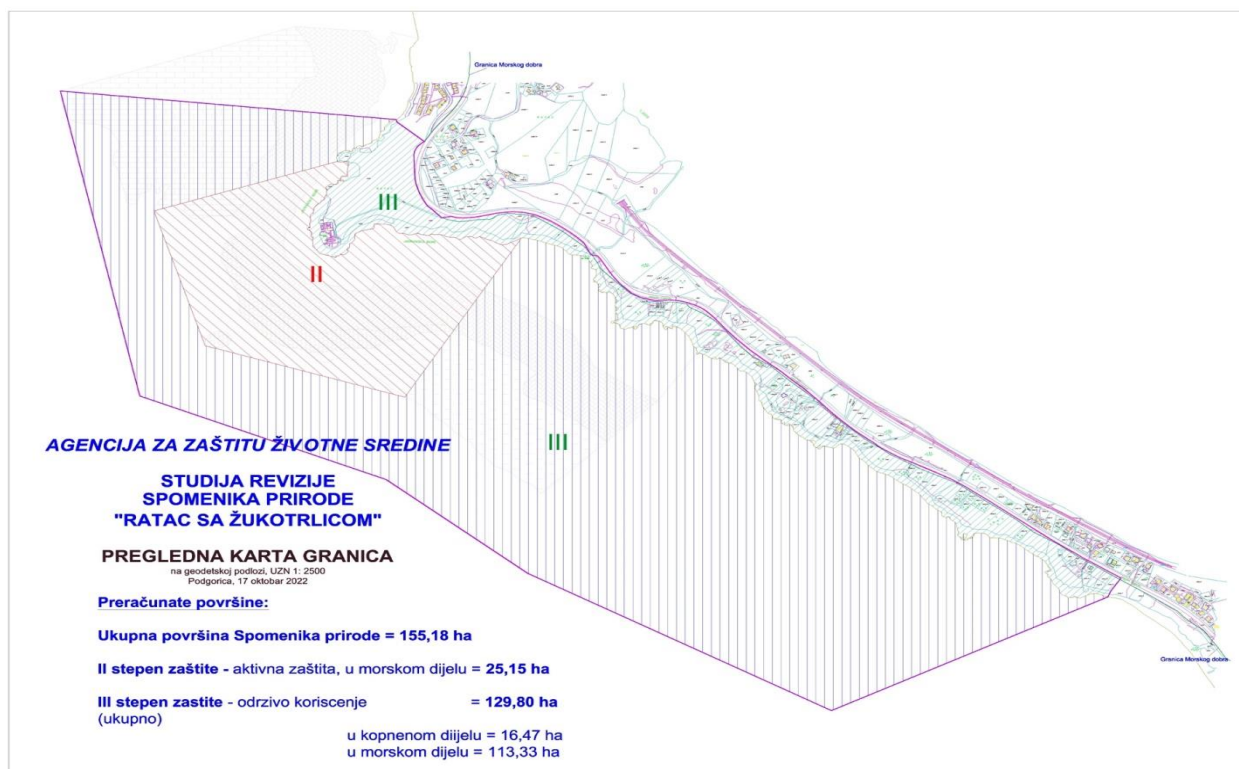

Pojednostavljeni (JPG) grafički prikazi prostornog rasporeda bentoskih biocenoza (zona Ratac)

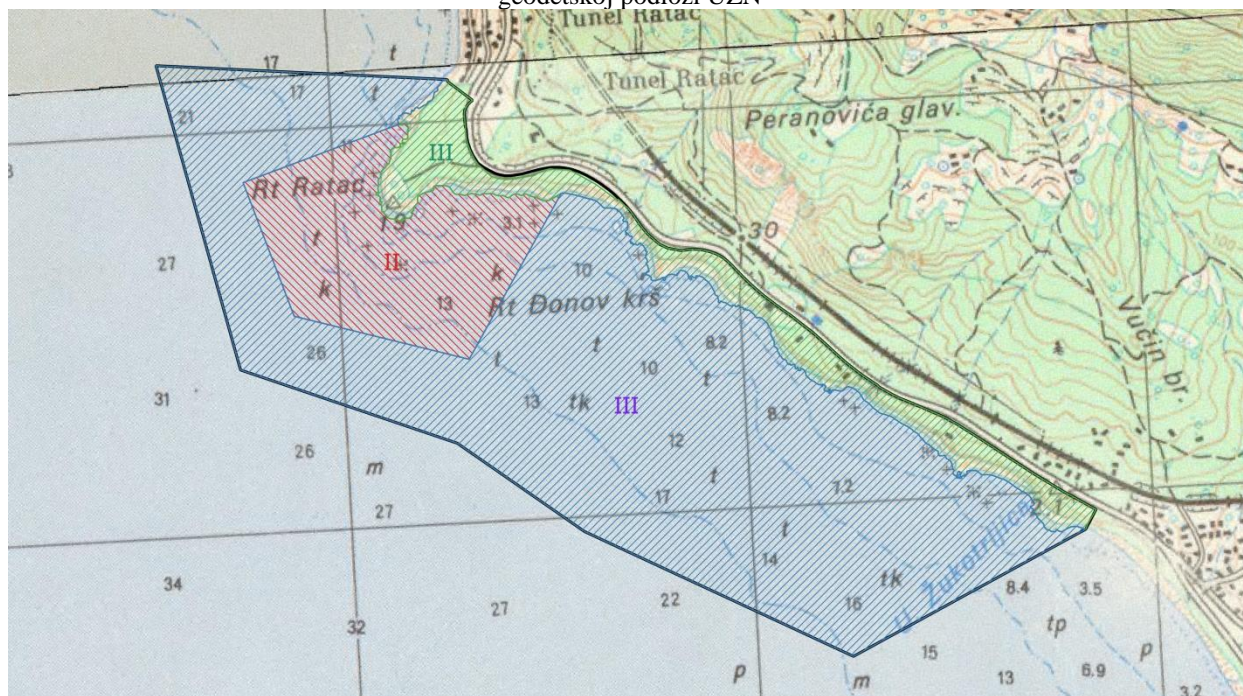

Mapa staništa i zaštićenih vrsta na lokaciji Žukotrlica (U-lokacija uzimanja uzoraka vode N 42.109985° E 19.082879°)

Prilog II. Kartografski prikaz granica zaštićenog područja i zona zaštite

Kartografski prikaz granica zaštićenog područja i zona zaštite Spomenika prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ na geodetskoj podlozi UZN

Kartografski prikaz granica zaštićenog područja i zona zaštite Spomenika prirode „Ratac sa Žukotrlicom“ na topografskoj podlozi 1: 25.000

Prilog III. Pregled vlasništva i prava svojine i korišćenja, uključujući prava susvojine i sukorišćenja.

KO. Sutomore:

2517/1 (dio) – Crna Gora – Vlada CG
2518 – Crna Gora – Vlada CG
2519 – Crna Gora – Vlada CG
2520 (park šuma) - – Crna Gora – Vlada CG
2521 - – Crna Gora – Vlada CG
2522 – Manastir Ratac (korišćenje)
2523 - Crna Gora – Opština Bar
2524/1 – Crna Gora – Vlada CG
2524/2 – Mitrović Vojin Bogić
2525 – Crna Gora – Vlada CG
2526/1 – susvojina Čakalović Andrija Ana, Čakalović Andrija Vlaho
2526/2 - – Crna Gora – Ministarstvo pomorstva I saobraćaja
2526/3 – Bulatović Petar Marina
2527 – Tadić Anđa
2528 – Crna Gora – Vlada CG
2529/1 – Jovović Miodrag Branko
2529/2 – Crna Gora – Ministarstvo pomorstva i saobraćaja
2529/3 – Jovović Miodrag Branko
2529/4 – Vitić Stana
2530 - Crna Gora – Vlada CG
2531 Crna Gora – Vlada CG
2485 (potok) – Opština Bar (korišćenje)

KO Novi Bar:

6448/1 (dio parcele jadranske magistrale) – Crna Gora – Vlada CG
3447/1 - – Crna Gora – Opština Bar
3447/2 – Papan Blažo Nikola
3447/3 – Petrović Slobodan Predrag
3447/4 – uska parcela, bez podataka o vlasništvu
3447/5 - uska parcela, bez podataka o vlasništvu
3447/6 - uska parcela, bez podataka o vlasništvu
3448/1 – Crna Gora – Opština Bar
3448/2 – Milačić Mileta Branislav
3448/3 - Babović Jovan Ranko
3448/4 – “MANEVAR DD” d.o.o. Bar (šuma 1 kl, pijesak – šljunak)
3448/5 – “ARION RS” d.o.o. (šuma 1 kl, pijesak – šljunak)
3449/1 – Babović Jovan Ranko
3450/1 - Čakalović Andrija Ana 1/8, Vitić Josip Filip 1/16, Medović Filip 3/192, Medović Stijepo Ivan 1/12, Medović Ivana 3/192, Vitić Anto Ivo 1/12, Vujović Josip Jelica 1/16, Medović Nikola Ljubinka 3/192, Vitić Antun Milenko 1/12, Milojević Olgica 3/192, Vitić Josip Petar 1/16, Vitić Anto Vjekoslav 1/12, Medović Matija Vladimir 1/48, Čakalović

Andrija Vlaho 1/8, Orlandić Zoran 1/12, Vitić Lazar Zorica 1/16
3450/2 - Knežević Radoje Nebojša 4/15, Babović Jovan Ranko 11/15
3450/3 - Čakalović Andrija Ana 1/2, Čakalović Andrija Vlaho 1/2
3450/4 - Knežević Radoje Nebojša 4/15, Babović Jovan Ranko 11/15
3450/5 - Knežević Radoje Nebojša 4/15, Babović Jovan Ranko 11/15
3451/1 – Crna Gora – Opština Bar
3451/2 - Matković Filip Nedeljka
3452/1 - Obradović Milenko Bojan 1/2, Obradović Frano Suzana 1/2 (Sukorišćenje)
3452/2 - Petrović Slobodan Vladimir
3452/3 - Papan Blažo Nikola
3452/4 - Petrović Slobodan Predrag
3452/5 - Petrović Slobodan Predrag
3452/6 - Matković Vlaho Predrag 1/2, Djikanović Tomislav Saša 1/2 (Susvojina)
3452/7 - Vukčević Dušan Nikola
3452/8 - Petrović Slobodan Vladimir
3452/9 - Petrović Slobodan Vladimir
3452/10 - Brčvak Bajram Hajriz
3452/11 - Petrović Slobodan Vladimir

3452/12 - Otašević Ilija Vasilije
 3452/13 - Obradović Milenko Bojan 1/2,
 Obradović Frano Suzana 1/2 (Sukorišćenje)
 3452/14 - Obradović Milenko Bojan 1/2,
 Obradović Frano Suzana 1/2 (Sukorišćenje)
 3452/15 - Mušović Zuhdija Ćazim
 3452/16 - Petrović Slobodan Predrag
 3452/18 - Crna Gora – Vlada CG
 3452/19 - Stanišić Slobodan Jelena 1/8,
 Djurković Vlastimir Miroslav 1/4, Djurković
 Olga 1/4, Pantović Blažo Poleksija 1/4,
 Dautović Irena, Rodj.Stanišić 1/8
 3452/24 - Petrović Slobodan Vladimir
 3452/28 - Crna Gora – Opština Bar
 3452/29 - Crna Gora – Opština Bar
 3452/30 - Crna Gora – Opština Bar
 3452/31 - Crna Gora – Opština Bar
 3452/32 - Crna Gora – Opština Bar
 3452/33 - Nosova Anatoljevna Svetlana
 3452/34 - Nosova Anatoljevna Svetlana
 3452/35 - Nosova Anatoljevna Svetlana
 3452/36 - Nosova Anatoljevna Svetlana
 3452/37 - Jelić Predrag Mileta
 3452/38 - uska parcela, bez podataka o
 vlasništvu
 3452/39 - uska parcela, bez podataka o
 vlasništvu
 3452/40 - uska parcela, bez podataka o
 vlasništvu
 3452/41 – put, bez podataka o vlasništvu
 3452/42 - uska parcela, bez podataka o
 vlasništvu
 3452/43 - uska parcela, bez podataka o
 vlasništvu
 3452/44 - uska parcela, bez podataka o
 vlasništvu
 3452/45 - uska parcela, bez podataka o
 vlasništvu
 3452/46 - uska parcela, bez podataka o
 vlasništvu
 3452/47 - uska parcela, bez podataka o
 vlasništvu
 3452/48 - Brčvak Bajram Hajriz
 3455/1 - Petrović Slobodan Predrag
 3455/2 - uska parcela, bez podataka o vlasništvu
 3456/1 - Petrović Slobodan Predrag
 3454/1 - Petrović Slobodan Predrag
 3454/3 - Nosova Anatoljevna Svetlana
 3453 - Mušović Zuhdija Ćazim
 6448/1 - Crna Gora – Vlada CG
 6448/2 - Crna Gora – Ministarstvo pomorstva i
 saobraćaja
 6448/3 - Crna Gora – Ministarstvo pomorstva i
 saobraćaja
 3457/1 - Papan Blažo Nikola
 3457/2 - Knežević Suzana 1/3, Sovilj Svetlana
 1/3, Saveljić Tamara 1/3 (Susvojina)
 3458 - Vlahović Velimir Tatjana
 3459 - Crna Gora – Opština Bar
 3460/1 - Crna Gora – Vlada CG
 3460/2 - Papan Blažo Nikola
 3460/3 - Zlatičanin Iljo Ruzhe
 3460/4 - Zlatičanin Iljo Ruzhe
 3460/5 - mala parcel pored magistrale, bez
 podataka o vlasništvu
 3461 (potok) - Crna Gora – Opština Bar
 3462 - Matković Filip Nedeljka
 3463 - Crna Gora – Vlada CG
 3464/1 - Matković Filip Nedeljka
 3464/2 - Čakalović Andrija Ana
 3464/3 – D.o.o. “BONESA” (korišćenje)
 3464/4 - Mušović Zuhdija Ćazim
 3465 - Škerović Pavić Rajko
 3466/1 - Crna Gora – Vlada CG
 3466/2 - Kauk Irina
 3466/3 - Crna Gora – Opština Bar
 3466/4 - Nikitović Rade Dušan 1/2, Nikitović
 Rada Stefan 1/2 (Susvojina)
 3466/5 - Pekaj Djuro Miter
 3466/6 - Škerović Pavić Rajko
 3466/7 - Vukić Budimir Mihailo
 3466/8 - Crna Gora – Vlada CG
 3466/9 - Kruščić Jakov Anka
 3466/10 - Šćepanović Danijela 1/2, Šćepanović
 Dimitrije Ranko 1/2 (Susvojina)
 3466/11 - Seiler Benjamin
 3466/12 - Ćetković Ljubo
 3466/13 - Ćetković Ljubo
 3466/14 - Ćetković Ljubo
 3466/15 - Bulatović Petar Marina
 3466/16 - Bulatović Jasminka
 3466/18 - Opština Bar (svojina)
 3466/19 - J.P.Morsko dobro 64/69, Ćetković
 Stijepo Mara 5/69 (Sukorišćenje)
 3466/20 - Crna Gora – Opština Bar
 3466/21 - - Crna Gora 1/1 Svojina, Kadović
 Veselin 1/1 Korišćenje
 3466/22 - Crna Gora – Opština Bar
 3466/24 - Crna Gora 1/1 Svojina, Stojković-
 Golović Jelena 1/1 Korišćenje

3466/25 - Kruščić Jakov Anka 5/276,
J.P.Morsko Dobro 64/69, Četković Ljubo 5/276,
Bulatović Petar Marina 5/276, Vujović Jakov
Nevenka 5/276 (Sukorišćenje)
3466/26 - Crna Gora – Opština Bar
3466/27 - Crna Gora – Opština Bar
3466/28 - Kruščić Jakov Anka 5/276,
J.P.Morsko Dobro 64/69, Četković Ljubo 5/276,
Bulatović Petar Marina 5/276, Vujović Jakov
Nevenka 5/276 (Sukorišćenje)
3466/29 - Crna Gora – Opština Bar
3466/30 - J.P.Morsko dobro 64/69, Četković
Stijepo Mara 5/69 (Sukorišćenje)
3466/31 - Vukić Budimir Mihailo
3466/32 - Crna Gora – Opština Bar
3466/33 - Crna Gora – Opština Bar
3466/34 - J.P.Morsko dobro 64/69, Četković
Stijepo Mara 5/69 (Sukorišćenje)
3466/35 - Crna Gora – Opština Bar
3466/36 - J.P.Morsko dobro 64/69, Četković
Stijepo Mara 5/69 (Sukorišćenje)
3466/37 - Crna Gora – Opština Bar
3466/38 - Crna Gora – Opština Bar
3466/39 - Crna Gora – Opština Bar
3466/40 - Crna Gora – Opština Bar
3466/41 - Crna Gora – Opština Bar
3466/42 - Crna Gora – Opština Bar
3466/43 - Crna Gora – Vlada CG
3466/44 - Crna Gora – Opština Bar
3466/45 - Crna Gora – Opština Bar
3466/46 - Crna Gora – Opština Bar
3466/47 - Crna Gora – Opština Bar
3466/48 - Crna Gora – Opština Bar
3466/49 - Crna Gora – Vlada CG
3466/50 - Crna Gora – Opština Bar
3466/51 - Crna Gora – Opština Bar
3466/52 - Crna Gora – Vlada CG
3466/53 - Crna Gora – Opština Bar
3466/54 - Crna Gora – Opština Bar
3466/55 - Crna Gora – Opština Bar
3466/56 - Kauk Irina
3466/57 - Crna Gora – Opština Bar
3469 - Goda Palo Jana
3470 - Goda Palo Jana
3471/1 - Crna Gora – Opština Bar
3471/2 - Crna
Gora – Opština Bar
3472/1 - Kauk Irina
3472/2 - Kauk Irina

**Prilog IV. Koordinate tačaka SP Ratac sa
Žukotrlicom WGS 84**

X	Y		
19,0813269	42,11400556	19,06698891	42,12264555
19,07408742	42,11149851	19,06714401	42,12256955
19,06623412	42,1146806	19,06729655	42,12249232
19,06257476	42,11684159	19,06729655	42,12249232
19,05619218	42,11879414	19,06745093	42,12240265
19,0542367	42,12572401	19,06762328	42,12229552
19,06298139	42,12499257	19,06773805	42,12221594
19,06299082	42,12494206	19,06781831	42,12215613
19,06369998	42,12449052	19,06806073	42,12195777
19,06360958	42,12444382	19,06808517	42,12193675
19,06351921	42,12437758	19,06808517	42,12193675
19,06344437	42,1242778	19,06808517	42,12193675
19,06342129	42,12419239	19,06808517	42,12193675
19,06342514	42,12411177	19,0681698	42,12185619
19,06343064	42,12392012	19,06826417	42,12175638
19,06345629	42,12384093	19,06827067	42,12174837
19,06345498	42,12367608	19,06848985	42,12147793
19,06347496	42,12355471	19,0684996	42,12146767
19,06353045	42,12340176	19,06857459	42,12138225
19,06359646	42,12327762	19,06868092	42,12127573
19,06364922	42,12320024	19,06870927	42,12124999
19,06374328	42,1230753	19,06879361	42,12118095
19,06379404	42,12304431	19,06891827	42,12109318
19,06390371	42,1229781	19,06898493	42,12104385
19,06406578	42,1228989	19,06903654	42,12100618
19,06423735	42,1228241	19,06916645	42,1209505
19,0643699	42,12278794	19,06929525	42,12090004
19,06454097	42,12275556	19,06963799	42,12083544
19,06469253	42,12274938	19,0696987	42,12082821
19,06474891	42,12275047	19,06979513	42,12083082
19,06503441	42,12277006	19,06993056	42,12083685
19,06528974	42,12280748	19,07000978	42,12084458
19,06528974	42,12280748	19,07018044	42,12083128
19,06528974	42,12280748	19,0702444	42,12082321
19,06528974	42,12280748	19,07034028	42,12080701
19,06528974	42,12280748	19,07042236	42,12079102
19,0655731	42,12285005	19,07044238	42,12078737
19,06578687	42,1228685	19,07046852	42,12078159
19,06589633	42,12287603	19,07051913	42,1207704
19,06598221	42,12287676	19,07063008	42,12073776
19,06613836	42,12287054	19,07069217	42,12071881
19,06628166	42,12285543	19,0707067	42,12071256
19,06646243	42,12282404	19,07074489	42,12069698
19,06651448	42,12281275	19,07083087	42,12066193
19,06660068	42,12278935	19,0709049	42,12062589
19,06660068	42,12278935	19,070962	42,12059123
19,06660068	42,12278935	19,0710481	42,12053299
19,06675514	42,12273974	19,07114385	42,1204597
19,06675514	42,12273974	19,07120361	42,12041043
19,06675514	42,12273974	19,0712142	42,12040007
19,06675514	42,12273974	19,07150719	42,12013983
19,06688781	42,12268943	19,0715795	42,12008171
19,06688781	42,12268943	19,07174739	42,11994761

19,07199526	42,1197654	19,0800322	42,11523857
19,0721083	42,11968448	19,08020349	42,11514962
19,07225929	42,11958835	19,08030577	42,11509832
19,0723146	42,11955479	19,08051247	42,11499391
19,07243061	42,11947825	19,08070362	42,11489208
19,07260979	42,11936799	19,08080164	42,11484623
19,07262808	42,11935549	19,08081831	42,11483842
19,07272367	42,11930093	19,08103379	42,11473852
19,07282988	42,11923844	19,0812605	42,11463032
19,07293614	42,11917145	19,08160871	42,11446344
19,07301666	42,11911289	19,08167498	42,11443233
19,07316781	42,11901136	19,08164776	42,11439941
19,07330537	42,11892229	19,0813269	42,11400556
19,07333384	42,11890136		
19,07348347	42,11880943		
19,07350564	42,11879364		
19,07364259	42,11868945		
19,07379365	42,11857585		
19,07387976	42,11850867		
19,07389049	42,11850031		
19,07396947	42,11843869		
19,07408857	42,11834484		
19,07415718	42,11829		
19,07436699	42,11813191		
19,07447488	42,11805446		
19,07463789	42,11794678		
19,07480029	42,11783883		
19,07492823	42,11776038		
19,07513904	42,11764		
19,07533202	42,11753177		
19,0753894	42,11748513		
19,07551292	42,11742365		
19,07565612	42,11735325		
19,07571033	42,11732654		
19,07581499	42,11728018		
19,07597944	42,11720787		
19,07625726	42,11711009		
19,07628188	42,11710143		
19,07647942	42,11702544		
19,07669669	42,11694426		
19,07687643	42,11687513		
19,07709584	42,11679195		
19,07725958	42,11672811		
19,07745277	42,11663904		
19,07747208	42,11662986		
19,07766174	42,11653966		
19,07786304	42,11642982		
19,07810776	42,11629921		
19,07832582	42,11617966		
19,07851282	42,11607544		
19,07873734	42,11595205		
19,07895045	42,115833		
19,07917638	42,11570671		
19,07941419	42,11557554		
19,0796659	42,11543695		
19,07988921	42,11531374		

Prilog V Anketni list za zaštićenu prirodnu baštinu za zaštićeno područje Ratac sa Žukotrlicom

SAVET ZA ČOVJEKUŠU BESPOJNU I PROSTORNO UREĐENJE: XIV
KOMISIJA ZA ZAŠTITU I UREĐENJE PRIRODE

Državni vladar u savjetovanom redu u skladu
člankom 14. stavka 1. građanskog zakonika.
Beograd, dan 27.12.1976.

32

ANKETNI LIST
ZA ZAŠTIĆENU PRIRODNU BAŠTINU
Izdruk od dana 21.12.1976.

Zasad: nalazi se na području prirode u neposrednoj
i posrednoj okolini područja zaštite (na pr. vrsta
zaštićene prirode ili spomenik u dva primjera,
od kojih jedan odgovara na vrstu, a drugi dan
vrstama prirode na teritoriji zaštite) i posebnom
umjetnici, Beograd, Beograd, Beograd, Beograd, Beograd
od 12. 10. 1977.

19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

U glavnom dijelu u kućno upotrebu državnih i općinskih teritorija u okviru područja zaštite, treba kulturno umjetničko prazno. Kad pitanje nije
je za zaštićenu prirodnu baštinu prazno prazno (pitanje 1, 2, 4, 4, 11, 12, 13) odgovor se upisuje na odgovarajući način. Kad pitanje
nije je odgovoriti na odgovarajući način, odgovoriti se samo (jedan broj), to je odgovarajući odgovor.

1. Naziv (ime područja ili spomenika) Žukotrljica sa Ratac sa Žukotrljicom

2. Lokacija područja ili spomenika: a) republika ili pokrajina RS Crna Gora
b) opština Bar

3. Vrsta: a) nacionalni park (nacionalni park) 1
b) regionalni park prirode (park prirode, krajolik park, regionalni park) 2
c) regionalni park (vrsta, nacionalistički i općinski muzej, nacionalni muzej) 3
d) zaštićena prirodna područja 4
e) vrsta zaštićene prirodne baštine (nacionalni spomenik, vrstoviti spomenik, posebni prirodni
spomenik, posebni prirodni spomenik i konstantni, konstantni spomenik, park-buna i sl.) 5
f) spomenik prirode (nacionalni spomenik) 6
g) izvorište vode i podzemna voda 7
h) zaštićeni vodotok 8
i) zaštićena područja voda 9
j) zaštićeni jezero 10
k) nacionalni spomenik (spomenik-područje) i konstantni, krajolik spomenik i sl. 11
l) spomenik, zaštićena prirode (nacionalni spomenik) 12

4. Veličina (u ha): 30

5. Vlasništvo: a) država 1
b) opština 2
c) građevinsko-privatni fonda 3
d) konstantni 4

6. Air u zaštiti: a) zakon 1
 b) rešenje (zakon ili drugi) 2
 c) savjetni predmet ili urbanistički plan 3
 d) posebna odluka opštine 4

Ime i prezime: Rješenje Zavoda br. 01-059

Ko ga je donio: Republički zavod za zaštitu prirode Crne Gore

Gde i kada je objavljen: Službeni list CG br. 30/58.

1968

7. Način zaštite: a) prvog reda 1
 b) drugog reda 2
 c) trećeg reda 3

8. Namena: a) naučno-istraživačka 1
 b) obrazovno-odgojna 2
 c) kulturna 3
 d) posebna 4
 e) rekreativna 5
 f) privredna 6

9. Druge odlike: a) odlikovani 1
 b) delimično odlikovani 2
 c) u izvršnom stanju 3

10. Druge vrednosti: a) umetničke 1
 b) delimično umetničke 2
 c) naučne 3

11. Program uređenja: a) postoji 1
 b) ne postoji 2

Nacrt programa: _____

 Ko i kada ga je donio: _____

12. Organ upravljanja: a) postoji 1
 b) ne postoji 2

Nacrt organa: _____

 Ko i kada ga je donio: _____

13. Sredstva za održavanje: a) obezbeđena 1
 b) nisu obezbeđena 2

Ostalo za 1976. godinu: a) ukazuje iznos sredstava: _____

14. Dokumentacija: a) postoji 1
 b) postoji delimično 2
 c) ne postoji 3

Zaštićeni prostor nalazi se između Sutomore i Bera. Generalni
urbaniistički plan predviđen je kao zeleni pojas.

Situacija (odnosno karta Cetinje 514 mjer 1:50000)

32

Napomena

Preko zaštićenog prostora prolazi željeznička pruga i Jadranski
put, i to preko klizišta, što je i bio jedan od razloga za stavljanje ovog područja pod zaštitu.

UPUTSTVO ZA POPUNJAVANJE ANKETNIH LISTOVA

Señoral den uputstva je i "Program zajedničke škole zaštitne i umjetnijske prirode i godišnjaka zaštite".

- Pitanje 1. Uključuje se li područje ili spomenika kako je navedeno u anketi u zaštiti.
- Pitanje 2. Ako je područje na teritoriji više opština, uključuje se sve opštine istovremeno radom.
- Pitanje 3. Završavaju se li odgovarajuće grupe zaštitne zaštite, kako su određene (navedeno) u Programu (odjeljak 2.1) odnosa prema zakonu (nadleže u zaprefti).
- Pitanje 4. Radi jednodimenzional površine se klasuje isključivo u hektarima. Ako područje leži na teritoriji više opština, uključuje se površine za svaku opštinu posebno odn. radom koji se opštine navedene u tabeli 2 ili anketnog lista. Ukupna površina područja klasuje se na kraju.
- Pitanje 5. Završavaju se li odgovarajući odgovori.
- Pitanje 6. Odgovor se dobija konkretnijim odgovarajućeg instalatera. Ima ako treba navesti datuma, uplata i naziv grupe zaštite prema anketi ako odn. odn. u rubrici 3 anketnog lista (npr. prirodna zaštita).
- Pitanje 7. Završavaju se li koji odgovori, režimu opisanog u Programu (odjeljak 4.1.1).
- Pitanje 8. Završavaju se li odgovarajuće namene područja ili spomenika.
- Pitanje 9. Završavaju se odgovarajući instalater.
- Pitanje 10. Završavaju se li koji jednog od predviđenih odgovora.
- Pitanje 11. Završavaju se odgovarajući instalater, a uključuje se radom prema programu, ima ili nešto dodatnog i detalj iznosa programa umjetnijske.
- Pitanje 12. Završavaju se li odgovarajući instalater, a uključuje se radom prema programu upravljanja i njegovog instalata.
- Pitanje 13. Završavaju se li koji jednog od predviđenih odgovora, a uključuje se nešto prema koji daje sredstvo za odgovor i zaštitu. Uključuje se i ukupni iznos za 1976 godinu.
- Pitanje 14. Odgovor se dobija konkretnijim odgovarajućeg instalatera.

Po ovom nalogu popune anketni list može da koristi i sam zaštitnik opštine zaštitnog područja ili spomenika, situacija se vertikalno grupisane zaštitnog područja i neposredno u vezi iznosa anketnog lista. U tom slučaju za anketni list treba se poslati arhiv.

A.K.

U Titogradu, dana 1. 12. 1977.

Prilozi lista, koji je bilo potrebno
Mihailović Radimir, dipl. inž.
[Signature]
Zavod za čuvanje spomenika

LITERATURA

- Adam P., Birks H.J.B. & S. M. Walters** (1971)(1972)): A contribution to the Study of the flora and vegetation of the Bar area, Montenegro. Glasn. Republ. Zav. Zaš. Prir. - Prir. Muz., 4:41-72, Titograd.
- Adamović L.** (1913.): Građa za floru kraljevine Crne Gore. Rad JAZU. 195: 1-95, Zagreb.
- Blečić V. & Lakušić R.** (1976.): *Prodromus biljnih zajednica Crne Gore*. Glasn. Rep. Zav. Zaš. Prir. - Prir. Muz. 9: 57-98, Titograd.
- Bošković, Đ.** (1962) *Stari Bar*. Beograd. 180-188.
- Bošković, Đ.** (1931) „Izveštaj i kratke beleške sa putovanja“. *Starinar*. 140-145.
- Bošković, Đ. i Korać, V.** (1958) „Ratac“. *Starinar* Organ Arheološkog instituta SANU, knjiga VII-VIII. Beograd.
- Bulić Z.**(1995): Crvena knjiga flore crnogorskog primorja. Rez. ref.(S-II-32) sa naučnog skupa "Istraživanje Jadranskog mora i zaštita", 18-21.05. 1995, Kotor.
- Cvejić, J., Vasiljević, N., Tutundžić, A.,** Tipologija predela Beograda za potrebe primene Evropske konvencije o predelima, Beograd, 2008.
- Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats**, Bern/Berne, 19.IX.1979
- Essex Landscape Character Assessment**, Final Report, Chris Blandford Associates, 2003.
- Hayek A.** (1924.-1933.): *Prodromus florae pennsulae balcaniceae*. Berlin.
- Higgins L.G. and Riley N.D.** (1970): A field guide to the butterflies of Britain and Europe. Collins ed, London.
- Higgins L.G.**(1975): The Classification of European Butterflies. Collins ed, London. **Horvat I.** (1950.): *Šumske zajednice Jugoslavije*, [umar. Encikl., 2: 560-590, Zagreb. **Horvat I., Glavač V. & Ellenberg H.** (1974.): *Vegetation Südosteuropas*, 1-170, Stuttgart.
- Jakšić, P.,** (2003): Crvena knjiga dnevnih leptira Srbije (Lepidoptera: Hesperioidea I Papilonoidea). Zavod za zaštitu prirode Srbije. Beograd
- Jovović, I.** (2002) „Rt svete Marije – Ratačka opatija“, *Matica*. Proljeće-Ljeto 2002. Cetinje. *Likovna enciklopedija Jugoslavije*, sv. I, Zagreb: JLZ „Miroslav Krleža“ 1984. 149, 150.
- Kolektiv autora** (1986.): *Prirodna potencijalna vegetacija Jugoslavije* (Komentar karte 1:1.000.000) Izd. Nauč. Veće Veg. Karte Jugosl. 1-122, Ljubljana.
- Kolektiv autora** (1986.): *Prodromus Phytocenosum Jugoslaviae ad Mappam Vegetations* 1:200.000. Izd. Nauč. Veće Veg. Karte Jugosl. 1-46, Ljubljana.
- Lakušić R.** (1987.): *Šumske zajednice Jugoslavije - Crna Gora*. Šumarska Enciklop., 3: 388-395, Zagreb.
- Landscape Character Assessment** - Guidance for England and Scotland, The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage, Department of Landscape University of Sheffield and Land Use Consultants, 2002.
- Lovrić, A. Z.** 1995: Dendroflora Jadrana, Flora Adriatica knj. 1 (*drveće i grmlje obalnih Dinarida i otoka*). Uzeto iz: WikiFlora Adriatica
- Matvejev S. & Puncer I.J.** (1989.): *Karta bioma - Predeli Jugoslavije i njihova zaštita*. Pos. Izd. Prir. Muz., knj. 36: 1-76, Beograd.
- Mihajlović, Lj** (2008): Šumarska entomologija. Šumarski fakultet. Univerzitet u Beogradu **Milijašević, T.** (2003): Najčešće parazitske i saprofitske gljive na nekim vrstama iz familije *Cupressaceae*. Glasnik šumarskog fakulteta br. 87. str. 161 – 173. Beograd.
- Pančić J.** (1875.): *Elanchnus plantarum vascularium quae aestate a. 1873. in Crna Gora legit Dr J. Pančić* pp. III-VII, 1-106, Beograd.
- Parolly G.** (1992): Die *Orchideenflora* Montenegroi. Ein Beitrag zum OPTIMA -Projekt "Kartierung der mediterranen *Orchideen*" (*Orchidaceae*), 1991. Mitt. Bl. Arbeitskc. Heim. Orch. Baden – Wurt. 24 (2): 141-391, 1992.
- Potočić, Z. & al.** 1980-1987: *Šumarska enciklopedija*, knj. I-III. Leksikografski zavod, Zagreb. **Protić, Lj. & Roganović, D.** (2002): Heteroptera on Cypress (*Cupressus sempervirens*(Linnaeus) in Montenegro (Serbia & Montenegro). Acta entomologica serbica. Belgrade. Vol.7. No 1/2 pp. 17-27.
- Marković, Č. i Vujičić, R.** (1997) *Spomenici kulture Crne Gore*. Cetinje: RZZSK- Novi Sad: Presmedij. 103.
- Marković, S.** *Benediktinska opatija Sv. Marije Ratačke kod Bara Acta Diplomatica Et Iuridica**. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/152337>
- Mijović, P.** (1974) „Vječno na Krajini“ u: *Virpazar, Bar, Ulcinj*. Beograd/Cetinje: Obod. 3,38.

Mijović, R. (1971) „I Dukljaninov Ratac na prodaju“ u: *Ozloglašeno nasljeđe*. Cetinje: Biblioteka baština kulture, knj. 1 83-97.

Mitrović, K. (2015) „Kraljica Jelena i benediktinske tradicije u Primorju“, *Jelena - kraljica, monahinja, svetiteljka* – zbornik radova, Manastir Gradac.

UNEP/MAP-RAC/SPA, (2016): Montenegro: Platamuni and Ratac areas. Mapping of marine key habitats and initiation of monitoring network. By Torchia G., Pititto F., Rais C., Trainito E., Badalamenti F., Romano C., Amosso C., Bouafif C., Dragan M., Camisassi S., Tronconi D., Mačić V., Sghaier Y.R. & Ouerghi A. Ed. RAC/SPA - MedKeyHabitats Project, Tunis: 77 pp + Annexes.

UNEP/MAP-RAC/SPA, (2016): Montenegro: Platamuni and Ratac areas. Mapping of marine key habitats and initiation of monitoring network. By Torchia G., Pititto F., Rais C., Trainito E., Badalamenti F., Romano C., Amosso C., Bouafif C., Dragan M., Camisassi S., Tronconi D., Mačić V., Sghaier Y.R. & Ouerghi A. Ed. RAC/SPA - MedKeyHabitats Project, Tunis: 77 pp + Annexes.

Revalidacija ekoloških vrijednosti i sistema upravljanja zaštićenih područja u Crnoj Gori” (Agencija za zaštitu životne sredine, 2015)

Elaborat o revalorizaciji nepokretnog kulturnog dobra Manastir Ratac, Sutomore, Bar, Projekat revalorizacije, Ministarstvo kulture/Uprava za zaštitu kulturnih dobara, Cetinje 2014.

Studija zaštite kulturnih dobara u obuhvatu Plana posebne namjene za obalno područje, Knjiga III Opština Bar, Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, Cetinje 2016.

Studija zaštite kulturnih dobara za potrebe izrade Prostorno urbanističkog plana Opštine Bar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture Uprava za zaštitu, Cetinje 2018.

ANEKS I : Strategija razvoja turizma u Crnoj Gori do 2025. godine – institucionalni, zakonodavni i strateški okvir (dostupno na [www](http://www.gov.me).)

Pravilnik o bližim uslovima u pogledu uređenosti i opremljenosti vrstama i uslovima korišćenja kupališta na moru ("Službeni list Crne Gore", br. 023/19 od 19.04.2019, 076/19 od 31.12.2019), <https://wapi.gov.me/download-preview/52afc0d2-6710-4aae-b983-7addfa248634?version=1.0> (22. 06 2022)

Registar zaštićenih područja i područja pod preventivnom zaštitom, Sl. list SRCG br. 30/68; *Rješenje o upisu u Registru* shodno čl. 115 Zakona o zaštiti prirode („Sl. list CG”, br. 54/16)

Zakon o morskom dobru ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 014/92 od 03.04.1992, 059/92 od 22.12.1992, 027/94 od 29.07.1994, Službeni list Crne Gore", br. 051/08 od 22.08.2008, 021/09 od 20.03.2009, 073/10 od 10.12.2010, 040/11 od 08.08.2011) <https://epa.org.me/wp-content/uploads/2017/12/zakon-o-morskom-dobru.pdf> (22. 06 2022)

Zakon o upravljanju otpadom, ("Službeni list Crne Gore", br. 064/11 od 29.12.2011, 039/16 od 29.06.2016)

Zakon o zaštiti prirode ("Službeni list Crne Gore", br. 054/16 od 15.08.2016, 018/19 od 22.03.2019), <https://www.katalogpropisa.me/propisi-crne-gore/zakon-o-zastiti-prirode/> (21. 06 2022)

DRŽAVNA STUDIJA LOKACIJE „SEKTOR 54, RATAc - ZELENI POJAS, preuzeto sa [www](http://www.gov.me). (02. 07 2022)

PUP Ulcinj (2016) Prostorno-urbanistički plan opštine Ulcinj 2020. Predlog Plana – PLANSKI dio. Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Crna Gora.

PPPN (2018) Prostorni plan posebne namjene za Obalno područje Crne Gore. Vlada Crne Gore.

(RZUP, 2015) Mapiranje i tipologija predjela Crne Gore izdvojeni osnovni tipovi predjela i područja karaktera predjela; IFB No: MNE-LAMP-7647ME-NCB-TS-13-B.1.11.3; Republički zavod za urbanizam i projektovanje. Podgorica, Maj 2015. Ministarstvo održivog razvoja i turizma

Web linkovi

- <https://bar.me/o-baru/?print=print> (03. 07 2022)
- <https://barinfo.me/predjeli-posebnih-prirodnih-odlika-ratac-sa-zukotrlicom/> (01. 07 2022)
- <https://epa.org.me/wp-content/uploads/2017/12/zakon-o-morskom-dobru.pdf> (22. 06 2022)
- <https://wapi.gov.me/download-preview/52afc0d2-6710-4aae-b983-7addfa248634?version=1.0> (22. 06 2022)
- https://www.academia.edu/37119415/Study_of_Protection_Marine_Area_Ratac_in_Montenegro (01. 07 2022)
- <https://www.katalogpropisa.me/propisi-crne-gore/zakon-o-zastiti-prirode/> (23.. 06 2022)